

EUROBAROMETER 71

DE PUBLIEKE OPINIE IN DE EUROPESE UNIE

VOORJAAR 2009

NATIONAAL RAPPORT

NEDERLAND

Dit onderzoek is opgedragen aan en gecoördineerd door het directoraat-generaal Communicatie.

Dit rapport is geschreven voor de Vertegenwoordiging van de Europese Commissie in Nederland door TNS NIPO.

Dit document vertegenwoordigt niet de visie van de Europese Commissie. De interpretaties en meningen in dit document komen voor rekening van de auteurs.

Inhoud

	Introductie	2
1	Gebeurtenissen in Nederland in de eerste helft van 2009	4
2	De nationale context in cijfers	8
2.1	Situatie in Nederland	8
2.2	Verwachtingen van de toekomst in Nederland	11
2.3	Belangrijke onderwerpen in Nederland	14
2.4	Vertrouwen in maatschappelijke instellingen	19
3	De Europese context in cijfers	22
3.1	Situatie in de Europese Unie	22
3.2	Kennis van de Europese Unie	23
3.3	Houding ten opzichte van de Europese Unie	25
3.4	Verwachtingen van de toekomst van de Europese Unie	28
3.5	Betekenis van het lidmaatschap van de Europese Unie	30
3.6	Beleid van de Europese Unie	34
3.7	Europese besluitvorming	36
3.8	De Europese Unie en globalisering	38
4	De economische crisis	40
5	Samenvatting en conclusies	45
	Bijlagen	
1	Technische specificatie	
2	Vragenlijst	

Dit Nationaal Eurobarometer rapport, bestemd voor de Vertegenwoordiging van de Europese Commissie in Nederland is geschreven door Tim de Beer en Marijn Scholte van TNS NIPO.

Introductie

De Eurobarometer is een grootschalig onderzoek dat wordt gehouden onder burgers van de 27 lidstaten van de Europese Unie en drie kandidaat-lidstaten (Kroatië, Turkije en de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië) en de Turks-Cypriotische gemeenschap in het gebied dat niet door de regering van de Republiek Cyprus wordt gecontroleerd. In opdracht van de Europese Commissie en sinds kort ook in overleg met het Europees Parlement wordt dit onderzoek sinds 1973 uitgevoerd. In deze peilingen wordt ingegaan op de houding van Europeanen tegenover de ontwikkelingen in de EU in het algemeen en op de houding van de bevolking ten aanzien van de ontwikkelingen in het eigen land.

Dit rapport geeft de bevindingen weer van de Eurobarometer die gehouden is in de maanden juni en juli van 2009 en draagt de naam ‘Zomermeting 2009’. Voor deze meting zijn in totaal 26.756 Europese burgers geïnterviewd. De Nederlandse cijfers zijn gebaseerd op 1.000 interviews. De interviews zijn *face to face* uitgevoerd.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 gaat over de gebeurtenissen op politiek, sociaal en economisch vlak in Nederland gedurende de eerste helft van 2009. Dit om een beeld te schetsen van de achtergrond van de gepresenteerde cijfers.

Hoofdstuk 2 beschrijft hoe de Nederlander zijn huidige persoonlijke levensomstandigheden ervaart en zijn verwachtingen hieromtrent voor de korte en middellange termijn. De resultaten van het onderzoek in Nederland worden vergeleken met het gemiddelde van de hele Europese Unie, en – indien relevant – met individuele landen.

Hoofdstuk 3 behandelt de kennis over, de houding jegens en de betekenis van de Europese Unie. Wat weet de Nederlander over de Europese Unie en hoe ervaart hij of zij de werkwijze ervan? Wat betekent het lidmaatschap van de EU voor de Nederlander? Vervolgens zal er in dit hoofdstuk aandacht worden besteed aan het beleid van de EU, de toekomst van de EU en de invloed van globalisering.

In hoofdstuk 4 zal in een apart hoofdstuk de economische crisis worden besproken.

In hoofdstuk 5 zal een samenvatting van de resultaten worden gegeven met de daarbij horende conclusies.

In de bijlagen staan de technische specificaties van dit onderzoek en de vragenlijst waarop de analyse betrekking heeft. De antwoorden van de Nederlandse respondenten zijn vergeleken met het gemiddelde van de 27 lidstaten van de Europese Unie. Als er sprake is van het EU27-gemiddelde, wordt het gemiddelde van deze lidstaten bedoeld. De respondenten komen uit verschillende bevolkings-, beroeps- en leeftijdsgroepen, uit verschillende regio's van Nederland, zowel uit een stad als een dorp, hebben uiteenlopende politieke voorkeuren en een gevarieerd opleidingsniveau.

Het totale percentage komt soms uit op meer dan 100%, omdat bij de gestelde vragen soms meer antwoorden mogelijk waren. Omdat niet iedereen een antwoord kon of wilde

geven, komt het totaal soms ook lager uit dan 100%. Soms veroorzaken afrondingen dat een percentage niet precies uitkomt op '100'. In andere gevallen tellen de genoemde percentages soms niet op tot '100', omdat de 'weet niet'-categorie of een andere minder relevante uitkomst niet vermeld is.

1 **Gebeurtenissen in Nederland in de eerste helft van 2009**

De eerste helft van 2009 valt als een roerige periode voor Nederland te bestempelen. Twee zaken beheersten het nieuws van de dag: de polarisering van de nationale en Europese politiek (in Nederland met name gesymboliseerd door de electorale doorbraak van de anti-islampartij PVV), en de ernst en de gevolgen van de economische crisis.

Politieke en maatschappelijke context

Nederland wordt sinds 22 februari 2007 geregeerd door het kabinet Balkenende IV. Het kabinet Balkenende IV bestaat uit een coalitie van twee christelijke partijen (CDA en ChristenUnie) en een sociaal-democratische partij (PvdA).

Het jaar 2008 werd in Nederland met gemengde gevoelens afgesloten. Enerzijds heerste er grote onzekerheid over de ernst en diepte van de mondiale recessie, die ook Nederland in het najaar van 2008 als donderslag bij heldere hemel had getroffen. Anderzijds heerste er vertrouwen bij de regeringspartijen dat zij niet alleen het mandaat, maar ook het vertrouwen kregen om het land door deze moeilijke periode heen te slepen. Het kabinet kampte sinds haar aantreden begin 2007 met grote impopulariteit bij de bevolking. De grootste verwijten betroffen ‘betutteling’ (zoals het rookverbod in de horeca), het vooruitschuiven van de écht hete hangijzers (AOW, hypotheekrenteaftrek) en een vermeend gebrek aan daadkracht. Maar het in de ogen van veel Nederlanders kordate optreden bij de bankencrisis leidde ertoe dat de populariteit van het kabinet een hoge vlucht nam. Een voorbeeld van de herwonnen populariteit van het kabinet was het winnen van de verkiezing ‘Politicus van het jaar 2008’ door minister van Financiën Wouter Bos (PvdA). Het rapportcijfer dat burgers Bos gaven steeg in minder dan een half jaar van een 5,2 (zomer 2008) naar een 6,7 (december 2008, bron: TNS NIPO).

Een half jaar later is alles volkomen anders.

In de vorige Eurobarometer, van december 2008, constateerden we het volgende: *‘Al met al werd de Nederlandse politieke agenda in de eerste helft van het jaar 2008 vooral door het islamdebat gedomineerd, terwijl de tweede helft in het teken van de kredietcrisis stond. Het onderwerp islam lijkt naar de achtergrond te zijn verdrongen door de economische crisis. Dat neemt niet weg dat de PVV van Geert Wilders electoraal stabiel lijkt te zijn. Wilders wordt door veel Nederlanders en collega-politici verguisd, maar hij eindigde tevens op de derde plaats in de verkiezing Politicus van het jaar van TNS NIPO. (...) De voedingsbodem voor de partijen van Wilders en Verdonk is niet weggenomen, maar slechts naar de achtergrond verdreven. Zolang de economische crisis voortduurt en het kabinet deze in de ogen van de Nederlander daadkrachtig blijft aanpakken, worden hun kansen echter minder hoog ingeschat.’*

Ondanks het feit dat de kredietcrisis nog niet voorbij is, wordt de politieke agenda in de eerste helft van 2009 wederom in grote mate gedomineerd door het islam- en integratiedebat.

Dat heeft onmiddellijk electorale gevolgen gehad, zowel voor de regeringspartijen als voor de PVV. De PVV en Geert Wilders, met in hun kielzog D66, boekten electorale successen. Bij de Europese verkiezingen op 4 juni debuteerde de PVV stormachtig: met een onversneden anti-Brussel boodschap haalde zij onder aanvoering van Barry Madlener en lijstduwer Geert Wilders uit het niets 4 van de 25 beschikbare zetels. Alleen het CDA deed het met 5 zetels (iets) beter, maar deze partij verloor wel twee zetels ten opzichte van de vorige Europese verkiezingen. Ook de uitgesproken pro-Europa partijen D66 en GroenLinks deden het relatief goed. De uitslag van de Europese verkiezingen kan als volgt worden samengevat: de partijen met genuanceerde campagneboodschappen slaagden er niet in de kiezers te overtuigen en de partijen die duidelijk stelling namen (vóór of tegen Europa) hebben gewonnen. De SP vormde hierop een uitzondering.

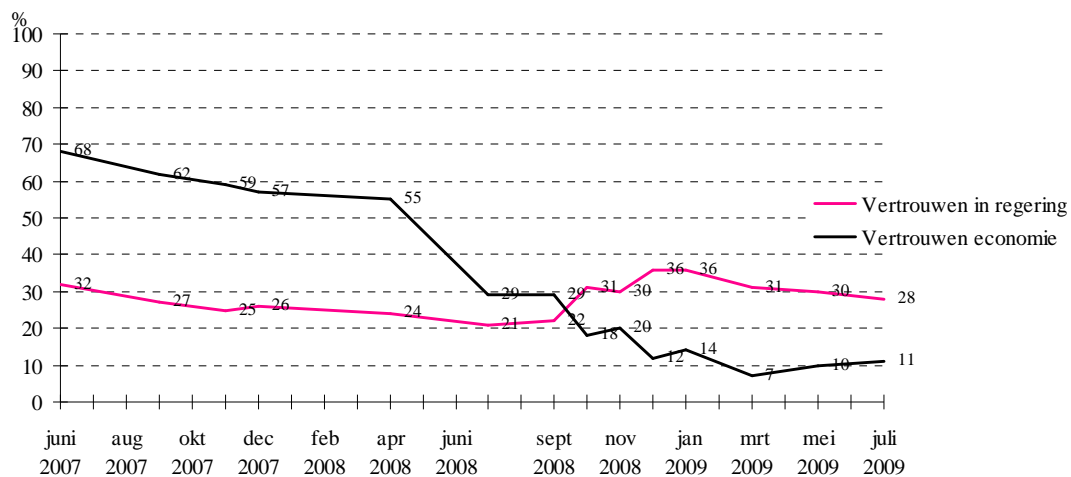
De electorale opleving van het vertrouwen in de coalitiepartijen van eind 2008 lijkt nu helemaal verdampt: het bevindt zich weer op het (lage) niveau van vóór de crisis. Vaak aangedragen redenen voor het opnieuw verdwijnen van het vertrouwen zijn: de aanhoudende conflicten tussen de coalitiepartijen en het crisisakkoord dat lang op zich liet wachten. Ook de publiciteit rondom Geert Wilders als gevolg van zijn vervolging door het OM en de weigering van de Britse autoriteiten om hem het Verenigd Koninkrijk in te laten hebben de populariteit van de PVV doen stijgen, ten nadele van de regeringspartijen.

Eind juni 2009 - is de PVV van Geert Wilders met 28 virtuele zetels bij TNS NIPO de grootste partij van Nederland, terwijl het CDA (24) en de PvdA (18) blijven verliezen. D66 is met 23 zetels de PvdA voorbij gestreefd en nadert het CDA. De kort geleden nog zo populaire Wouter Bos werd eind juni 2009 weer met een 5,9 gewaardeerd.

Economische context

TNS NIPO constateerde in de herfsteditie van de Eurobarometer 2008 een bijzonder fenomeen. Voor het eerst sinds jaren hadden Nederlanders meer vertrouwen in het kabinet dan in de economie. Doorgaans bewegen beide indices zich in dezelfde richting. Dat effect is echter aan het verdwijnen. Het percentage Nederlanders dat vertrouwen heeft in het huidige kabinet overtreft weliswaar het percentage Nederlanders dat vertrouwen heeft in de huidige economische situatie, maar het verschil tussen beide lijnen neemt af. Het (gebrek aan) vertrouwen in de economie heeft (voorlopig) de bodem bereikt, terwijl het vertrouwen in de regering weer aan het afnemen is.

1 / Juni 2009: vertrouwen economie heeft bodem bereikt, vertrouwen kabinet daalt weer

Bron: TNS NIPO, 2009

Economisch gezien leven de Nederlanders tussen hoop en vrees. Eind juni 2009 leek het er op dat het dieptepunt van de crisis was bereikt. De mondiale aandelenbeurzen maakten sinds enkele maanden weer overwegend groei door. Daar staat tegenover dat het consumentenvertrouwen laag blijft: begin juli 2009 schat 11% van de Nederlanders de huidige situatie in als 'goed'. Bovendien houdt de consument – de lage inflatie ten spijt – de hand op de knip, vooral wat de aanschaf van luxegoederen betreft. Medio mei raamde het CBS dat de Nederlandse economie in het eerste kwartaal van 2009 met 4,5 procent is gekrompen ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder – de grootste krimp van de Nederlandse economie sinds de Tweede Wereldoorlog. Halverwege juni volgde meer slecht nieuws. Het CPB voorzag een 'historische krimp' van het BBP van 4,75% in 2009 en voorspelde een terugkeer van de massawerkloosheid van de jaren tachtig. Bijna 10% van de beroepsbevolking zou komend jaar zonder baan komen te zitten.

Al met al neemt het vertrouwen in de huidige economische situatie (voorlopig) niet verder af, maar Nederlanders vrezen de negatieve effecten van de crisis, zoals massaontslagen en bezuinigingen, op de korte en middellange termijn. Er wordt met meer

dan gebruikelijke interesse uitgekeken naar de alternatieven voor het verhogen van de AOW-leeftijd die de Sociaal Economische Raad (SER) naar verluidt dit najaar zal presenteren – ook door de coalitiepartijen, die er niet bij gebaat zijn om het huidige kabinet snel te laten vallen.

Nieuwe verkiezingen zullen op dit moment naar verwachting zeer nadelig uitpakken voor de regeringspartijen. De vorming van een werkbare coalitie lijkt nagenoeg onmogelijk. Gezien de huidige verhoudingen kan er bijna niet om de PVV worden heengegaan. Maar partijen als de PvdA, de SP, GroenLinks en D66 hebben al laten weten dat ze de kans om met de PVV te regeren nagenoeg uitgesloten achten, terwijl de PVV het evenmin waarschijnlijk vindt dat ze met linkse partijen gaat samenwerken. Binnen het CDA is men hopeloos verdeeld over eventuele samenwerking met de PVV. Zodoende zijn de regeringspartijen CDA, PvdA en ChristenUnie min of meer tot elkaar veroordeeld.

2 De nationale context in cijfers

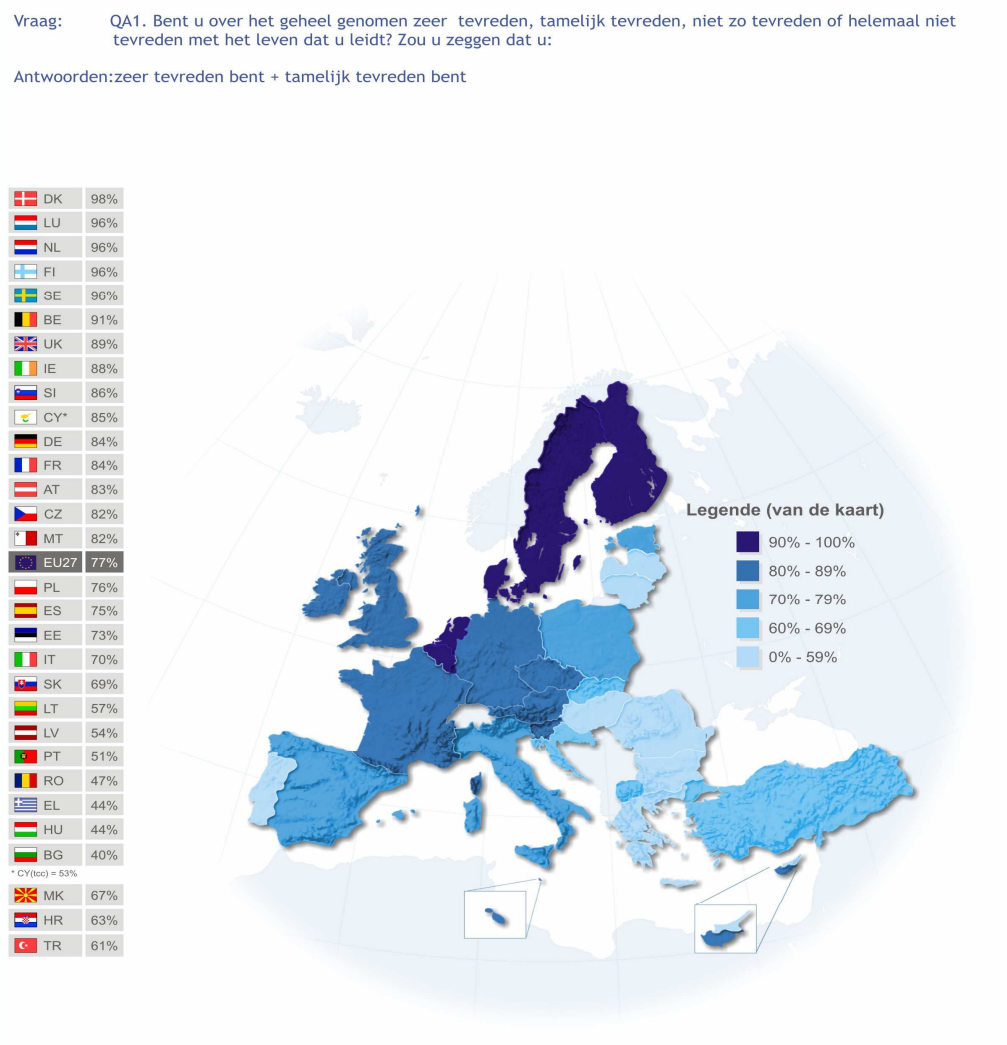
2.1 Situatie in Nederland

Tevredenheid met leven dat men leidt

Nederlanders horen traditioneel gezien tot de meest tevreden Europeanen, en in deze Eurobarometer is dat niet anders. Bijna alle Nederlanders zeggen *tevreden* te zijn met het leven dat zij leiden (96%). Iets meer dan de helft van de Nederlanders geeft zelfs aan *zeer tevreden* te zijn met het eigen leven (52%).

Nederland staat met dit resultaat op een gedeelde tweede plek van de Europese lidstaten, samen met de Zweden, Finnen en Luxemburgers. Alleen de Denen (98%) geven nog iets vaker aan tevreden te zijn met het leven dat zij leiden. De Bulgaren (40%) geven het minst vaak aan tevreden te zijn met het leven dat ze leiden. Maar liefst 58% van de Bulgaren zegt *ontevreden* te zijn met het eigen leven.

2 / Nederlanders behoren onveranderd tot de meest tevreden Europeanen

Dit beeld is vergeleken met de herfstmeting van 2008 nagenoeg ongewijzigd. Ook toen waren Denen, Nederlanders, Finnen en Zweden de meest tevreden Europeanen. Het EU-gemiddelde ligt op 77%. In het najaar van 2008 waren de Nederlanders nog de meest tevreden Europeanen (98%).

Vertrouwen in nationale economie

Het mag geen verrassing heten dat het vertrouwen in de nationale economie in heel Europa een (verdere) knauw heeft gekregen. Het EU27-gemiddelde is verder afgenomen: in het najaar van 2008 was 29% van de Europeanen positief gestemd over de nationale economie, nu geldt dat slechts voor 20%. Nederlanders zijn net iets vaker (gematigd) positief (51%) dan (gematigd) negatief (48%). In het najaar van 2008 waren twee op de drie Nederlanders (67%) nog positief.

Luxemburgers (70% is positief) en Denen (69% is positief) zijn met afstand van alle Europeanen het meest positief gestemd over hun nationale economie. Vooral inwoners van Oost-Europese landen zijn overwegend negatief. Van de Letten schat maar liefst 97% de huidige situatie als 'slecht' in.

Eigen werksituatie

Bijna twee op de drie (64%) Nederlanders schatten hun persoonlijke werksituatie als (zeer of redelijk) goed in, een afname van 8% in vergelijking met het najaar van 2008. In de Scandinavische landen Denemarken (75%), Zweden (75%) en Finland (74%) is men het meest positief gestemd. In de 27 EU lidstaten is gemiddeld 52% positief en 27% negatief.

14% van de Nederlanders geeft aan zijn of haar persoonlijke werksituatie als behoorlijk slecht of zeer slecht te beschouwen, ruim een op de vijf (22%) weet het niet.

Eigen financiële situatie

Een ruime meerderheid van de Nederlanders (88%, in het najaar van 2008 ging het om 92%) beoordeelt de financiële situatie van zijn of haar huishouden als zeer goed of behoorlijk goed. Binnen de EU geldt dat gemiddeld voor 65% van de mensen.

Alleen in Denemarken, Luxemburg, Finland (alle 89%) en Zweden (88%) is een even grote groep net zo positief. De door de kredietcrisis hard in de portemonnee getroffen Hongaren zijn zeer negatief: 73% zegt de financiële situatie van het eigen huishouden als slecht te bestempelen.

11% van de Nederlanders beoordeelt zijn of haar financiële situatie als zeer slecht of behoorlijk slecht. In het najaar van 2008 ging dat om 8% van de Nederlanders.

Oordeel werkgelegenheid in eigen land

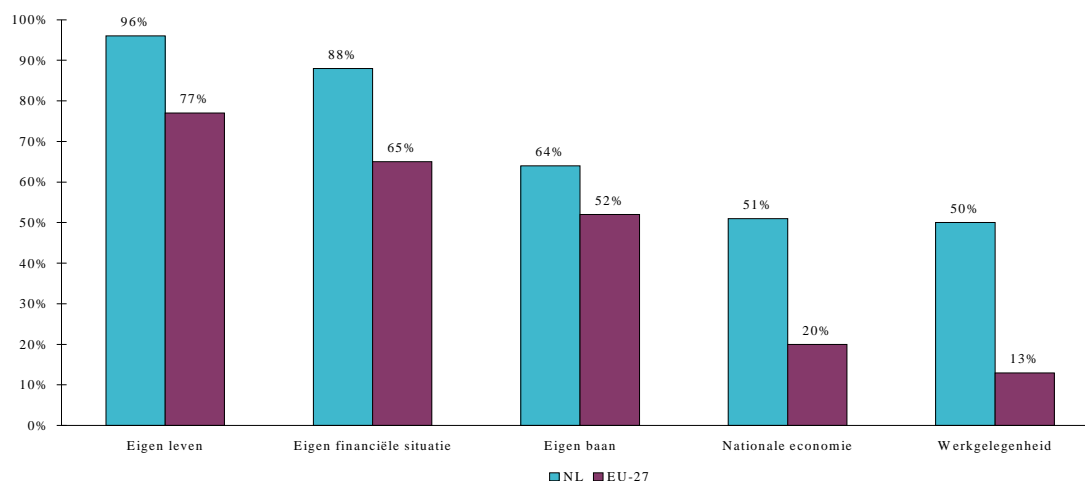
In vergelijking met het najaar van 2008 is het oordeel van Nederlanders over de werkgelegenheid in eigen land dramatisch naar beneden bijgesteld. Nu is 50% (behoorlijk of zeer) positief en een bijna even grote groep (48%) negatief, terwijl een half jaar geleden maar liefst 88% positief was.

Toch zijn Nederlanders van alle Europeanen bijna het meest positief. Alleen de Denen (51%) zijn nog iets positiever. Het positivisme van de Nederlanders en Denen is opvallend, zeker gezien de mineurstemming in landen als Zweden en Finland

(respectievelijk 25% en 26% is daar positief). Wederom zijn inwoners van Oost-Europese zeer negatief gestemd. Slechts 2% van de Letten is positief.

In de EU27-landen is gemiddeld slechts 13% positief, minder dan de helft van het gemiddelde van een half jaar geleden (28%). 85% van de Europeanen is negatief.

3 | *Nederlanders nog altijd positief over eigen welvaart en welzijn in vergelijking met de EU27*

Bron: TNS NIPO, 2009

Milieusituatie in eigen land

Nederlanders zijn relatief positief gestemd over de milieusituatie in eigen land. Ruim zes op de tien mensen (63%) zijn (behoorlijk) positief, een op drie (33%) is negatief gestemd. In het najaar van 2008 was 62% positief en 35% negatief. Het EU-gemiddelde is ongewijzigd (44% is positief en 52% is negatief, in het najaar van 2008 was gemiddeld 45% positief en 51% negatief).

Nationale identiteit

Welke karakteristieken maken iemand nu 'Nederlander'? De top drie bestaat voor Nederlanders uit 'zich Nederlander voelen' (51%), 'de Nederlandse taal beheersen' (48%) en 'burgerrechten (zoals stemmen) uitoefenen' (40%). Het daadwerkelijk in Nederland geboren zijn (26%) en 'opgroeien in Nederland' (25%) worden minder vaak genoemd, net als het actief zijn in een vereniging of organisatie (9%), tenminste één Nederlandse ouder hebben (8%) of 'christelijk zijn' (5%).

De top drie van de EU27-landen bestaat gemiddeld genomen uit het daadwerkelijk geboren zijn in het land waar men woonachtig is (42%), zich inwoner voelen van het land (42%) en de culturele waarden van het land delen (37%).

2.2 Verwachtingen van de toekomst in Nederland

Leven in het algemeen

Ruim twee op de drie Nederlanders (68%) verwachten in de komende twaalf maanden geen veranderingen in hun leven in het algemeen. Een kwart (24%) denkt erop vooruit te zullen gaan en 7% denkt er op achteruit te zullen gaan. Ondanks de economische crisis zijn Nederlanders in vergelijking met het najaar van 2008 niet pessimistischer geworden. Integendeel: destijds dacht 22% er op vooruit te zullen gaan en 14% er op achteruit. Europeanen zijn gemiddeld iets uitgesprokener. Ruim de helft van de Europeanen (56%) denkt namelijk geen veranderingen te zien, terwijl ruim een kwart (27%) een verbetering voorziet maar ook 14% een verslechtering.

Er valt niet direct een geografisch patroon uit deze scores af te leiden. Inwoners van Zweden (41%) en het Verenigd Koninkrijk (40%) zijn het vaakst positief gestemd over veranderingen in het leven in het algemeen in de komende 12 maanden.

De economische situatie

Een meerderheid van de Nederlanders (52%) verwacht een verdere verslechtering van de economische situatie in de komende 12 maanden, terwijl een kwart (24%) een verbetering verwacht. Eveneens een kwart (23%) verwacht geen opzienbarende veranderingen.

In het najaar van 2008 waren Nederlanders nog iets negatiever: toen voorzag maar liefst 64% van de Nederlanders een verslechtering van de economische situatie in de komende twaalf maanden en dacht slechts 13% dat de situatie de komende twaalf maanden zou verbeteren. TNS NIPO, dat regelmatig het consumentenvertrouwen peilt, constateerde de afgelopen maanden echter dat een groeiend aantal Nederlanders het komende *half* jaar een verdere verslechtering verwacht. Wellicht dat Nederlanders verwachten dat het herstel (pas) in 2010 zal inzetten.

Binnen de EU-lidstaten is de stemming ten opzichte van de herfstmeting van 2008 enigszins verbeterd. Een derde (34%) voorziet een verslechtering (najaar 2008 was dit nog 51%), een kwart (25%) van de Europeanen verwacht een verbetering (najaar 2008 was dit slechts 15%).

De Zweden (48%) zien de toekomst wat betreft de economische situatie het positiefst. Alleen de Letten (55%) en Hongaren (53%) zijn nog iets vaker negatief dan de Nederlanders.

De financiële situatie in het huishouden

Nederlanders zijn iets minder vaak negatief over de financiële situatie in de komende twaalf maanden. Een op de tien Nederlanders (11%) denkt er op *achteruit* te gaan (najaar 2008 gold dat nog voor 19%), terwijl 19% er op *vooruit* denkt te gaan (najaar 2008: 16%). Ruim twee op de drie (69%) Nederlanders vermoeden dat er geen verandering zal zijn in de financiële situatie in de komende twaalf maanden.

Hiermee is de Nederlander opnieuw iets gematigder in zijn oordeel dan de gemiddelde Europeaan, van wie 21% een verbetering en 18% een verslechtering van de eigen financiële huishoudelijke situatie in de komende twaalf maanden verwacht.

Opnieuw zijn de meeste optimisten in Zweden en het Verenigd Koninkrijk te vinden (30%). De Hongaren (44%) zijn het vaakst somber gestemd.

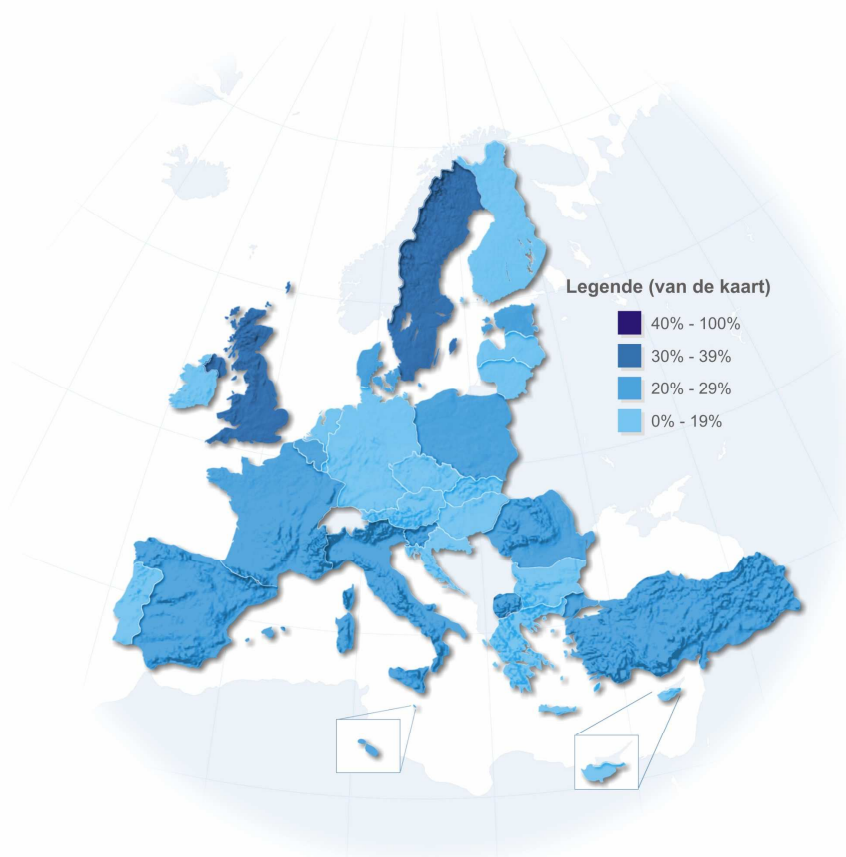
4 | Nederlander negatief noch positief over de komende 12 maanden met betrekking tot de financiële situatie in het huishouden

Vraag: QA3a.3. Wat zijn uw verwachtingen voor de komende 12 maanden: zullen de komende 12 maanden beter, slechter of hetzelfde zijn als het gaat om ...

Mogelijkheid: De financiële situatie in uw eigen huishouden?

Antwoorden: Beter

	SE	30%
	UK	30%
	ES	29%
	FR	26%
	DK	25%
	RO	24%
	BE	23%
	EE	23%
	IT	22%
	EU27	21%
	PL	21%
	SI	21%
	MT	20%
	LU	19%
	NL	19%
	LV	19%
	FI	18%
	AT	16%
	LT	16%
	CY	15%
	SK	14%
	BG	14%
	CZ	13%
	HU	13%
	DE	11%
	EL	11%
	IE	11%
	PT	10%
	MK	29%
	TR	23%
	HR	18%

De werkgelegenheid

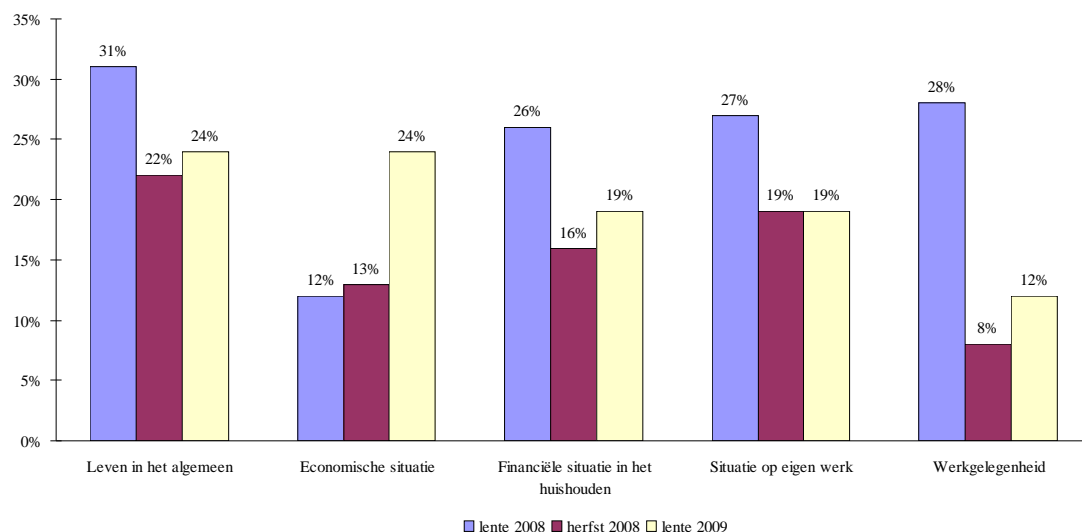
Nederlanders zijn het meest pessimistisch van alle Europeanen aangaande de inschatting van de werkgelegenheid in de komende twaalf maanden. Maar liefst 68% voorziet een verslechtering, slechts 12% voorziet een verbetering van de werkgelegenheid en 18% verwacht geen verandering. Ter vergelijking: in het najaar van 2008 dacht meer dan de helft (55%) van de Nederlanders dat de werkgelegenheid zou verslechteren, in de lente van 2008 verwachtte maar een kwart van de Nederlanders (24%) dat.

De Europeanen zijn gemiddeld juist iets positiever geworden in hun verwachtingen van de werkgelegenheid in het thuisland vergeleken met het najaar van 2008. 20% denkt dat de werkgelegenheid de komende twaalf maanden zal verbeteren, terwijl 44% een verslechtering verwacht. In het najaar van 2008 verwachtte 13% nog een verbetering en 53% een verslechtering. Het grootste optimisme treffen we in Zweden aan, waar 36% verwacht dat de situatie zal verbeteren en 33% dat de situatie zal verslechteren.

De situatie wat het eigen werk betreft

Weinig verandering in de toekomstverwachtingen van Nederlanders aangaande de situatie op het eigen werk in de komende twaalf maanden. Net als in het najaar van 2008 denken twee op de tien Nederlanders (19%) dat het beter zal gaan, terwijl 8% (was 6%) denkt dat de situatie zal verslechteren. Ruim de helft (55%) verwacht geen verandering. De gemiddelde Europeaan verschilt weinig van de Nederlander wat de verwachting voor de volgende twaalf maanden van de situatie op het eigen werk betreft. Twee op de tien Europeanen (19%) voorzien vooruitgang in de volgende twaalf maanden en een op de tien (10%) verwacht achteruitgang. In het Verenigd Koninkrijk zijn procentueel de meeste optimisten te vinden (28%), de meeste pessimisten zijn in Litouwen (35%) en Hongarije (29%) te vinden.

5 / Groeiend percentage mensen verwacht verbetering van de economische situatie in de komende twaalf maanden (% verwacht verbetering van...)

Bron: TNS NIPO, 2009

Ontwikkelingsrichting Nederland

Ten opzichte van de vorige meting in het najaar van 2008 is de Nederlander negatiever geworden over de richting die hun land opgaat, 29% zegt te vinden dat Nederland in de goede richting gaat. In de lente van 2008 was dit 42%. Ruim een op de drie Nederlanders (36%) is niet tevreden over de richting (25% in de lente van 2008) en eveneens een op de drie (33%) vindt dat Nederland zich noch in de goede, noch in de slechte richting ontwikkelt.

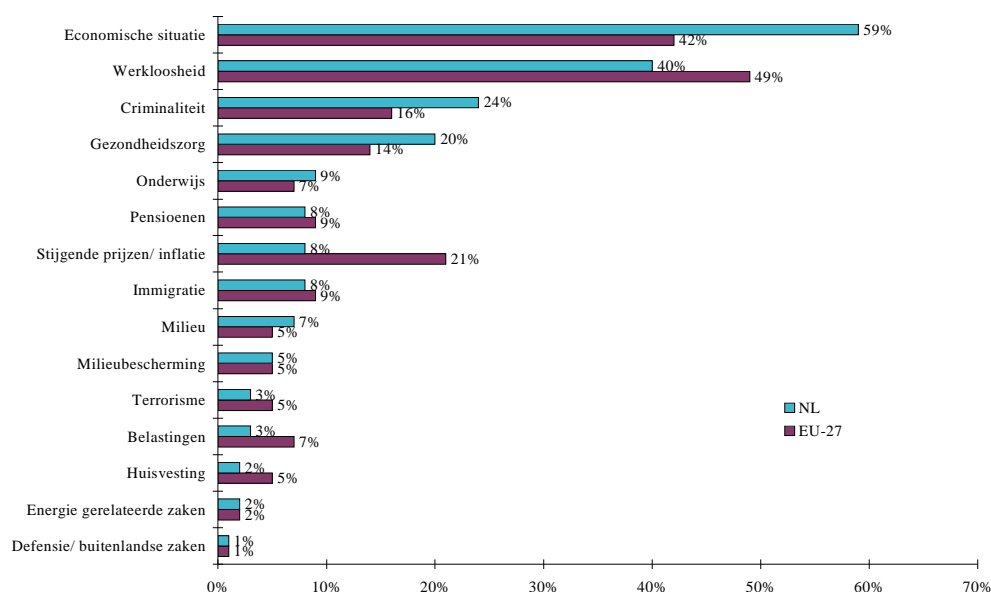
De gemiddelde stemming in de Europese Unie is negatiever: 27% van de Europeanen vindt dat het de goede kant opgaat met hun eigen land en de helft (50%) dat het de verkeerde kant opgaat. Het meest positief zijn de Luxemburgers (49% positief over de richting), het meest negatief zijn de Letten (78% negatief over de ontwikkelingsrichting).

2.3 Belangrijke onderwerpen in Nederland

Als Nederlanders maximaal twee onderwerpen mogen noemen die zij van belang achten, dan vindt de meerderheid (59%) de economische situatie momenteel het belangrijkste onderwerp dat in Nederland speelt. Met stip op twee: de werkloosheid (40%). Op afstand volgen criminaliteit (24%) en de gezondheidszorg (20%).

Europeanen hechtten in het najaar van 2008 al een relatief groot belang aan werkloosheid (destijds door 26% genoemd) en dat doen ze nu nog veel meer. Met 49% wordt werkloosheid door de gemiddelde EU-burger het vaakst genoemd, gevolgd door de economische situatie (42%). De stijgende prijzen en inflatie, in het najaar van 2008 met 37% zeer vaak genoemd, krijgt nu iets minder prioriteit bij de gemiddelde Europeaan (21%).

6 / Werkloosheid na economisch situatie voor Nederlanders belangrijkste onderwerp

Bron: TNS NIPO, 2009

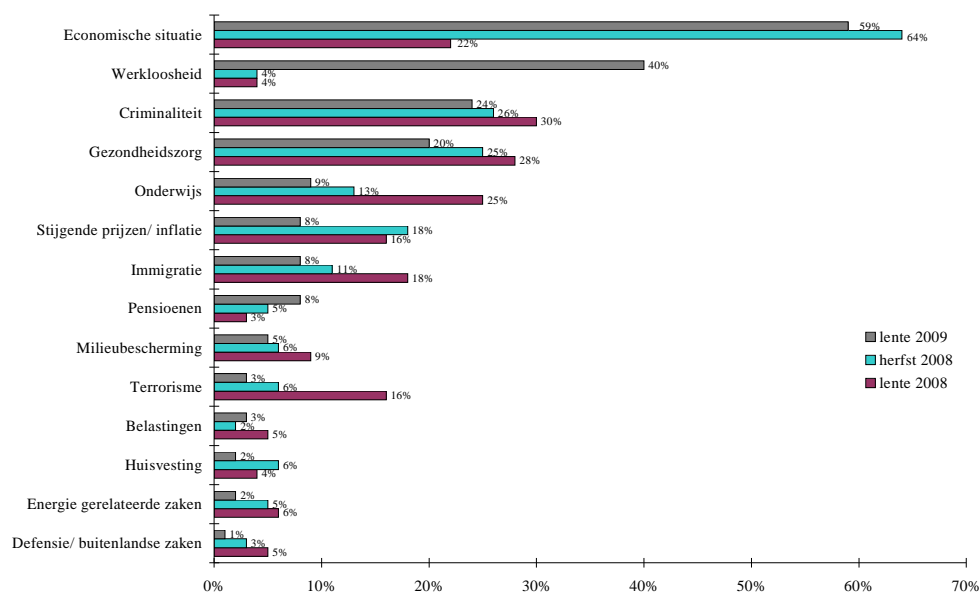
Wanneer we kijken naar hoe Nederlanders in de lente van 2008 en het najaar van 2008 over deze onderwerpen dachten, zien we een aantal interessante zaken. Opzienbarend is de buitengewoon hoge stijging van de frequentie waarmee Nederlanders de werkloosheid nu als een belangrijk onderwerp in hun land noemen. In het voorjaar en najaar van 2008 noemde slechts 4% van de Nederlanders dit als een van de twee meest belangrijke onderwerpen, nu gaat het om het tienvoudige aantal (40%). De macro-economische implicaties van de economische crisis zijn duidelijk ook tot de Nederlander doorgedrongen.

De economische situatie, in het voorjaar van 2008 nog ‘slechts’ door 22% van de Nederlanders als belangrijk onderwerp genoemd, was in het najaar van 2008 en is in de zomer van 2009 het belangrijkste onderwerp voor Nederlanders (najaar 2008: 64%, voorjaar 2009: 59%).

We zagen al eerder (in 2.1) dat de Nederlander de nationale en de persoonlijke economische situatie relatief gezien nog vrij zonnig inzielt, maar dat de Nederlanders zeer negatief zijn over de economische situatie in de komende twaalf maanden en vooral in de ontwikkeling van de werkgelegenheid in het komende jaar (zie 2.2). Dit verklaart mogelijk waarom Nederlanders veel meer belang zijn gaan hechten aan de onderwerpen economische situatie en werkloosheid.

Minder uitgesproken materiële zaken zoals criminaliteit (van 30% naar 24%), de gezondheidszorg (van 28% naar 20%), onderwijs (van 25% naar 9%), immigratie (van 18% naar 8%) en terrorisme (van 16% naar 3%) zijn het afgelopen jaar overduidelijk naar het tweede plan verwezen.

7 / Werkloosheid in Nederland veel belangrijker geworden

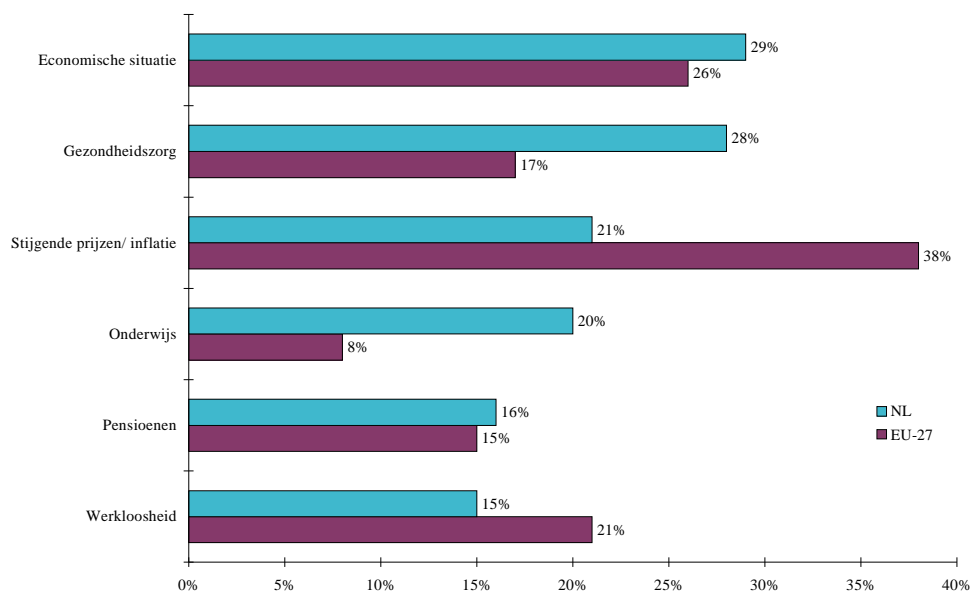

Bron: TNS NIPO, 2009

Op *persoonlijk* vlak strijden de economische situatie (29%) en de gezondheidszorg (28%) om de titel ‘belangrijkste onderwerp waar de Nederlander op dit moment persoonlijk mee te maken heeft’, op enige afstand gevolgd door inflatie/ stijgende prijzen (21%) en het onderwijssysteem (20%). Het thema werkloosheid wordt door 15% genoemd. In vergelijking met najaar 2008 worden dezelfde vier thema’s als belangrijkste persoonlijke onderwerpen genoemd, maar destijds wat het in een iets andere volgorde: gezondheidszorg (32%), de inflatie/stijgende prijzen (28%), de economische situatie (28%) en het onderwijssysteem (28%). Het thema werkloosheid werd destijds door slechts 4% van de Nederlanders genoemd.

Concluderend kunnen we stellen dat economische onderwerpen op persoonlijk vlak momenteel een minder belangrijke rol spelen dan op nationaal niveau. In de EU daarentegen noemen burgers vrijwel exclusief economische onderwerpen: de stijgende prijzen/inflatie (38%), de economische situatie (26%) en werkloosheid (21%). De onderwerpen gezondheidszorg (17%) en onderwijs (9%) spelen bij de gemiddelde Europeaan op persoonlijk vlak een relatief kleine rol.

8 / *Op persoonlijk vlak hechten Nederlanders relatief veel belang aan gezondheidszorg en onderwijs*

Bron: TNS NIPO, 2009

Staatsinterventie

Een meerderheid van de Europeanen onderschrijft de stelling dat ‘de staat zich teveel met het leven van burgers bemoeit’ (61%). Een op de drie Europeanen (35%) is het daar mee oneens. Nederlanders wijken nauwelijks van het Europese gemiddelde af: 63% vindt dat de staat zich teveel met het leven van burgers bemoeit, 36% is het daar mee oneens.

Hongaren (75%) en inwoners van kandidaat-lidstaat Kroatië (75%) vinden het vaakst dat de staat zich teveel met het leven van burgers bemoeit, terwijl slechts 38% van de Finnen deze stelling onderschrijft (en 61% het daar mee oneens is).

Financiële prioriteiten

Wat hun financiële prioriteiten betreft laveren Nederlanders tussen spaarzaamheid en levensgenieten. Twee op de drie Nederlanders (67%) noemen ‘het achterhouden van spaargeld voor eventuele noodgevallen’ als een van hun drie financiële topprioriteiten en een bijna even grote groep (65%) zegt simpelweg de rekeningen te willen betalen.

Daarentegen wil ruim de helft (54%) zo goed mogelijk leven van het huidige inkomen. Op grote afstand volgen sparen voor het pensioen (18%), de familie beschermen voor het geval men ziek is of niet in staat te werken (17%), en het afbetalen van schulden (12%). Europeanen zijn gemiddeld genomen iets minder spaarzaam. Zes op de tien (59%) willen simpelweg hun rekeningen betalen, terwijl bijna de helft (44%) wil sparen voor eventuele noodgevallen. Vier op de tien (41%) willen zo goed mogelijk leven van het huidige inkomen, terwijl 28% de familie wil beschermen voor het geval dat men ziek is of niet in staat om te werken. 22% noemt het afbetalen van schulden, en 16% sparen voor het pensioen.

Immigranten

De electorale opkomst van de PVV en de stevige kritiek op moslims en immigranten ten spijt: Nederlanders staan gemiddeld gezien nog altijd positiever tegenover immigranten dan de gemiddelde Europeaan.

Twee op de drie Nederlanders onderschrijven de stelling dat mensen van andere etnische groepen het culturele leven van Nederlanders verrijken (66%) en dat immigranten een rol kunnen spelen in het ontwikkelen van een groter begrip en tolerantie met de rest van de wereld (65%), terwijl de gemiddelde Europeaan deze stellingen voor respectievelijk 54% en 50% onderschrijft.

Er is ook een meerderheid van de Nederlanders (59%) die de stelling onderschrijft dat Nederland immigranten nodig heeft om te werken in bepaalde sectoren van de economie. Een op de drie (35%) Nederlanders is het daar mee oneens. De gemiddelde Europeaan is het iets minder vaak eens met de stelling dat het eigen land immigranten om deze reden nodig heeft (48% is het eens met de stelling en 37% is het oneens).

Nederlanders zijn het nagenoeg even vaak eens (43%) als oneens (45%) met de stelling dat de komst van immigranten in Europa effectief kan zijn in het bestrijden van het Europese vergrijzingsprobleem. De gemiddelde Europeaan is het hier in 35% van de gevallen mee eens en in 45% oneens.

Nederlanders zijn eveneens zeer verdeeld over de stelling dat de aanwezigheid van mensen van andere etnische groepen een oorzaak is voor onzekerheid in eigen land (43%

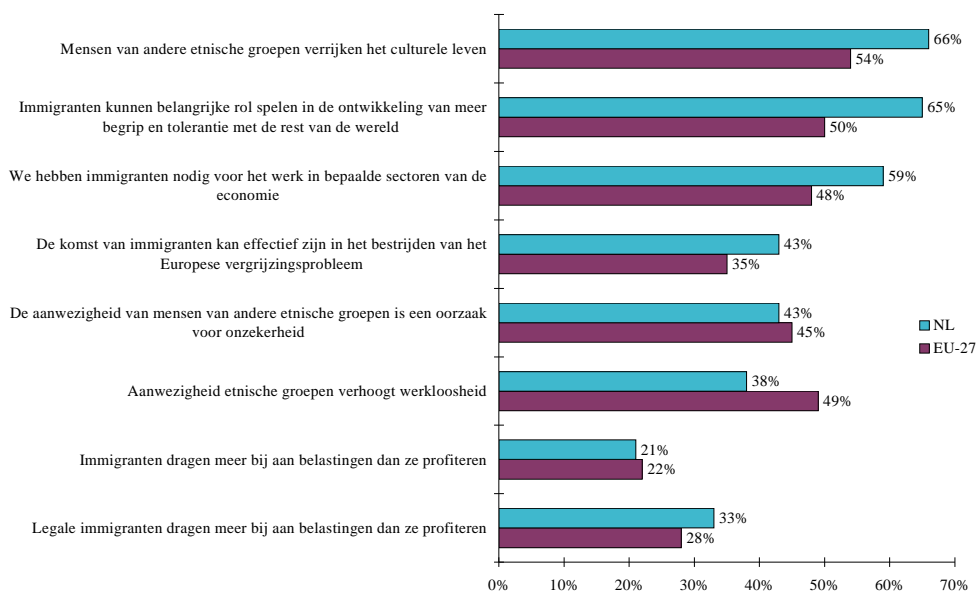
is het daar mee eens, 45% is het oneens). De gemiddelde Europeaan is het daar in 45% van de gevallen mee eens, 37% is het oneens.

Nederlanders zijn minder dan de gemiddelde Europeaan geneigd om te onderschrijven dat de werkloosheid in eigen land wordt verhoogd door de aanwezigheid van mensen van andere etnische groepen. Iets meer dan de helft (53%) is het daar mee oneens, terwijl 38% het eens is. Gemiddeld is 36% van de Europeanen het met deze stelling oneens en is de helft (49%) het hier mee eens.

Als het om de kosten en baten van immigratie gaat, wijken Nederlanders weinig van het Europees gemiddelde af.¹ Twee op de tien Nederlanders (21%) én Europeanen (22%) onderschrijft de stelling dat immigranten meer bijdragen aan belastingen dan dat ze krijgen van gezondheids- en welvaartsvoorzieningen, terwijl de helft van de Nederlanders en Europeanen (allebei 51%) het daar mee oneens is.

Een andere groep respondenten is dezelfde vraag gesteld, maar dan met de toevoeging dat het om *legale* immigranten gaat. In dat geval is 33% van de Nederlandse ondervraagden het met de stelling eens en 36% oneens, tegenover 28% van de Europeanen die het eens is en 45% die het oneens is.

9 | Nederlanders positiever over immigranten dan gemiddelde Europeaan (% eens met stelling)

Bron: TNS NIPO, 2009

¹ In Nederland een actueel debat: in juli 2009 stelde PVV-kamerlid Sietse Fritsma aan een aantal ministeries de vraag hoeveel allochtonen de Nederlandse staat kosten en hoeveel ze opleveren.

2.4 Vertrouwen in maatschappelijke instellingen

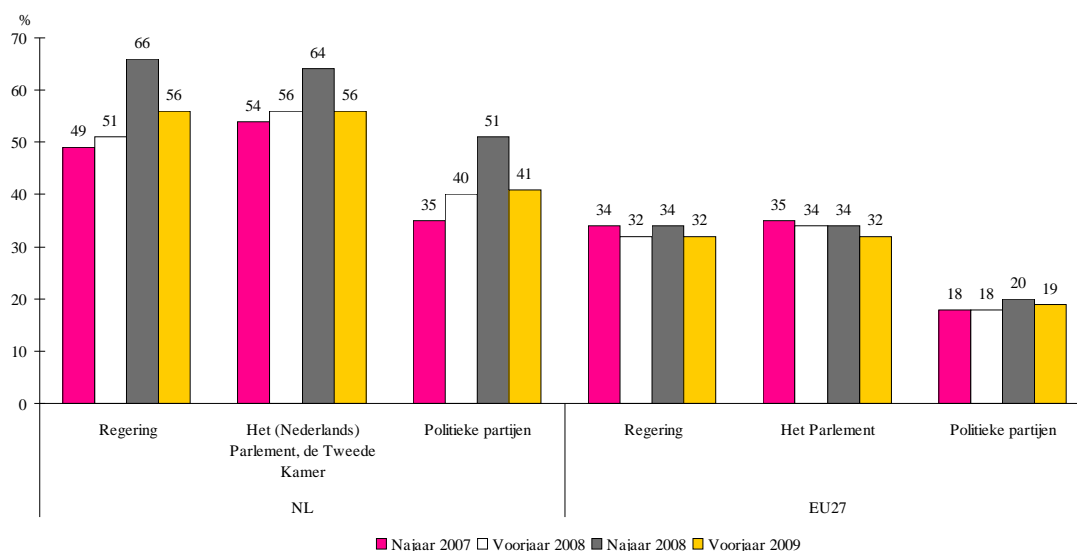
Het vertrouwen in de Nederlandse politiek leek zich in de tweede helft van 2008 te herstellen. Deze trend bespraken we ook al in het eerste hoofdstuk, toen we reeds stelden dat het vertrouwen in de Nederlandse regering sinds enkele maanden weer aan het afnemen is (bron: TNS NIPO).

In het voorjaar van 2008 had maar 51% van de Nederlanders vertrouwen in de regering, maar (mede) dankzij de gepercipieerde krachtige aanpak van de kredietcrisis was dat in een half jaar tijd gestegen naar 66%. En inderdaad: nu is dat vertrouwen weer afgenomen naar 56%.

Ook het vertrouwen in de Tweede Kamer en in de politieke partijen is gedaald (respectievelijk naar 56% en 41%). Daarmee bevinden alledrie de vertrouwensindicatoren zich weer ongeveer op het niveau van het voorjaar 2008.

In de rest van Europa treden er gemiddeld gezien nauwelijks veranderingen: het gebrek aan vertrouwen is onveranderd groot, met name in de politieke partijen, waarin gemiddeld slechts 19% van de Europeanen aangeeft vertrouwen te hebben. Ook het vertrouwen in de eigen regering en het eigen parlement is laag, in beide gevallen geldt dat maar 32% van de Europeanen aangeeft deze instituten te vertrouwen.

10 / Afnemend vertrouwen in politiek in Nederland

Bron: TNS NIPO, 2009

Net als in het najaar van 2008, toen dat voor 66% gold, hebben ongeveer twee op drie Nederlanders vertrouwen in het juridische apparaat in eigen land (64%). In EU27-landen geeft gemiddeld de helft aan vertrouwen te hebben in het juridische apparaat (48%).

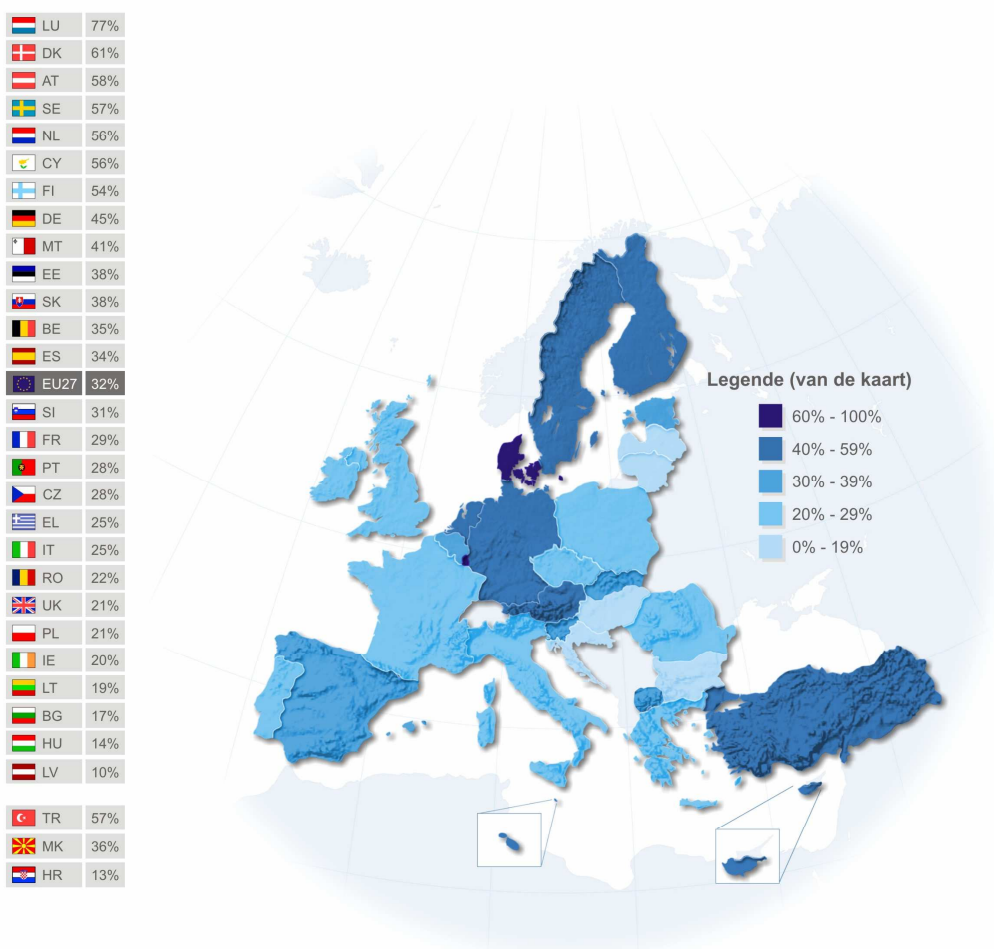
In Oost-Europese regeringen is het vertrouwen in de eigen regering over het algemeen het laagst. Slechts 17% van de Bulgaren, 14% van de Hongaren en 10% van de Letten zegt de eigen regering te vertrouwen. Ondanks de afname van het vertrouwen behoort Nederland tot de landen waar burgers relatief veel vertrouwen in de eigen regering hebben. Luxemburgers (77%) hebben van alle Europeanen verreweg het meeste vertrouwen in de eigen regering.

11 / Luxemburgers hebben verreweg het meeste vertrouwen in de eigen regering

Vraag: QA9.3. Ik wil u nu een vraag stellen over het vertrouwen dat u heeft in bepaalde instellingen. Zegt u mij voor elk van de volgende instellingen of u er eerder wel vertrouwen of eerder geen vertrouwen in heeft.

Mogelijkheid: De Nederlandse regering

Antwoorden: Eerder wel vertrouwen

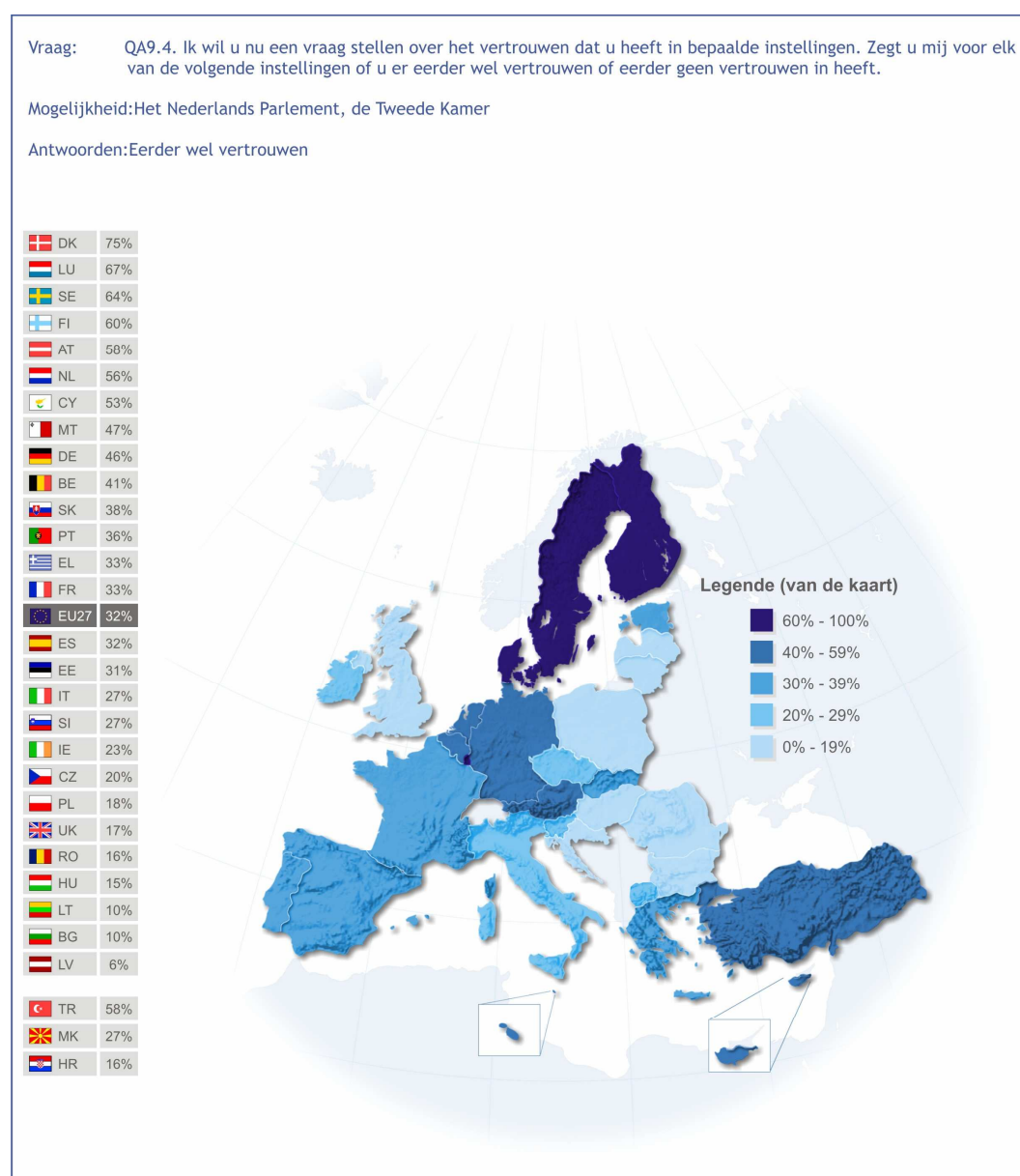

Wat het vertrouwen in het eigen *parlement* betreft zien we eenzelfde patroon. Denen (75%), maar ook Luxemburgers (67%), Zweden (64%) en Finnen (60%) hebben in grote meerderheid vertrouwen in hun eigen parlement. Bulgaren (10%), Litouwers (10%) en wederom Letten (6%) hebben nauwelijks vertrouwen in hun eigen parlement. Andere

Oost-Europese landen waar men weinig vertrouwen in het eigen parlement heeft zijn Hongarije (15%), Roemenië (16%), kandidaat-lidstaat Kroatië (16%) en Polen (18%).

Na alle declaratieschandalen is het vertrouwen van de Britten in eigen parlement gedaald van 30% in de herfst van 2008 naar slechts 17% in de lente van 2009. In kandidaat-lidstaat, Turkije, gaat het veel beter met het vertrouwen in de politiek: 57% van de Turken heeft vertrouwen in de eigen regering en 58% heeft vertrouwen in het eigen parlement.

12 | Oost-Europeanen hebben niet alleen weinig vertrouwen in hun regering, maar ook weinig vertrouwen in het eigen parlement

3 De Europese context in cijfers

3.1 Situatie in de Europese Unie

Met de verkiezingen voor het Europese Parlement achter de rug kan de balans worden opgemaakt over de Europese democratie. Het opkomstpercentage heeft een nieuw diepterecord bereikt van gemiddeld 43% (45% in 2004) waarmee de interesse in Europa verder lijkt te zijn afgenomen.

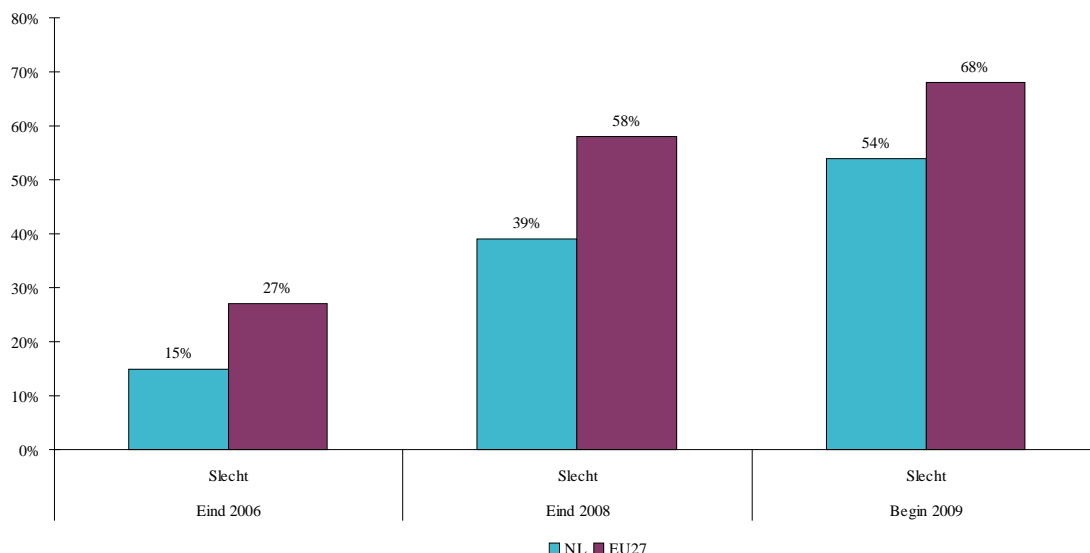
In de meeste landen van de Europese Unie leden de regerende partijen – zowel links als rechts - verlies, met uitzondering van Polen, Frankrijk en Italië. Dit heeft gevolgen voor de samenstelling van het Europese Parlement. De christendemocraten (EPP-ED) zijn nog steeds de grootste fractie en is procentueel even groot gebleven. De socialistische fractie (S&D) is nog wel nummer twee, maar heeft fors moeten inleveren. Ook de liberalen (ALDE) verliezen, maar zijn nog wel de derde fractie. De groenen (GREENS/EFA) zijn de grote winnaars en stijgen van 42 naar 55 ondanks dat het parlement minder zetels is gaan tellen. (bron: www.europeesparlement.nl)

De economische recessie trekt inmiddels diepe groeven in het economische landschap van Europa. De werkloosheid steeg van 7,2% in maart 2008 naar 8,9% in maart 2009, en de Europese autoproductie daalde met een derde. Volgens het Internationaal Monetair Fonds (IMF) krimpen de economieën van de opkomende Europese landen het hardst met gemiddeld 4,9%. De ontwikkelde Europese economieën zullen gemiddeld met 4% krimpen.

Gemiddeld noemt 68% van de Europeanen de economische situatie in Europa *slecht*. In de herfst van 2008 was dit nog 58%. Nederlanders zijn nog altijd positiever, maar ook hier is een duidelijke neergang te bespeuren. Meer dan de helft (54%) noemt de economische situatie in Europa *slecht*, terwijl eind 2008 vier op de tien Nederlanders (39%) deze kwalificatie gaven aan de Europese economie. Portugal en Spanje – in laatstgenoemd land was in juli 2009 meer dan een op de zes mensen van de beroepsbevolking werkloos - zijn het meest negatief. In beide landen noemt 81% de economische situatie *slecht*.

Er lijkt nog veel werk te verrichten om de Europese economie weer vlot te trekken, met in het achterhoofd de onzekere economische gevolgen van de Mexicaanse griep als deze in het najaar (waarschijnlijk) in volle hevigheid uitbarst. De angst bestaat dat een massale uitbraak van de Mexicaanse griep het economisch herstel kan vertragen. Volgens de Engelse economische denktank Oxford Economics zullen zieke werknemers, beperkingen in reizen en het mijden van openbare gelegenheden ernstige gevolgen hebben voor de economie (bron: www.oef.com).

13 | Nederlanders en Europeanen steeds negatiever over Europese economische situatie

Bron: TNS NIPO, 2009

Over de wereldeconomie wordt nog negatiever geoordeeld door de Nederlander. Driekwart van de Nederlanders (76%) noemt de wereldeconomie slecht. Dit is vergelijkbaar met eind 2008, toen 77% de wereldeconomie als slecht bestempelde. Ook het Europese gemiddelde ligt op dat niveau (77% noemt de wereldeconomie slecht).

3.2 Kennis van de Europese Unie

Voorzitterschap

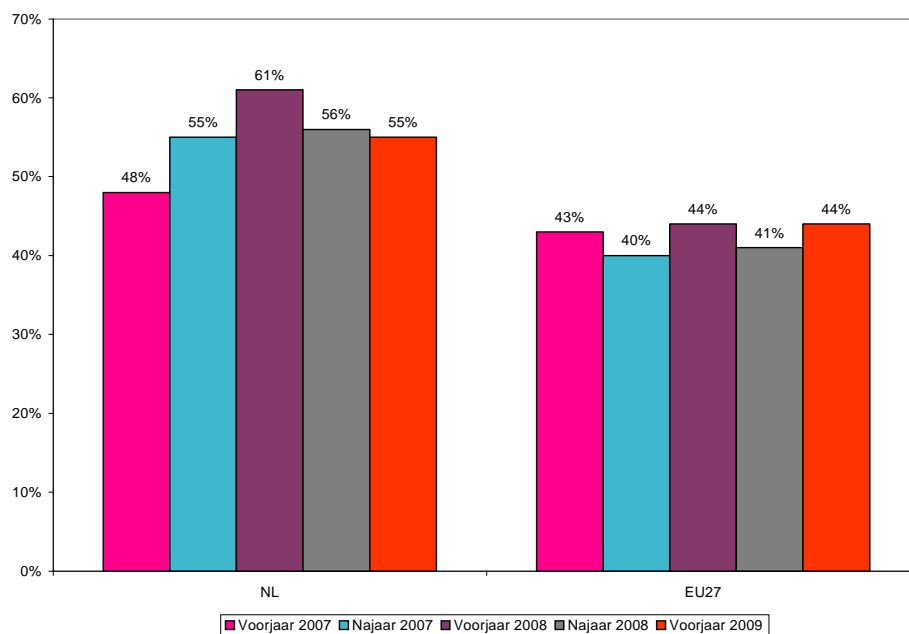
Hoewel er in het begin van dit jaar enige ophef ontstond over een kunstwerk ten bate van het Tsjechisch voorzitterschap van de Europese Unie, is het de meerderheid van de Nederlanders ontgaan dat Tsjechië voorzitter van de Europese Unie was in de eerste helft van 2009.

Twee derde van de Nederlanders (67%) geeft aan niets gehoord, gezien of gelezen te hebben van het Tsjechische voorzitterschap. Het gemiddelde in de Europese Unie ligt iets lager, daar geeft 63% aan hier niets over gehoord te hebben. Toen Frankrijk voorzitter was van de Europese Unie in de tweede helft van 2008 had 60% van de Nederlanders hier wél iets over gehoord, gezien of gelezen. Tsjechië lijkt vooral in eigen land ruchtbaarheid aan zijn voorzitterschap te hebben gegeven, daar wist 84% van het voorzitterschap. Vanaf 1 juli 2009 heeft Zweden het stokje overgenomen van Tsjechië. Dit is slechts bij 14% van de Nederlanders bekend. Het Europese gemiddelde ligt iets hoger: 21% geeft aan hier iets over gehoord, gezien of gelezen te hebben.

Kennis van de werking van de EU

Het percentage Nederlanders dat aangeeft te begrijpen hoe de Europese Unie in elkaar zit, is ongeveer gelijk gebleven sinds de laatste meting (55% nu, tegen 56% in de herfstmeting van 2008). De Europeanen zijn nog steeds iets terughoudender dan de Nederlanders: 44% geeft aan te weten hoe de EU in elkaar steekt. Britten geven het vaakst aan *niet* te weten hoe de Europese Unie werkt (57% weet het niet).

14 | Weinig verandering in begrip werking EU (% dat zegt te weten hoe de EU in elkaar steekt)

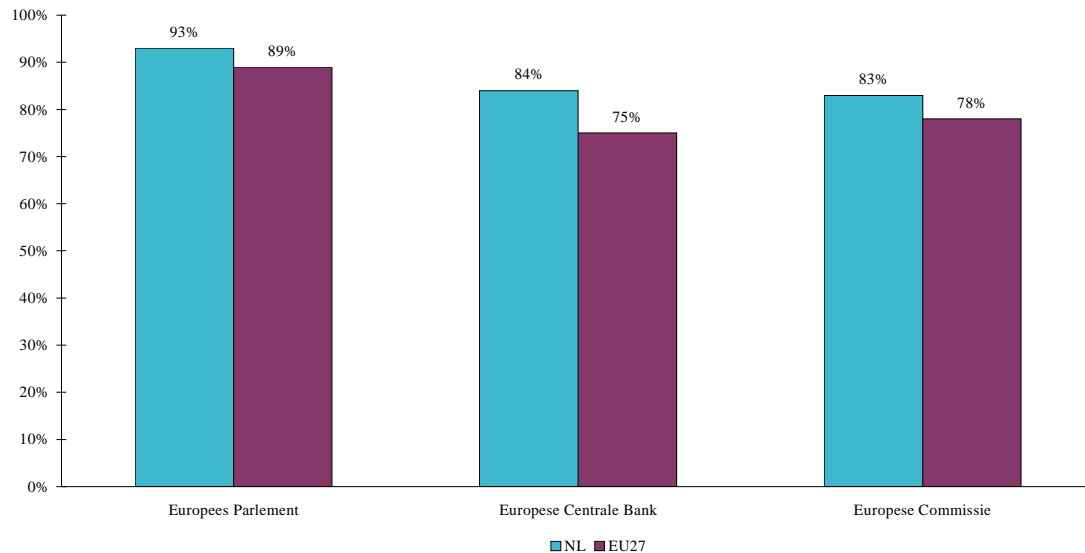

Bron: TNS NIPO, 2009

Bekendheid Europese instellingen

De bekendheid van het Europees Parlement, de Europese Centrale Bank en de Europese Commissie is sinds eind vorig jaar nagenoeg onveranderd. Bijna alle Nederlanders (93%) zeggen wel eens gehoord te hebben van het Europees Parlement. Het EU27-gemiddelde ligt op 89%. Na het Europees Parlement geniet de Europese Centrale Bank de meeste bekendheid onder de Nederlanders (84% geeft aan wel eens gehoord te hebben van deze instelling). De Europese Commissie is bij 83% van de Nederlanders bekend.

15 | Nederlanders goed bekend met Europese instellingen (% bekend met...)

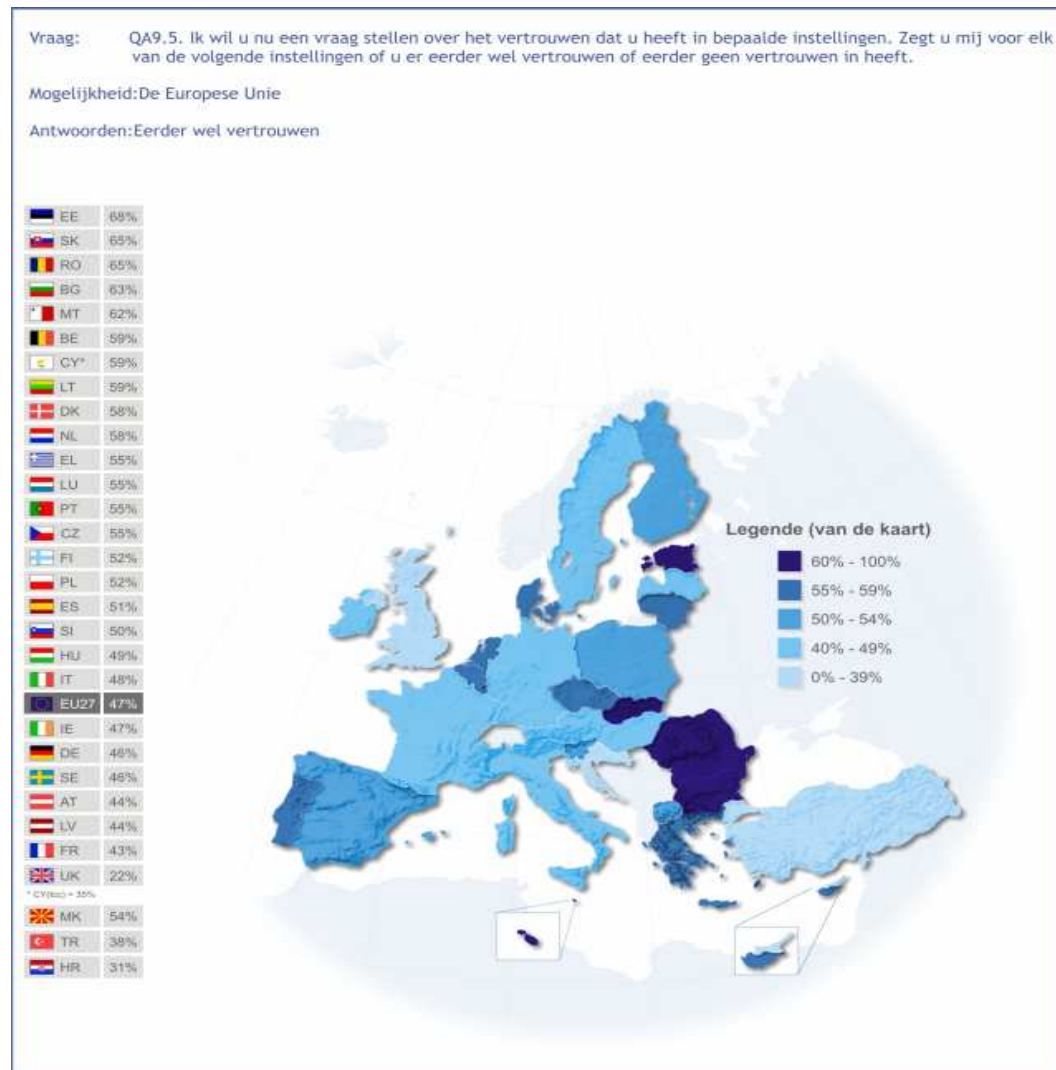
Bron: TNS NIPO, 2009

3.3 Houding ten opzichte van de Europese Unie

Vertrouwen in de Europese Unie

Het vertrouwen van de Nederlanders in de Europese Unie is licht gedaald ten opzichte van het najaar van 2008. Zes op de tien Nederlanders (58%) geven aan vertrouwen te hebben in de Europese Unie (tegen 64% in het najaar van 2008). De gemiddelde EU-burger heeft minder vertrouwen in de Europese Unie. Iets minder dan de helft (47%) van de bevolking van de EU27 geeft aan eerder wel vertrouwen te hebben in de Europese Unie. Dit is hetzelfde als in de herfstmeting van vorig jaar. Wel is het positief te noemen dat het vertrouwen niet (veel) is gedaald, ondanks de economisch onzekere tijden. De Esten (68%), Slowaken (65%) en de burgers uit Roemenië (65%) en Bulgarije (65%) geven het vaakst aan vertrouwen te hebben in de Europese Unie.

16 | Nederlanders hebben nog altijd vertrouwen in EU

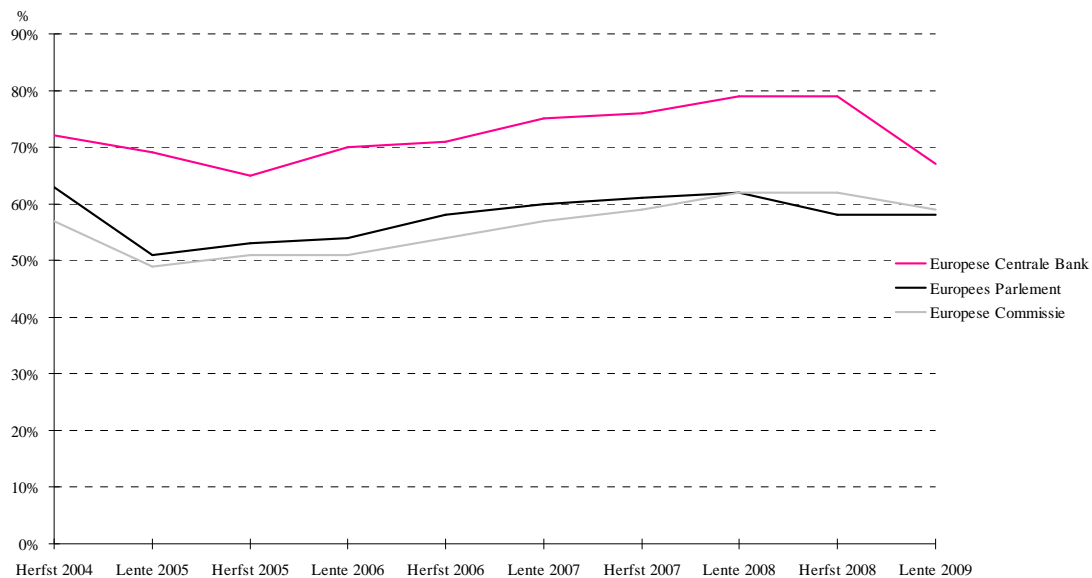
Vertrouwen in Europa

Het vertrouwen in het Europees Parlement en de Europese Commissie heeft zich gestabiliseerd. De Europese Centrale Bank geniet nog steeds het meeste vertrouwen van de Nederlanders, maar de economische crisis lijkt hier zijn sporen te hebben nagelaten. In de herfst van 2008 had nog bijna acht op de tien Nederlanders (79%) eerder wel vertrouwen in deze Europese financiële instelling. Nu geeft nog maar 67% aan eerder wel vertrouwen te hebben in deze instelling. Sinds de herfst 2005 is het vertrouwen niet meer zo laag geweest.

Het niveau van vertrouwen in Nederland is niettemin hoger dan het gemiddelde in de Europese Unie (44% van de Europese bevolking geeft aan eerder wel vertrouwen te hebben). Zes op de tien Nederlanders (58%) geven aan eerder wel vertrouwen te hebben in het Europees Parlement, tegen 48% van de gemiddelde EU-burger. De Europese

Commissie geniet iets meer vertrouwen dan het Europees Parlement. Ook in deze Europese instelling heeft de Nederlander meer vertrouwen dan de gemiddelde EU-burger (59% van de Nederlanders geeft aan wel vertrouwen te hebben in deze instelling). Slechts 44% van de Europeanen heeft vertrouwen in de Europese Commissie.

17 | Nederlands vertrouwen in Europese Centrale Bank neemt af

Bron: TNS NIPO, 2009

Vertrouwen in mondiale instellingen

Op de vraag of men vertrouwen heeft in de Verenigde Naties antwoordt 69% van de Nederlanders bevestigend. Dat is een stuk hoger dan het Europese gemiddelde, waar de helft (53%) aangeeft de VN te vertrouwen.

Algemene houding naar EU

Op de vraag hoe men in het algemeen oordeelt over de Europese Unie, antwoordt 45% van de Nederlanders positief. In de herfst van 2008 was nog 52% positief over de EU. Vier op de tien Nederlanders (40%) zijn neutraal ten opzichte van de EU en 14% is negatief. Gemiddeld oordelen iets minder dan vier op de tien van de Europeanen (38%) positief over de EU en is 36% neutraal. Ongeveer een op de zes Europeanen (17%) oordeelt negatief over de EU.

Ondanks dat minder dan de helft van de Nederlanders positief oordeelt over de Europese Unie, voelt 78% van de Nederlanders zich Europeaan. In de EU27-landen geldt dat gemiddeld voor 74%. Net iets minder dan de helft van de Britten (48%) voelt zich Europeaan, terwijl dat voor slechts 30% van de Turken geldt.

Europese identiteit

Op de vraag welk element het belangrijkste is in het bepalen van de Europese identiteit antwoordt meer dan de helft van de Nederlanders (54%) dat dit de *democratische*

waarden zijn. Ook de *geografische ligging* (door 31% van de Nederlanders genoemd) en een *veilig sociaal vangnet* (door 28% genoemd) worden als belangrijke kenmerken voor de Europese identiteit genoemd. De gemiddelde Europeaan heeft dezelfde top drie van kenmerken.

Op de vraag wat belangrijk is voor het Europeaan zijn, vinden Nederlanders het volgende van belang: *zich Europeaan voelen* (door 41% genoemd als belangrijkste), *het uitoefenen van burgerrechten, zoals het stemmen voor Europese verkiezingen* (38%) en *het beheersen van een Europese taal, naast de eigen taal* (36%).

De gemiddelde Europeaan vindt naast het zich Europeaan voelen het *in Europa geboren zijn* van belang (door 39% genoemd) en *het delen van Europese culturele tradities* (door 31% genoemd). Geboren zijn in Europa wordt door een kwart van de Nederlanders (27%) belangrijk genoemd.

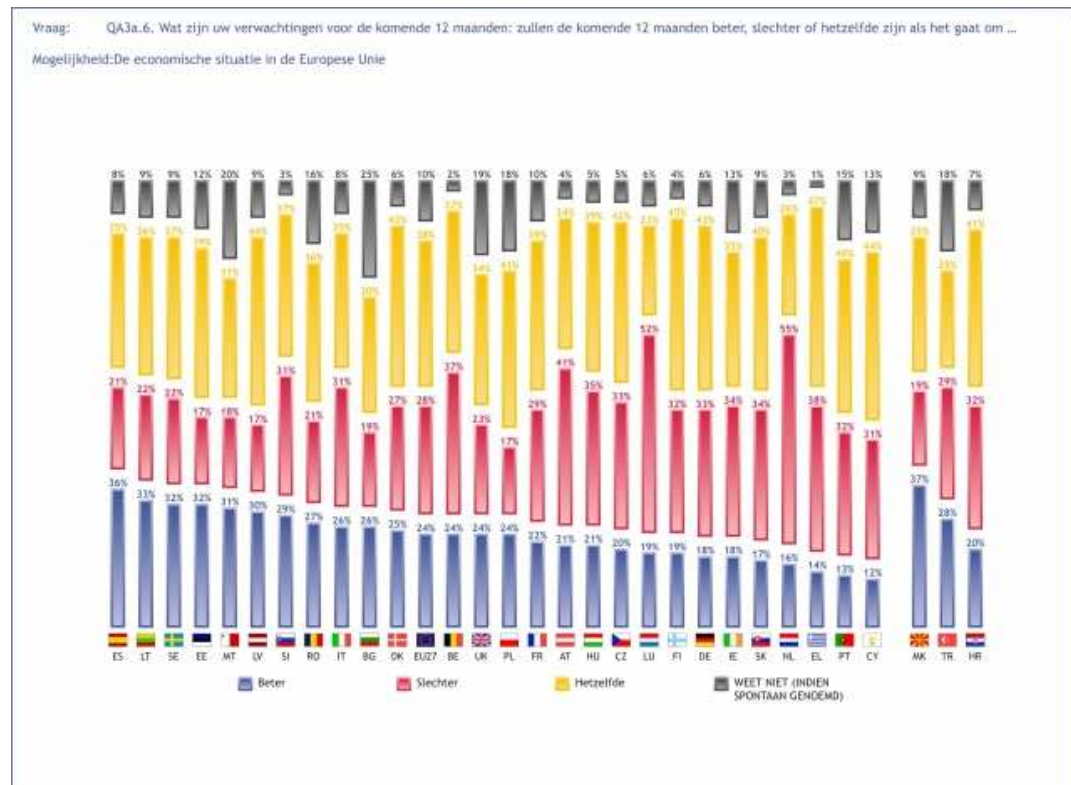
Opvallend is dat *het Christen zijn* slechts door 5% van de Nederlanders genoemd wordt en door 7% van de Europeanen als zijnde belangrijk voor het 'Europeaan zijn'. Geloof speelt duidelijk geen beslissende rol (meer) binnen de Europese identiteit.

3.4 Verwachtingen van de toekomst van de Europese Unie

Terwijl de Europese economie ondanks de crisis nog door 41% als goed wordt beschouwd, zijn de toekomstverwachtingen aanzienlijk somberder. Meer dan de helft van de Nederlanders (55%) verwacht dat het in de komende twaalf maanden slechter zal gaan met de Europese economie. Slechts 16% verwacht dat het beter zal gaan met de Europese economie in de komende twaalf maanden.

Nederlanders zijn hierin negatiever dan de gemiddelde Europeaan, van wie 24% hoopvol is ten aanzien van het komende jaar voor de Europese economie. Iets meer dan een kwart van de Europeanen (28%) verwacht dat het slechter zal gaan met de Europese economie. Ten aanzien van de wereldeconomie is eenzelfde beeld te zien, 52% van de Nederlanders en 30% van de Europeanen is negatief over de toestand van de wereldeconomie de komende twaalf maanden.

18 | Toekomstverwachting Nederlanders ten aanzien van Europese economie negatiever dan EU27

Bron: TNS NIPO, 2009

Op de vraag of het de goede kant opgaat met de Europese Unie antwoorden de Nederlanders iets positiever dan de gemiddelde Europeaan; 39% van de Nederlanders denkt dat het de goede kant opgaat met de EU, tegen 34% van de Europeanen. Een kwart van de Nederlanders (26%) is van mening dat het de verkeerde kant opgaat met de EU tegen meer dan een derde (35%) van de Europeanen.

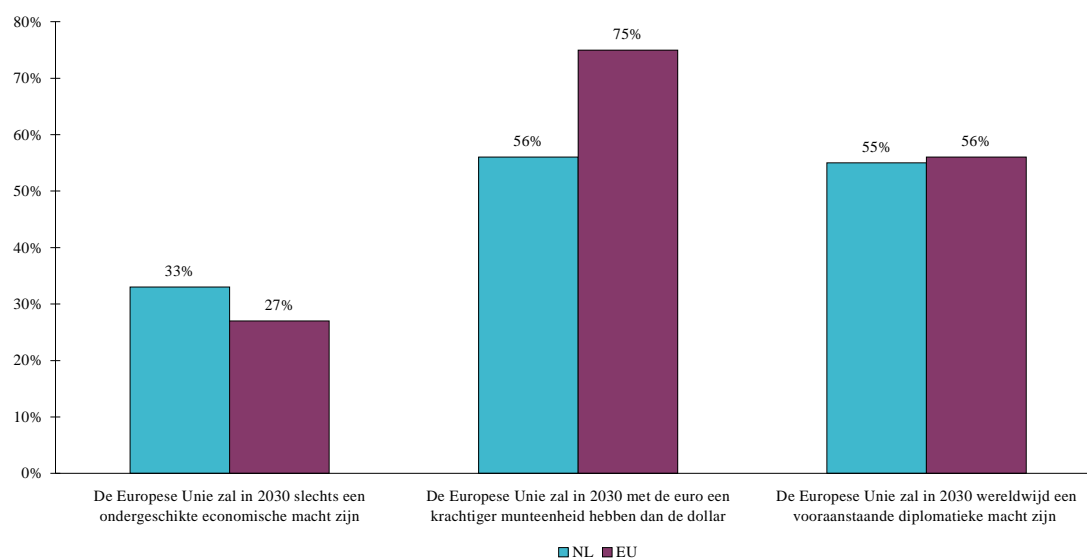
Op de vraag in hoeverre men optimistisch of pessimistisch is ten aanzien van de toekomst van de Europese Unie antwoordt ruim driekwart van de Nederlanders (77%) dat men (vrij) optimistisch is. Het Europese gemiddelde ligt lager, op 64%.

In 2030...

Als we Nederlanders vragen wat verder in de toekomst te kijken, dan denkt 27% dat in 2030 de Europese Unie slechts een ondergeschikte economische macht zal zijn. Ruim zes op de tien (62%) denken dat dit niet waarschijnlijk is. De gemiddelde Europeaan is iets negatiever, een derde van de Europeanen (33%) denkt dat Europa een ondergeschikte economische macht zal zijn in 2030. Over de macht van de euro is men zekerder. Driekwart van de Nederlanders (75%) denkt dat in 2030 de euro een krachtigere

munteenheid is dan de dollar. Het gemiddelde in Europa ligt een stuk lager. Net iets meer dan de helft van de Europeanen (56%) antwoordt bevestigend op deze vraag. Verder denkt iets meer dan de helft (55%) van de Nederlanders dat de Europese Unie in 2030 wereldwijd een vooraanstaande *diplomatieke* macht zal zijn. Een derde (35%) denkt dat dit niet waarschijnlijk is. De gemiddelde Europeaan denkt er ongeveer hetzelfde over. Iets meer dan de helft (56%) van de Europeanen is van mening dat Europa een diplomatieke wereldspeler zal zijn.

*19 | Nederlanders positiever over economische toekomst EU dan gemiddelde Europeaan
(% eens met stelling)*

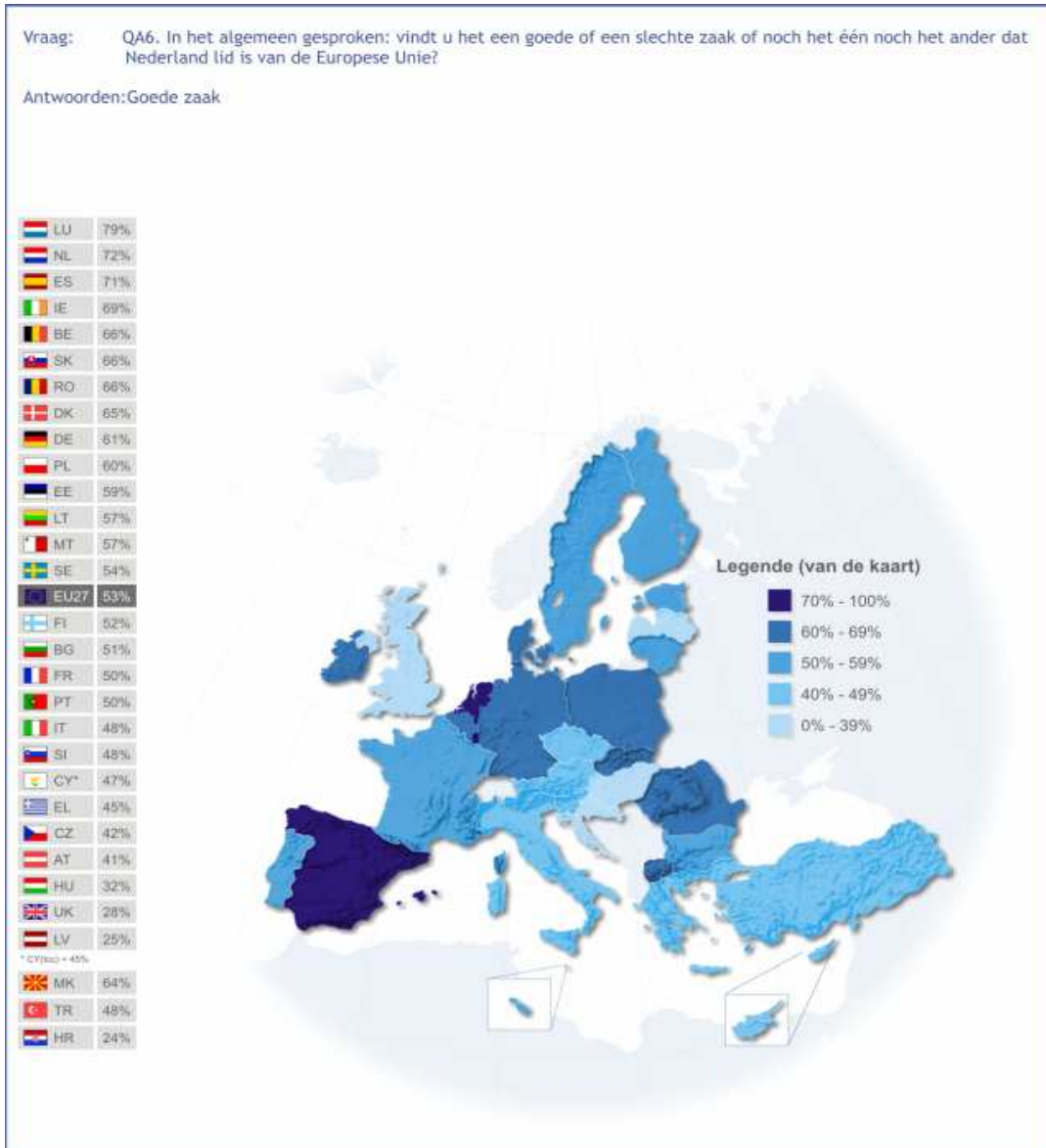

Bron: TNS NIPO, 2009

3.5 Betekenis van het lidmaatschap van de Europese Unie

De steun voor het lidmaatschap van de EU in Nederland is ietwat afgenomen vergeleken met een half jaar geleden. Eind 2008 waren nog acht op de tien Nederlanders (80%) van mening dat het lidmaatschap van de Europese Unie een goede zaak is, nu is nog 72% deze mening toegedaan. Twee op de tien Nederlanders (19%) zijn neutraal en 7% vindt het lidmaatschap een slechte zaak.

De steun in Nederland voor het lidmaatschap is nog altijd een van de hoogste in Europa. Alleen in Luxemburg is de steun iets hoger (79% vindt het lidmaatschap een goede zaak). Gemiddeld ziet een kleine meerderheid (53%) van de Europeanen het nut van het lidmaatschap van het eigen land. Landen waar het lidmaatschap het minst overtuigend wordt omhelsd, zijn twee economisch zwaar getroffen landen - Letland (25%) en Hongarije (32%) - en het traditioneel eurosceptische Verenigd Koninkrijk (28%).

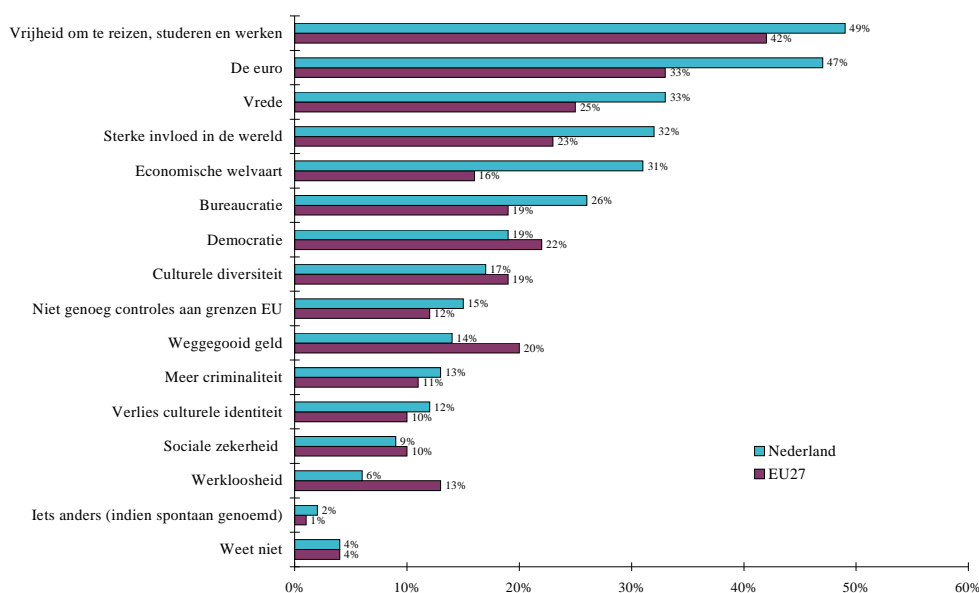
Op de vraag of Nederland voordeel heeft van het lidmaatschap van de Europese Unie antwoordt driekwart bevestigend (74%). Iets meer dan de helft van de Europeanen (56%) denkt ditzelfde over het eigen land.

Opnieuw is men in Letland, Hongarije en het Verenigd Koninkrijk duidelijk het meest sceptisch over het te behalen voordeel. Respectievelijk 38%, 36% en 34% antwoordt bevestigend op de vraag of het eigen land voordeel heeft van het lidmaatschap van de Europese Unie.

Persoonlijke betekenis

Wanneer Nederlanders denken aan wat de Europese Unie voor hen persoonlijk betekent, komt bij de meesten de gedachte op aan de *vrijheid overal in de EU te kunnen reizen, werken en studeren* (door 49% genoemd). Daarna worden *de euro* (47%) en *vrede* (33%) het vaakst genoemd. In Nederland worden deze aspecten door een hoger percentage mensen genoemd dan in de rest van de Europese lidstaten. Relatief weinig Nederlanders associëren de EU met *werkloosheid* (6%), *sociale zekerheid* (9%) en *verlies van culturele identiteit* (12%). In de herfst van 2008 was het beeld niet heel veel anders, behalve dat *weggegooid geld* nu iets vaker genoemd wordt (14%) dan eind 2008 (10%).

21 | Vrijheid voor Nederlanders eerste associatie met EU

Bron: TNS NIPO, 2009

Nationale betekenis

Ruim zeven op de tien Nederlanders (72%) zijn van mening dat Nederland economisch stabiel is dankzij het feit dat het lid is van de eurozone. Dat is het hoogste percentage van de landen die de euro hebben ingevoerd. Het gemiddelde in de eurozone ligt een stuk lager, daar denkt 49% dat hun eigen land economisch stabiel is door het lidmaatschap van de eurozone.

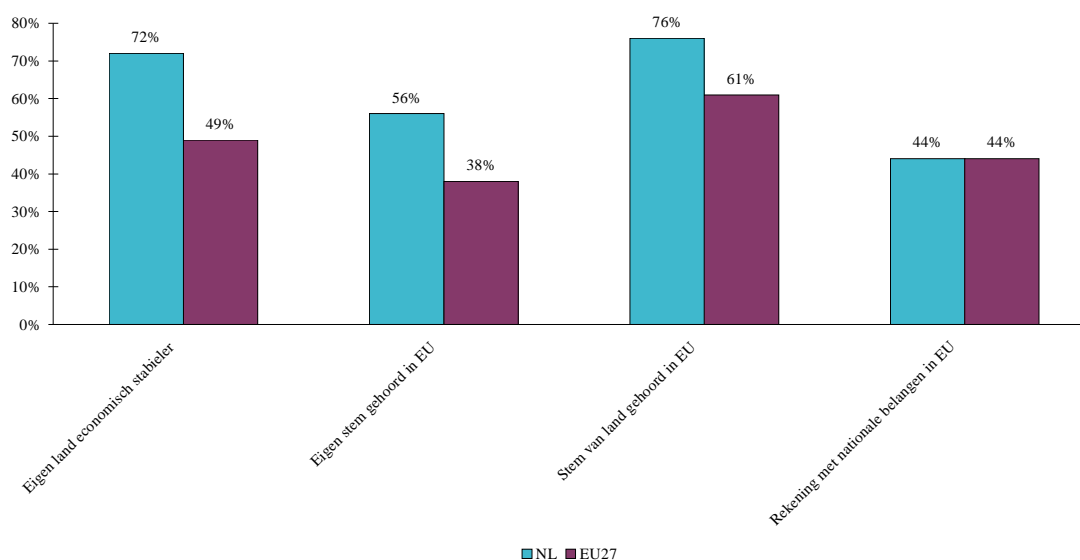
In de landen buiten de eurozone is eenzelfde beeld te zien; daar is 43% het eens met de stelling dat het lidmaatschap van de Europese Unie ervoor zorgt dat de nationale economie stabiel is. Bijna de helft van de inwoners van deze landen (46%) geeft echter aan het hier *niet* mee eens te zijn.

Op de vraag of de Nederlander zijn eigen stem gehoord ziet in Europa geeft meer dan de helft van de Nederlanders (56%) aan dit gevoel wél te hebben, en 39% geeft aan dit gevoel juist níet te hebben. Het gemiddelde in de Europese Unie laat een spiegelbeeld zien; bijna vier op de tien Europeanen (38%) voelen zich gehoord en 53% niet.

Driekwart van de Nederlanders (76%) is van mening dat de stem van Nederland gehoord wordt in de Europese Unie. Het gemiddelde in Europa ligt een stuk lager, daar is 61% van mening dat de stem van het eigen land gehoord wordt.

Over de vraag of er voldoende rekening wordt gehouden met de Nederlandse belangen in de Europese Unie is de Nederlander wat minder positief, 44% is het hiermee eens. In de herfst van 2008 was dit nog 51%. Nederland scoort hiermee hetzelfde als de gemiddelde Europeaan; 44% van hen is van mening dat er voldoende rekening wordt gehouden met de belangen van het eigen land. Het meest positief zijn Zweden (61%), Denemarken (56%) en Slowakije (56%) over de vraag of er voldoende rekening wordt gehouden met de nationale belangen. Het minst positief zijn Letland (18%), het Verenigd Koninkrijk (30%), Finland (31%) en Griekenland (31%).

22 / *Nederlanders vooral positief over economische stabiliteit eigen land en Nederlandse stem gehoord in EU (% eens met stelling)*

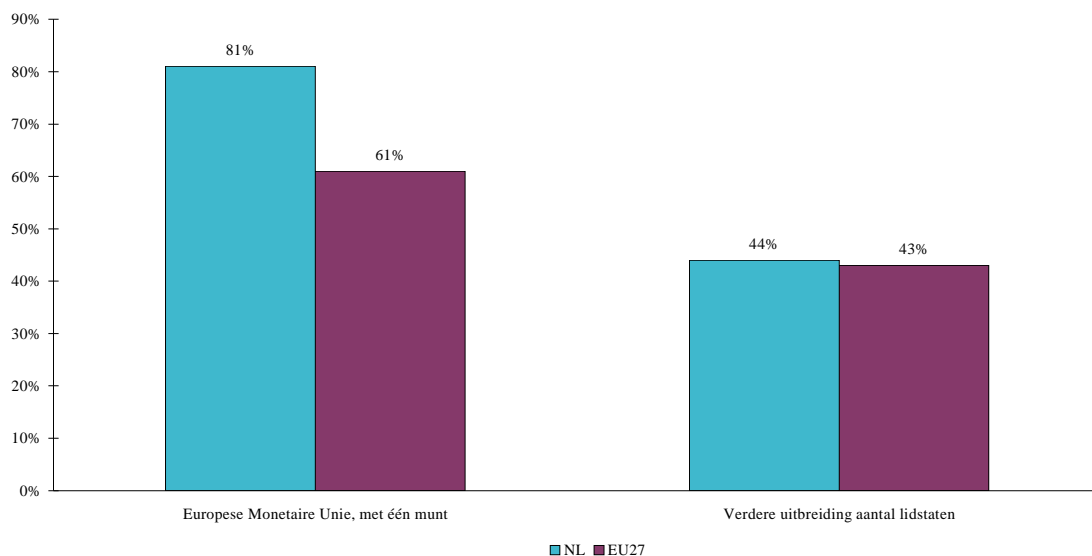

Bron: TNS NIPO, 2009

3.6 Beleid van de Europese Unie

Om te toetsen hoe het beleid van de Europese Unie eruit zou moeten zien, kijken we naar een aantal stellingen over de Europese Unie. Meer dan acht op de tien Nederlanders (81%) zijn vóór een Europese Monetaire Unie, met één enkele munt, de euro. Het Europese gemiddelde ligt lager, namelijk op 61%. Ten aanzien van een verdere uitbreiding van het aantal lidstaten in de EU is men minder positief, iets minder dan de helft van de Nederlanders (44%) vindt dit een goed idee, tegen 43% van de Europeanen.

23 / Veel Nederlanders vóór Europese Monetaire Unie (% voorstanders)

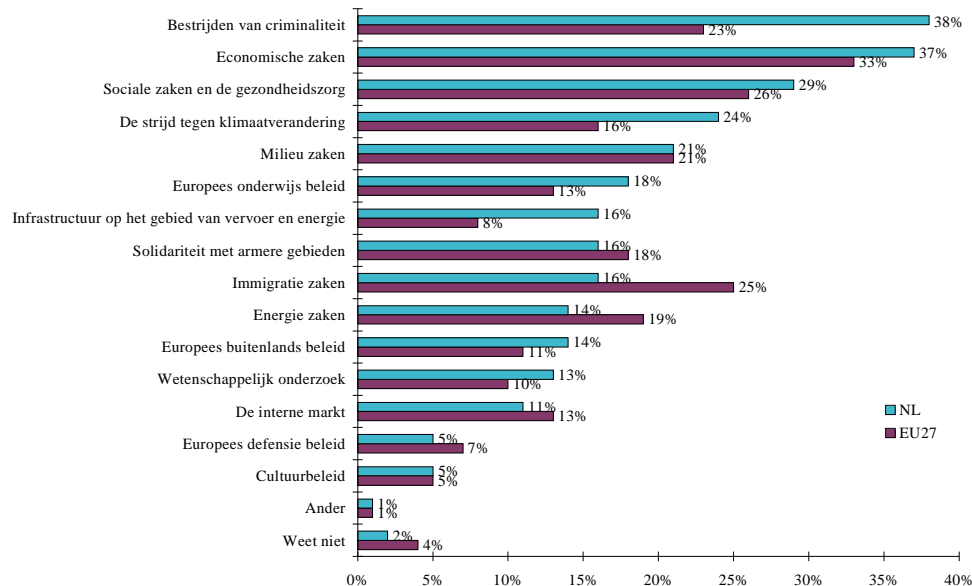

Bron: TNS NIPO, 2009

Prioriteiten voor beleid

Als het aan de Nederlanders ligt, bestaat de top drie waar de Europese Unie prioriteit aan dient te geven om zichzelf te versterken uit het bestrijden van criminaliteit (38%), economische zaken (37%) en sociale zaken en de gezondheidszorg (29%). In de rest van Europa ligt de nadruk net iets anders. Daar zijn economische zaken de nummer één prioriteit (door 33% van de Europeanen als belangrijkste gezien), gevolgd door sociale zaken en de gezondheidszorg (door 26% genoemd als belangrijkste) en immigratiezaken (door 25% als belangrijkste genoemd). Vooral ten aanzien van de bestrijding van criminaliteit verschilt de Nederlander van mening met de gemiddelde Europeaan. Minder dan een kwart van de Europeanen (23%) vindt dit een Europese prioriteit. De strijd tegen klimaatverandering is belangrijker voor de Nederlander dan voor de gemiddelde Europeaan en immigratiezaken vindt de Nederlander weer een stuk minder belangrijk dan de gemiddelde Europeaan.

24 | *Prioriteit EU moet bij bestrijden criminaliteit en economische zaken liggen volgens de Nederlander*

Bron: TNS NIPO, 2009

Buitenlands beleid ten aanzien van mensenrechten

Bijna de helft van de Nederlanders (46%) is van mening dat de Europese Unie niet genoeg doet om mensenrechten in de wereld te promoten en te verdedigen. Vier op de tien (40%) vinden dat de EU precies genoeg doet en slechts 1% is van mening dat de EU teveel doet. Toch geven twee van de drie Nederlanders (66%) aan slecht geïnformeerd te zijn over wat de Europese Unie precies doet om de mensenrechten in de wereld te promoten en verdedigen.

Op Europees niveau is hetzelfde beeld te zien. Bijna de helft van de Europeanen (48%) denkt dat de EU meer moet doen op het gebied van mensenrechten, 37% denkt dat ze genoeg doen en 3% denkt dat ze teveel doen.

Ook de gemiddelde Europeaan geeft aan weinig te weten van de activiteiten van de EU ten aanzien van mensenrechten. Zeven van de tien Europeanen (70%) geven aan zich slecht geïnformeerd te voelen over dit onderwerp.

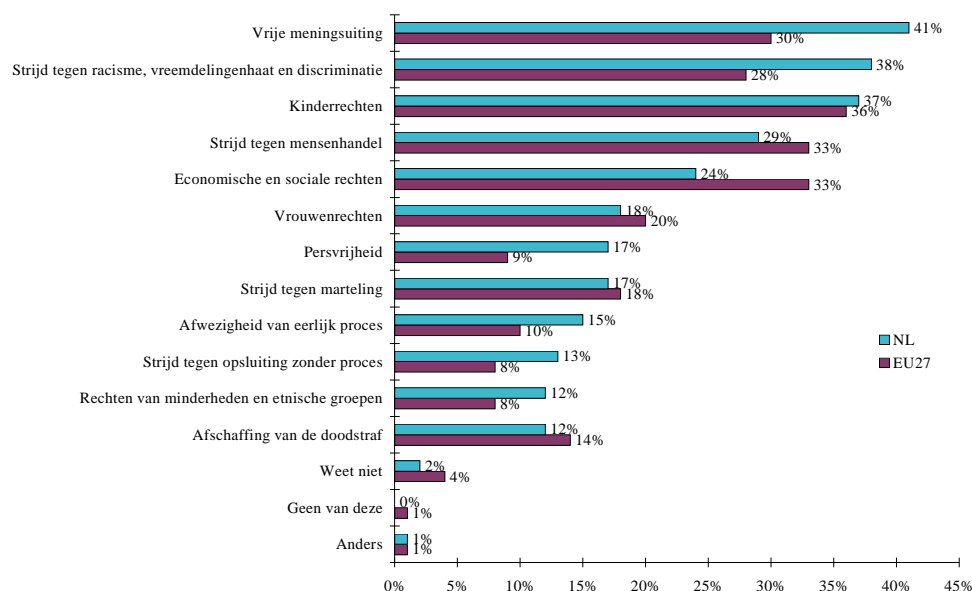
Prioriteiten buitenlandbeleid EU

Waar moet de prioriteit van de Europese Unie liggen als het gaat om het buitenlands beleid van de Europese Unie ten aanzien van mensenrechten? Volgens de Nederlanders moet de focus liggen op *vrije meningsuiting* (door 41% als speerpunt benoemd), *de strijd tegen racisme, vreemdelingenhaat en discriminatie* (door 38% van de Nederlanders het belangrijkste genoemd) en *kinderrechten* (door 37% prioriteit genoemd). De *afschaffing van de doodstraf* (12%), *rechten van minderheden en etnische groepen* (13%) en *strijd tegen opsluiting zonder proces* (13%) zijn minder van belang.

Opmerkelijk: het menselijke aspect is voor de Nederlander belangrijker dan het juridische aspect. Het strijden voor rechten van minderheden wordt als minder belangrijk ervaren dan de strijd tegen ongelijke behandeling van minderheidsgroepen.

De Europese top drie ziet er iets anders uit. Bij de gemiddelde Europeaan staan de *kinderrechten* op nummer één (door 36% van de Europeanen het belangrijkste genoemd), gevolgd door *de strijd tegen mensenhandel* (33%) en *economische en sociale rechten* (ook 33%). Minst belangrijk voor de gemiddelde Europeaan zijn de *rechten van minderheden en etnische groepen* (8%), *strijd tegen opsluiting zonder proces* (8%) en de *persvrijheid* (9%).

25 / Vrije meningsuiting belangrijkste buitenlandse prioriteit voor EU volgens de Nederlanders

Bron: TNS NIPO, 2009

3.7 Europese besluitvorming

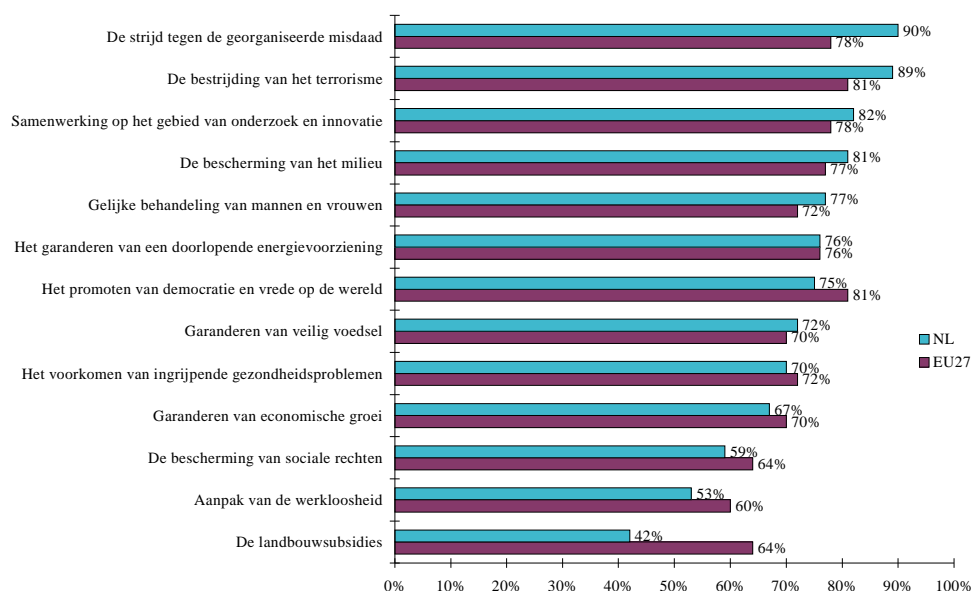
Zaken waarvoor de Nederlanders in ruime meerderheid méér besluitvorming op Europees niveau wensen, zijn onder meer de *strijd tegen de georganiseerde misdaad* (91% van de Nederlanders is voor méér besluitvorming op Europees niveau), *het bestrijden van terrorisme* (89%), *samenwerking op het gebied van onderzoek en innovatie* (82%) en *milieubescherming* (81%).

Onderwerpen waarbij men het minst voorstander is van meer besluitvorming op Europees gebied zijn de *landbouwsubsidies* (42% voorstander meer besluitvorming op Europees niveau), *de aanpak van werkloosheid* (53% vóór) en *het beschermen van sociale rechten* (59% vóór). Opvallend is dat er voor de meeste gebieden een meerderheid te vinden is

voor meer besluitvorming op Europees niveau, met als uitzondering de landbouwsubsidies.

In de rest van Europa is ook veel steun voor méér besluitvorming op Europees niveau. Met name *het bestrijden van terrorisme* (81%), *het promoten van democratie en vrede op de wereld* (81%), *de strijd tegen de georganiseerde misdaad* (78%) en *samenwerking op het gebied van onderzoek en innovatie* (78%). Het garanderen van economische groei staat, ondanks de economisch onzekere tijden niet hoog op de wensenlijst voor meer besluitvorming op Europees niveau. Toch vindt ook hier nog 70% van de Europeanen dat er méér besluitvorming op Europees niveau moet komen.

26 / Misdad en terrorisme belangrijkste gebieden voor Nederlanders voor méér besluitvorming op Europees niveau

Bron: TNS NIPO, 2009

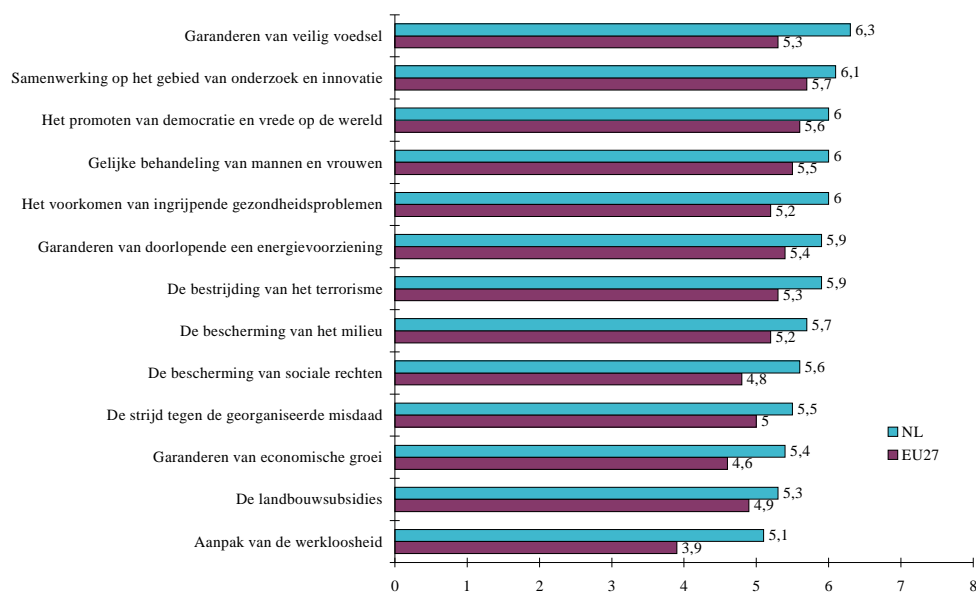
Beoordeling beleid Europese Unie

Als we kijken naar hoe de prestaties van de Europese Unie op bovenstaande gebieden beoordeeld worden op een schaal van 1 tot 10, dan zien we dat Nederlanders op alle gebieden de prestaties van de EU positiever beoordelen dan de gemiddelde Europeaan. De gemiddelde Europeaan geeft alleen voldoende voor de prestaties op het gebied van *samenwerking op het gebied van onderzoek en innovatie* (5,7), *het promoten van democratie en vrede op de wereld* (5,6) en *gelijke behandeling van mannen en vrouwen* (5,5). De Nederlander geeft alleen onvoldoendes voor de Europese prestaties op het gebied van *aanpak van de werkloosheid* (5,1; Europees gemiddelde: 3,9), *de landbouwsubsidies* (5,3; Europees gemiddelde: 4,9) en het *garanderen van economische groei* (5,4; Europees gemiddelde: 4,6).

De prestaties van de Europese Unie op het gebied van het *garanderen van veilig voedsel* krijgt van de Nederlanders het hoogste cijfer (6,3), gevolgd door *samenwerking op het*

gebied van onderzoek en innovatie (6,1). Al met al worden de prestaties van de Europese Unie laag gewaardeerd.

27 | Lage rapportcijfers voor prestaties Europese Unie; Nederlanders positiever dan gemiddelde Europeaan

Bron: TNS NIPO, 2009

3.8 De Europese Unie en globalisering

Nederlanders zijn positiever over de effecten van globalisering dan de gemiddelde Europeaan. Op de vraag naar de effecten van globalisering, antwoordt 61% van de Nederlanders dat zij positieve effecten verwachten voor Nederlandse bedrijven, doordat de markten opengaan. Drie op de tien (30%) verwachten een negatief effect van de globalisering ten aanzien van de Nederlandse werkgelegenheid en de Nederlandse bedrijven.

Europa is verdeelder over deze effecten: 42% is positief en 42% is negatief. Van de Europese landen zijn Griekenland (72% verwacht negatieve effecten) en Frankrijk (73% negatief) het meest pessimistisch over de globalisering. Denemarken is het positiefst over de effecten van globalisering (75% verwacht dat eigen bedrijven voordeel halen uit het opengaan van de markten).

Rol van Europese Unie in globalisering

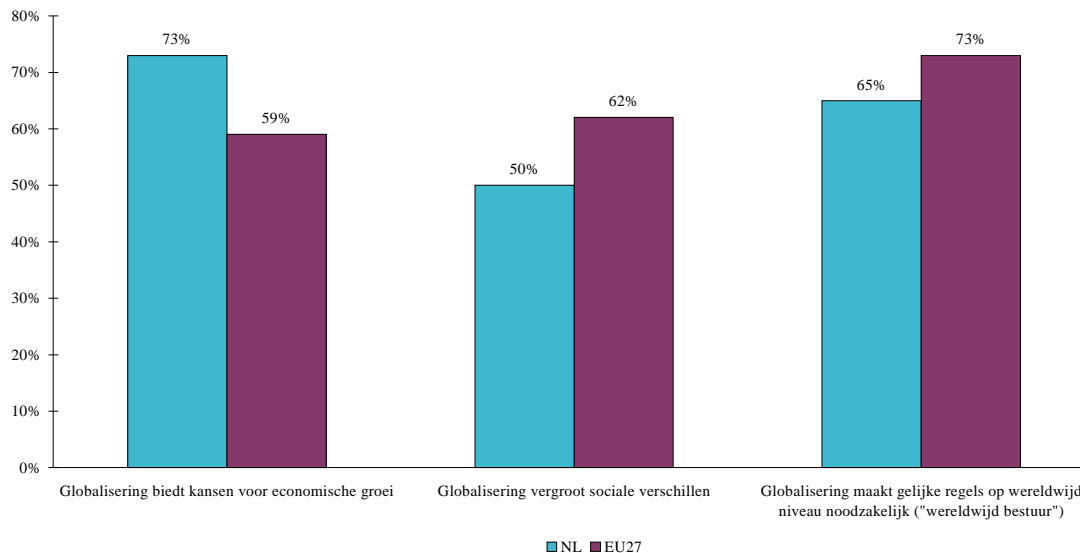
Over de rol van de Europese Unie in het beschermen van de Europese burgers tegen de negatieve effecten van globalisering antwoordt de helft van de Nederlanders (50%) positief en een op de drie (33%) negatief. Europa is ook hier weer iets pessimistischer: 47% verwacht dat de Europese Unie bescherming kan bieden tegen de negatieve effecten van globalisering terwijl 36% dit niet verwacht. Ook op de vraag of de Europese Unie de

Europese burger in staat stelt voordeel te halen uit globalisering is de Nederlander positiever dan de gemiddelde Europeaan: 61% van de Nederlanders antwoordt bevestigend op deze vraag en 26% ontkennend. In Europa beantwoordt 54% de vraag bevestigend en 30% ontkennend. Zweden (76% bevestigend) en Denemarken (74%) zijn het positiefst over de rol van de EU in het behalen van persoonlijk voordeel uit globalisering.

Economische effecten globalisering

Nederlanders zijn positiever dan de gemiddelde Europeaan over de economische effecten van globalisering. Bijna driekwart (73%) van de Nederlanders is van mening dat globalisering kansen biedt voor economische groei, tegen zes op de tien Europeanen (59%). Over de sociale gevolgen is men verdeeld; 50% van de Nederlanders denkt dat globalisering de sociale verschillen vergroot en 42% denkt van niet. De gemiddelde Europeaan is iets overtuigender van de negatieve sociale gevolgen; 62% denkt dat de sociale verschillen groter worden als gevolg van globalisering. Twee derde van de Nederlanders (65%) is van mening dat de globalisering gelijke regels op wereldwijd niveau noodzakelijk maakt, tegen 73% van de Europeanen.

28 | Nederland ziet globalisering vooral als kans voor economische groei (% eens met stelling)

Bron: TNS NIPO, 2009

4 De economische crisis

Weliswaar staan niet alle meters meer op dieprood, maar hét issue van de afgelopen maanden binnen heel Europa is overduidelijk de economische crisis. Daarom: hoe denken Europeanen over de crisis? Over de positie van hun nationale en de Europese economie? Over de actoren en instituten die de crisis zouden moeten aanpakken?

De invloed van de mondiale economie op de nationale economie

Nederlanders zijn het er vrijwel unaniem mee eens dat hun land - sinds eeuwen een internationaal georiënteerde handelsnatie – enigszins (27%) of in grote mate (69%) beïnvloed wordt door de mondiale economie: in totaal beaamt 96% de invloed. Slechts 2% schat in dat dit ‘niet echt’ het geval is. Alleen inwoners van Slowakije zijn het er nog vaker mee eens dat hun nationale economie in grote mate beïnvloed wordt door de mondiale economie (72%).

Gemiddeld gezien zijn Europeanen het er in overgrote meerderheid mee eens dat de economie van hun land enigszins of in grote mate wordt beïnvloed door de globale economische situatie (85%). Inwoners van Polen (72%) en van de kandidaat-lidstaten Turkije (73%), de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië (69%) en Kroatië (68%) en de Turks-Cypriotische gemeenschap in Cyprus (67%) zijn het hier relatief gezien minder vaak mee eens.

Vergelijking Europese economie met andere economieën

Hoe staat de Europese economie er voor, in vergelijking met andere economische grootmachten zoals de Verenigde Staten, Japan, India, China, Brazilië en Rusland?

Nederlanders zijn er opmerkelijk vaak van overtuigd dat de Europese economie het beter doet dan de Amerikaanse (67%). Twee op de tien Nederlanders (19%) schatten de prestaties van beide economieën ongeveer gelijk in, slechts 10% denkt dat de Europese economie het slechter doet dan haar Amerikaanse equivalent.

Gemiddeld gesproken is de Europeaan veel minder optimistisch over de eigen economie ten opzichte van de Amerikaanse. De groep die de Europese economie er beter vindt voorstaan is even groot als de groep die de Amerikaanse economie er beter vindt voorstaan (31%). Een kwart (26%) van de Europeanen schat dat beide economieën er ongeveer even goed of slecht voorstaan.

Letten (21%), Hongaren (20%) en Fransen (18%) slaan de Europese economie het minst vaak hoger aan dan de Amerikaanse, terwijl alleen Denen (69%) en Finnen (68%) nog een tikkeltje positiever zijn dan Nederlanders over de Europese economie ten opzichte van de Amerikaanse.

Nederlanders (37%) zijn er ook vaker dan de gemiddelde Europeaan (23%) van overtuigd dat de Europese economie beter presteert dan de Japanse economie, terwijl een kwart (23%) van de Nederlanders en 39% van de Europeanen van mening is dat de Europese economie slechter presteert dan de Japanse economie.

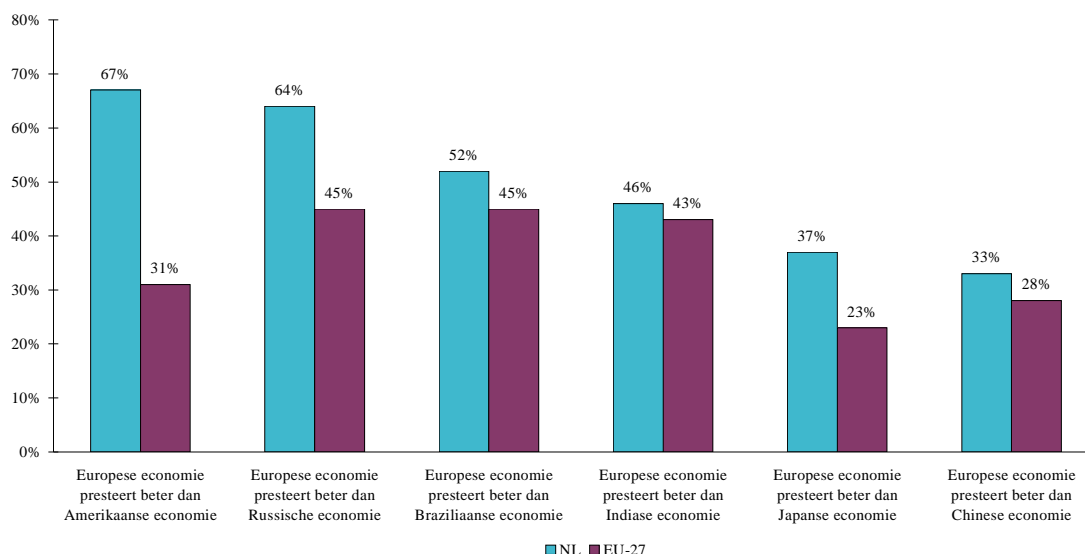
Hetzelfde optimisme hebben Nederlanders (en Europeanen) niet ten aanzien van de Chinese economie. Een op de drie (33%) Nederlanders denkt dat de Europese economie het beter doet dan de Chinese economie, maar een groter percentage (41%) denkt dat de Europese economie het slechter doet. Gemiddeld schat 28% van de Europeanen de Europese economie beter in en 38% de Europese economie slechter dan die van China. Meer dan de helft van de Fransen (55%) is van mening dat de Europese economie het slechter doet dan die van China.

Bijna de helft (46%) van de Nederlanders denkt dat de Europese economie het beter doet dan Indiase economie, een kwart (25%) is van mening dat de Europese economie slechter presteert. De gemiddelde European is nagenoeg dezelfde mening toegedaan: 43% denkt dat Europa het beter doet, 22% denkt dat Europa het slechter doet dan India.

Nederlanders en Europeanen hebben er doorgaans veel vertrouwen in dat de Europese economie het beter doet dan de Russische. 64% van de Nederlanders (Europees gemiddelde: 45%) denkt dat de Europese economie het beter doet dan de Russische, 12% van de Nederlanders (Europees gemiddelde: 18%) meent dat de Europese economie het slechter doet dan de Russische economie.

Nederlanders en Europeanen hebben er ook vertrouwen in dat de Europese economie beter presteert dan de economie van nog een andere nieuwe economische grootmacht, Brazilië. De helft van de Nederlanders (52%) en bijna de helft (45%) van de Europeanen denkt dat de Europese economie beter presteert, 15% van de Nederlanders en Europeanen is van mening dat de Europese economie het slechter doet.

29 / *Nederlanders vooral opmerkelijk positief over prestaties Europese economie ten opzichte van prestaties Amerikaanse economie (% eens met stelling)*

Bron: TNS NIPO, 2009

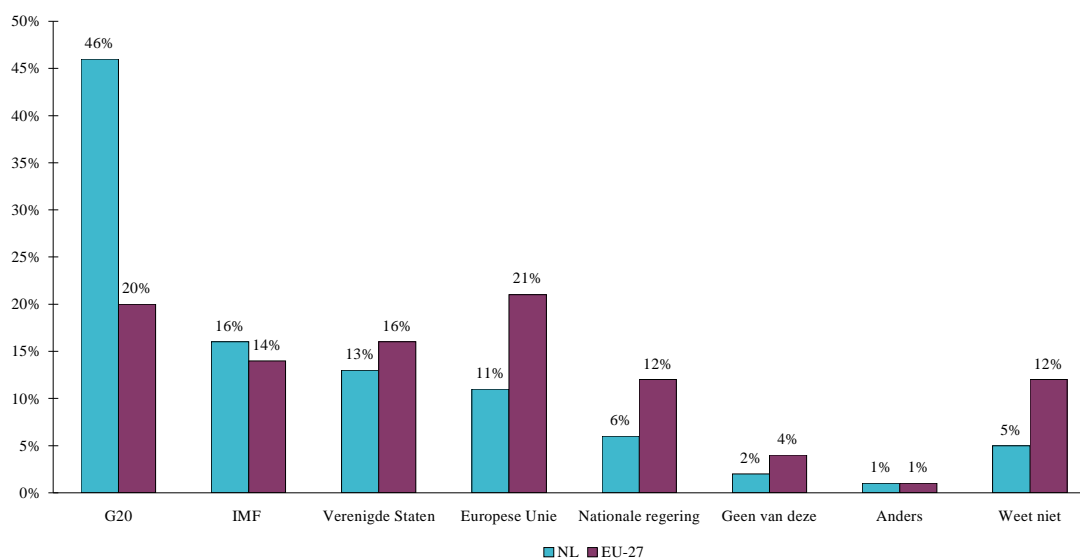
Welk instituut moet het voortouw nemen om de effecten van de crisis te bestrijden?

Welk instituut is het meest toegerust om effectief op te treden tegen de effecten van de financiële en economische crisis?

Nederlanders vallen op omdat ze meer dan de inwoners van welk ander Europees land dan ook de G20 aanwijzen (46%, terwijl de gemiddelde Europeaan maar in 20% van de gevallen de G20 noemt). Op grote afstand noemen Nederlanders als tweede keus het IMF (16%). De Verenigde Staten (13%), de EU (11%) en de nationale regering (6%) volgen. De gemiddelde Europeaan is minder uitgesproken. Deze noemt de Europese Unie (21%) nog net iets vaker dan de G20. De Verenigde Staten (16%), het IMF (14%) en de nationale regering (12%) sluiten de rij.

Roemenen, Kroaten en Turken (allen 24%) noemen relatief vaak de nationale regering, de Grieken (38%) noemen opvallend vaak de Europese Unie, de Ieren noemen vaak de Verenigde Staten (28%) en de Finnen het IMF (27%).

30 | Nederlanders wijzen vaak naar G20 als bestrijder effecten crisis

Bron: TNS NIPO, 2009

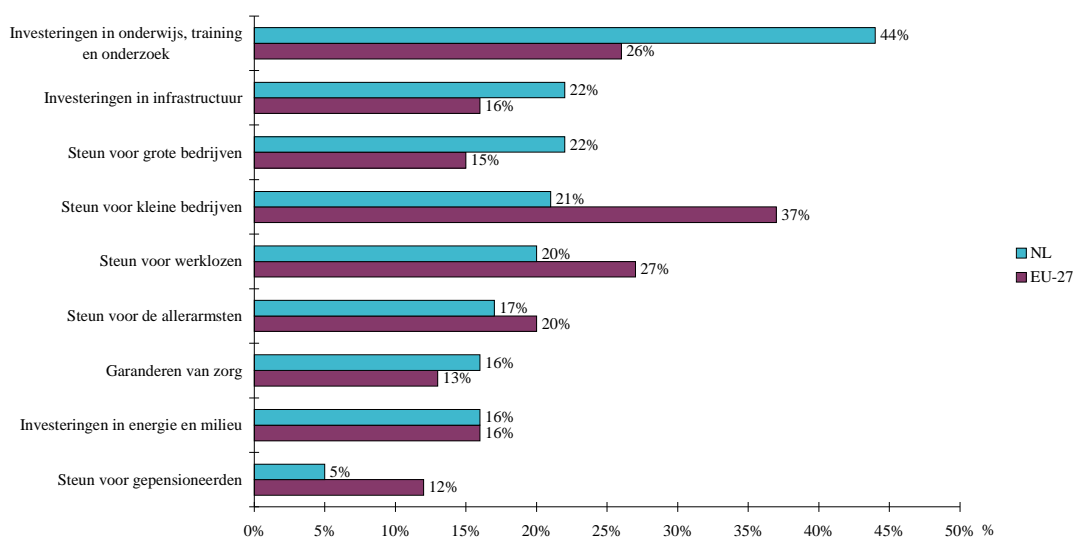
Welke maatregelen moet de EU prioriteit geven om effecten economische crisis te dempen?

Van de negen voorgelegde beleidsdoelen (investeren in onderwijs, training en onderzoek, investeringen in de infrastructuur, investeringen in energie en milieu, steun voor grote bedrijven, steun voor kleine bedrijven, het garanderen van zorg, steun voor gepensioneerden, steun voor de werklozen en steun voor de allerarmsten, men mocht er maximaal twee selecteren) noemen Nederlanders verreweg het vaakst *investeren in*

onderwijs, training en onderzoek (44%). Steun voor grote bedrijven (22%), investeringen in infrastructuur (22%), steun voor kleine bedrijven (21%) en steun voor werklozen (20%) completeren de top vijf.

De top vijf van de gemiddelde Europeaan ziet er iets anders uit: steun voor kleine bedrijven (37%), steun voor werklozen (27%), investeren in onderwijs, training en onderzoek (26%), steun voor de allerarmsten (20%) en investeringen in infrastructuur (16%) en investeringen in energie en milieu (16%).

31 | Nederlanders zien het liefst EU investeren in onderwijs, training en onderzoek

Bron: TNS NIPO, 2009

Vertrouwen in pensioen

In hoeverre zijn Europeanen bang hun verworven welvaart kwijt te raken? Vrezen we voor ons pensioen? Twee van de drie Nederlanders (66%) hebben heel veel of enigszins vertrouwen in de toekomst van hun pensioen, 30% heeft daar minder of helemaal geen vertrouwen in. De gemiddelde Europeaan is ongeruster. Vier op de tien Europeanen (39%) hebben vertrouwen in de toekomst van hun pensioen, maar meer dan de helft (57%) heeft dat minder of helemaal niet. Bijna een kwart (22%) zegt zelfs *helemaal geen* vertrouwen in de toekomst van zijn of haar pensioen te hebben.

In Finland is het percentage mensen dat vertrouwen heeft het hoogst (69%), in veel Oost-Europese landen is het vertrouwen laag – met name Bulgaren (17%) en Letten (16%) hebben maar weinig vertrouwen in de toekomst van hun pensioen.

Acceptabele maatregelen om toekomst pensioenen te verzekeren

De Europese verzorgingsstaten staan onder druk. Er moet naar een oplossing worden gezocht om de toenemende kosten voor de vergrijzing te kunnen betalen. Moeten we langer gaan werken, moeten de pensioenen omlaag of moeten de belastingen omhoog? Nederlanders (26%) zijn, net als de gemiddelde Europeaan (21%), niet in meerderheid voor langer doorwerken en bijdragen. Ook het handhaven van de pensioengerechtigde

leeftijd en het verhogen van de bijdragen aan de sociale zekerheid krijgt onder Nederlanders (32%) en de gemiddelde Europeaan (30%) geen meerderheid. Het minst populair is het handhaven van de pensioengerechtigde leeftijd en accepteren dat je minder krijgt, niet zozeer onder Nederlanders (23%) maar wel bij de gemiddelde Europeaan (12%). Een op de tien (10%) Nederlanders en een op de zeven (14%) Europeanen vindt geen enkele van deze drie opties acceptabel.

Langer doorwerken is voor de inwoners van de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië (35%), Finnen (32%) en Denen (31%) relatief gezien het vaakst een optie, terwijl de Grieken (5%) dit nauwelijks zien zitten. Het verhogen van de bijdragen aan de sociale zekerheid om zo de pensioenen te betalen is voor een meerderheid van de Cyprioten (54%) en Finnen (51%) de beste optie, terwijl Duitsers (11%) hier weinig enthousiasme voor kunnen opbrengen. Nederlanders (21%) zijn nog het meest enthousiast over de oplossing 'accepteren dat je minder krijgt', terwijl dit voor Grieken, Bulgaren, Maltezen en Portugezen (5%). Grieken (36%) vinden relatief vaak geen enkele van deze drie opties acceptabel.

5 Samenvatting en conclusies

Nederlandse context: nu gaat het (redelijk) goed, maar pessimisme over toekomst

De Nederlandse politieke arena en maatschappij heeft de eerste helft van 2009 met de nodige turbulentie te kampen gehad. De economische crisis verdiepte zich, het net weer opgeleefde vertrouwen in de regering verdampte en de partijen met de meest uitgesproken standpunten, D66 en PVV – voor of tegen de multiculturele samenleving, voor of tegen Europa – beleefden een electorale opmars, culminerend in grote overwinningen van deze partijen bij de Europese verkiezingen en een forse nederlaag van de regeringspartijen, de PvdA in het bijzonder.

Financiële crisis en politieke polarisering of niet, de Nederlandse burgers behoren onveranderd tot de meest tevreden burgers van de EU als het gaat om het dagelijkse leven dat zij leiden. Nederlanders behoren, samen met Luxemburgers en vlak na de Denen (98%), onveranderd tot de meest tevreden Europeanen (96%). Ook zijn ze, in vergelijking met het Europees gemiddelde, relatief verdraagzaam ten opzichte van immigranten. Twee op de drie Nederlanders onderschrijven de stellingen dat mensen van andere etnische groepen het culturele leven verrijken en dat immigranten een belangrijke rol kunnen spelen in de ontwikkeling van meer begrip en tolerantie in de rest van de wereld, terwijl gemiddeld (iets meer dan) de helft van de Europeanen deze stellingen beaamt.

Nederlanders zijn in vergelijking met het Europese gemiddelde positief over hun eigen werksituatie, hun eigen financiële situatie, hun eigen baan, de nationale economie en de werkgelegenheid in eigen land. Maar met name op de laatste twee punten is het vertrouwen flink afgenomen. Zo is nu 50% positief over de werkgelegenheid in eigen land, terwijl een half jaar geleden nog 88% van de Nederlanders positief was. Nu geeft de helft (51%) van de Nederlanders aan vertrouwen in de nationale economie te hebben, terwijl dat een half jaar geleden voor twee op de drie Nederlanders (67%) gold. De financiële crisis heeft zeker impact op de verwachtingen van Nederlanders voor de toekomst. Dat geldt niet voor het *leven in het algemeen*. De meeste Nederlanders verwachten nog altijd niet dat hun leven in het algemeen in het komende jaar wezenlijke veranderingen zal ondergaan: er zijn zelfs minder mensen die verwachten dat hun leven de komende twaalf maanden zal verslechteren (een half jaar geleden 14%, nu 7%). Ook wat de *financiële situatie in het huishouden* betreft verwacht een grote meerderheid van de Nederlanders het komende jaar geen veranderingen. Maar Nederlanders zijn wel een stuk pessimistischer geworden over de *economische situatie* en de *werkgelegenheid* in de nabije toekomst. Een meerderheid van de Nederlanders voorziet een verdere verslechtering van de economische situatie in eigen land in het komende jaar. Alleen de (in bijna alle opzichten) zeer pessimistische Letten en Hongaren zijn nog somberder. Met betrekking tot de verwachtingen over de werkgelegenheid in de komende twaalf maanden zijn Nederlanders zelfs het meest pessimistisch van alle Europeanen: maar liefst 68% verwacht een verslechtering. Nederlanders zijn eerder geneigd te denken dat het land zich in de slechte dan in de goede richting ontwikkelt – in het najaar van 2008 waren de optimisten nog in de meerderheid.

We zien deze zorg ook terug in de onderwerpen die in de optiek van de Nederlanders het belangrijkste zijn. Met stip op twee staat werkloosheid: in het najaar van 2008 nog door 4% van de Nederlanders genoemd, nu door het tienvoudige aantal (40%). De economische situatie staat op de eerste plaats. Europeanen vinden gemiddeld gesproken werkloosheid zelfs nog iets belangrijker dan de economische situatie. Op persoonlijk vlak hechten Nederlanders vooral belang aan de economische situatie, gezondheidszorg, stijgende prijzen en onderwijs.

De gemiddelde Europeaan vindt stijgende prijzen het belangrijkste onderwerp waar men op persoonlijk vlak mee te maken heeft. Niet direct materiële zaken als de gezondheidszorg en onderwijs spelen voor de Nederlander op persoonlijk vlak een duidelijk belangrijkere rol dan voor de gemiddelde Europeaan.

De forse toename in het vertrouwen in de Nederlandse politiek in het najaar van 2008 – hetgeen niet los kon worden gezien van het optreden van de overheid tijdens de financiële crisis – is inmiddels nagenoeg volledig verdampt. In het najaar van 2008 had 66% van de Nederlanders vertrouwen in de regering, nu geldt dat voor 56% - nog iets hoger dan in het najaar van 2007 en het voorjaar van 2008, toen grofweg de helft van de Nederlanders veel vertrouwen in de regering had. Ook het vertrouwen in politieke partijen en in de Tweede Kamer is weer gedaald tot het niveau van vóór de bankencrisis. Het vertrouwen in de nationale overheid, het parlement en politieke partijen is elders in Europa gemiddeld genomen onveranderd laag.

Nederlanders zijn nog wel relatief positief over de kwaliteit van leven en hun persoonlijke financiële situatie, maar ze hebben duidelijk wat te verliezen. Een snel gegroeide groep vreest wat het komende jaar gaat brengen: naar verwachting toenemende werkloosheid en een verdere verslechtering van de economie.

De Europese Unie: Europa kan een rol spelen, maar huidige rol is niet naar behoren
Het vertrouwen in de Europese economie blijft dalen. In het najaar van 2006 was nog 27% van de Europeanen negatief over de Europese economische situatie. Nu schat 68% van de Europeanen de economische situatie als *slecht* in.

In Nederland is men iets positiever, maar ook hier is een sterke stijging van het aantal pessimisten te zien. In 2006 was 15% van de Nederlanders van mening dat de Europese economie er slecht aan toe was, nu denkt 54% dat.

Het aantal Nederlanders dat aangeeft te weten hoe de Europese Unie werkt is constant gebleven: 55% van de Nederlanders geeft aan te begrijpen hoe de EU in elkaar steekt. Het Europese gemiddelde ligt lager, namelijk op 44%.

De Europese instellingen zijn goed bekend bij de Nederlanders, 93% heeft van het Europese Parlement gehoord, 84% van de Europese Centrale Bank en 83% heeft van de Europese Commissie gehoord. Nederlanders zijn beter op de hoogte van de Europese instellingen dan de gemiddelde Europeaan.

Het vertrouwen in de Europese Unie is in Nederland bovengemiddeld hoog vergeleken met de gemiddelde Europeaan, maar is het afgelopen half jaar wel gedaald: van 64% naar 58%. Gemiddeld heeft bijna de helft van de Europeanen vertrouwen in de EU.

Ook het vertrouwen in verschillende Europese instellingen is in Nederland bovengemiddeld hoog en vertoonde een stijgende lijn sinds het najaar van 2005. Echter: met name het vertrouwen in de Europese Centrale Bank heeft het afgelopen half jaar onder Nederlanders een knauw gekregen. De Europese Centrale Bank geniet in vergelijking met het Europees Parlement en de Europese Commissie nog altijd het meeste vertrouwen (67% van de Nederlanders vertrouwt deze Europese instelling), maar in het najaar van 2008 lag dat vertrouwen nog een stuk hoger (79% van de Nederlanders). Het vertrouwen van Nederlanders in het Europees Parlement is stabiel gebleven op 58%. Het vertrouwen in de Europese Commissie is nog nét iets hoger (59%).

Nederlanders zijn negatiever geworden over de EU in het algemeen dan in het najaar van 2008. Toen was 52% van de Nederlanders per saldo positief over de Europese Unie, nu is 45% dat (in de EU27-landen is gemiddeld 38% positief).

Ondanks de (relatief) positieve houding ten opzichte van de Europese Unie als instituut is de Nederlander negatief over de nabije toekomst (binnen nu en een jaar) van de Europese economie: 55% denkt dat het slechter zal gaan met de Europese economie. Ten aanzien van de wereldeconomie is de Nederlander even negatief, 52% denkt dat het slechter zal gaan met de wereldeconomie. Nederland is op deze vlakken negatiever dan de gemiddelde Europeaan, waar 28% pessimistisch is over de nabije toekomst van de Europese economie en 30% negatief denkt over de toekomst van de wereldeconomie.

De meeste steun voor het lidmaatschap van de EU is te vinden in de Benelux-landen en in Spanje en ook Ierland. Bijna drie kwart van de Nederlanders is van mening dat het lidmaatschap een goede zaak is. Van de Europeanen is een kleine meerderheid dezelfde mening toegedaan. De Europese Unie betekent voor de Nederlander de vrijheid om overal in de EU te kunnen reizen, werken en studeren, de euro, vrede en een sterkere invloed in de wereld.

Het lidmaatschap van de EU levert Nederland voordeel op, daar is een meerderheid het nog altijd mee eens. Drie kwart van de Nederlanders denkt dat Nederland voordeel heeft van het lidmaatschap, eenzelfde aantal meent dat Nederland economisch stabiel is doordat het land in de eurozone zit. Eveneens drie kwart van de Nederlanders denkt dat de stem van Nederland gehoord wordt in de EU. Toch vindt minder dan de helft van de Nederlanders dat de EU voldoende rekening houdt met de nationale belangen van Nederland.

De Nederlander vindt dat de Europese Unie prioriteit moet stellen in het bestrijden van criminaliteit en in economische zaken. Volgens de gemiddelde Europeaan dient de nadruk in de Europese Unie te liggen bij – afgezien van economische zaken – sociale zaken en immigratie.

De belangrijkste buitenlandprioriteit van de EU moet volgens de Nederlander bij de vrijheid van meningsuiting liggen, gevolgd door de strijd tegen racisme en discriminatie en kinderrechten. Voor de gemiddelde Europeaan zijn kinderrechten het belangrijkste, gevolgd door economische rechten en de strijd tegen mensenhandel.

Een overgrote meerderheid van de Nederlanders wenst meer Europese besluitvorming bij de strijd tegen de georganiseerde misdaad (90%) en de bestrijding van terrorisme (89%). Niet alleen de Nederlander, maar ook de gemiddelde Europeaan steunt in overgrote meerderheid méér Europese besluitvorming op tal van beleidsgebieden. Alleen voor meer Europese besluitvorming met betrekking tot landbouwsubsidies (42%) is geen meerderheid van de Nederlanders te porren. De prestaties van de EU op deze gebieden worden minder goed gewaardeerd. Nederlanders geven een zes of hoger aan *het garanderen van veilig voedsel* en *samenwerking op het gebied van onderzoek en innovatie*. De gemiddelde Europeaan geeft de EU op geen enkel gebied een zes of hoger en waardeert de Europese aanpak van de werkloosheid dramatisch slecht (3,9). De gemiddelde Nederlander geeft hier nog een 5,1 voor.

Zes op de tien Nederlanders denken dat globalisering positieve effecten heeft voor het bedrijfsleven, de helft denkt dat de Europese Unie de lidstaten kan beschermen tegen negatieve effecten van globalisering. In Europa is men een stuk pessimistischer, 42% is positief over de economische gevolgen van globalisering en 47% verwacht dat de Europese Unie de lidstaten bescherming kan bieden tegen negatieve effecten.

Economische crisis: Nederlanders vrezen toekomst pensioenen (nog) niet
Europeanen – Nederlanders in het bijzonder – onderkennen de invloed van de mondiale economie op hun nationale economie. Maar liefst 85% van de Europeanen en 96% van de Nederlanders schat in dat de nationale economie in grote mate of enigszins door de mondiale economie wordt beïnvloed.

Nederlanders denken in meerderheid dat de Europese economie het beter doet dan de Amerikaanse economie en de Russische economie. In vergelijking met andere Europeanen hebben Nederlanders opmerkelijk veel vertrouwen in de Europese economie als deze wordt afgezet tegen de Amerikaanse economie. De helft van de Nederlanders is van mening dat Europa het beter doet dan Brazilië en minder dan de helft denkt dat Europa het beter doet dan India, Japan en China.

Bijna de helft van de Nederlanders vindt dat de G20 het voortouw moet nemen in de bestrijding van de economische crisis, terwijl de gemiddelde Europeaan het vaakst de Europese Unie noemt.

Nederlanders denken ook afwijkend over de te nemen crisismaatregelen. Bijna de helft van de Nederlanders ziet het zitten in investeringen in onderwijs, training en onderzoek, terwijl de gemiddelde Europeaan vaak steun voor kleine bedrijven noemt.

Nederlanders hebben bovengemiddeld vertrouwen dat hun pensioen nog wel in veilige handen is. Twee op de drie Nederlanders hebben er vertrouwen in dat hun pensioen veilig

is. De gemiddelde Europeaan is een stuk ongeruster: slechts 39% heeft vertrouwen in de toekomst van zijn of haar pensioen, meer dan de helft (57%) niet. Nederlanders zijn, net als de gemiddelde Europeaan, zeer verdeeld over de juiste maatregelen om de toekomst van de pensioenen te verzekeren. Een op de drie Nederlanders verkiest de optie de pensioengerechtigde leeftijd zo te houden en de bijdragen aan de sociale zekerheid te verhogen, een kwart opteert voor langer doorwerken en langer bijdragen, iets minder dan een kwart prefereert de optie de pensioengerechtigde leeftijd zo te houden en dan maar te accepteren dat de hoogte van het pensioen daalt. Een op de tien Nederlanders vindt geen van deze opties acceptabel.

Bijlagen

Bijlage 1 Technische specificatie

Bijlage 2 Vragenlijst

EUROBAROMETER 71.3

TECHNICAL SPECIFICATIONS

Between the 12th of June and the 6th of July 2009, TNS Opinion & Social, a consortium created between TNS plc and TNS opinion, carried out wave 71.3 of the EUROBAROMETER, on request of the EUROPEAN COMMISSION, Directorate-General for Communication, "Research and Political Analysis".

The EUROBAROMETER 71.3 covers the population of the respective nationalities of the European Union Member States, resident in each of the Member States and aged 18 years and over (16 years and over in Austria). The basic sample design applied in all states is a multi-stage, random (probability) one. In each country, a number of sampling points was drawn with probability proportional to population size (for a total coverage of the country) and to population density.

In order to do so, the sampling points were drawn systematically from each of the "administrative regional units", after stratification by individual unit and type of area. They thus represent the whole territory of the countries surveyed according to the EUROSTAT NUTS II (or equivalent) and according to the distribution of the resident population of the respective nationalities in terms of metropolitan, urban and rural areas. In each of the selected sampling points, a starting address was drawn, at random. Further addresses (every Nth address) were selected by standard "random route" procedures, from the initial address. In each household, the respondent was drawn, at random (following the "closest birthday rule"). All interviews were conducted face-to-face in people's homes and in the appropriate national language. As far as the data capture is concerned, CAPI (*Computer Assisted Personal Interview*) was used in those countries where this technique was available.

ABBREVIATIONS	COUNTRIES	INSTITUTES	N° INTERVIEWS	FIELDWORK DATES	POPULATION 15+
BE	Belgium	TNS Dimarso	983	15/06/2009 07/07/2009	8.786.805
BG	Bulgaria	TNS BBSS	1.023	12/06/2009 22/06/2009	6.647.375
CZ	Czech Rep.	TNS Aisa	1.094	13/06/2009 26/06/2009	8.571.710
DK	Denmark	TNS Gallup DK	1.012	12/06/2009 02/07/2009	4.432.931
DE	Germany	TNS Infratest	1.521	17/06/2009 03/07/2009	64.546.096
EE	Estonia	Emor	1.006	12/06/2009 02/07/2009	887.094
IE	Ireland	TNS MRBI	1.006	17/06/2009 02/07/2009	3.375.399
EL	Greece	TNS ICAP	1.000	12/06/2009 02/07/2009	8.691.304
ES	Spain	TNS Demoscopia	1.002	16/06/2009 03/07/2009	38.536.844
FR	France	TNS Sofres	1.038	12/06/2009 30/06/2009	46.425.653
IT	Italy	TNS Infratest	1.036	13/06/2009 01/07/2009	48.892.559
CY	Rep. of Cyprus	Synovate	505	12/06/2009 30/06/2009	638.900
LV	Latvia	TNS Latvia	1.008	12/06/2009 30/06/2009	1.444.884
LT	Lithuania	TNS Gallup Lithuania	1.016	12/06/2009 25/06/2009	2.846.756
LU	Luxembourg	TNS ILReS	530	17/06/2009 06/07/2009	388.914
HU	Hungary	TNS Hungary	1.004	13/06/2009 01/07/2009	8.320.614
MT	Malta	MISCO	500	12/06/2009 29/06/2009	335.476
NL	Netherlands	TNS NIPO	1.000	12/06/2009 03/07/2009	13.017.690
AT	Austria	Österreichisches Gallup-Institut	1.015	12/06/2009 03/07/2009	7.004.205
PL	Poland	TNS OBOP	1.000	18/06/2009 02/07/2009	32.155.805
PT	Portugal	TNS EUROTESTE	1.010	16/06/2009 03/07/2009	8.080.915
RO	Romania	TNS CSOP	1.012	12/06/2009 23/06/2009	18.246.731
SI	Slovenia	RM PLUS	1.012	12/06/2009 28/06/2009	1.729.298
SK	Slovakia	TNS AISA SK	1.065	13/06/2009 30/06/2009	4.316.438
FI	Finland	TNS Gallup Oy	1.012	16/06/2009 06/07/2009	4.353.495
SE	Sweden	TNS GALLUP	1.068	14/06/2009 03/07/2009	7.562.263
UK	United Kingdom	TNS UK	1.352	12/06/2009 28/06/2009	50.519.877
TOTAL			26.830	12/06/2009 06/07/2009	453.722.173

For each country a comparison between the sample and the universe was carried out. The Universe description was derived from Eurostat population data or from national statistics offices. For all countries surveyed, a national weighting procedure, using marginal and intercellular weighting, was carried out based on this Universe description. In all countries, gender, age, region and size of locality were introduced in the iteration procedure. For international weighting (i.e. EU averages), TNS Opinion & Social applies the official population figures as provided by EUROSTAT or national statistic offices. The total population figures for input in this post-weighting procedure are listed above.

Readers are reminded that survey results are estimations, the accuracy of which, everything being equal, rests upon the sample size and upon the observed percentage. With samples of about 1,000 interviews, the real percentages vary within the following confidence limits:

Observed percentages	10% or 90%	20% or 80%	30% or 70%	40% or 60%	50%
Confidence limits	± 1.9 points	± 2.5 points	± 2.7 points	± 3.0 points	± 3.1 points

A	uw studienummer
	(101-105)
	<input type="text"/>
	EB71.2 A
B	landcode
	(106-107)
	<input type="text"/>
	EB71.2 B
C	ons studienummer
	(108-110)
	<input type="text"/>
	EB71.2 C
D	interview nummer
	(111-116)
	<input type="text"/>
	EB71.2 D
E	Split ballot
	(117)
	A <input type="text"/>
	1

B	2
EB71.2 E	
Item 28 alleen in Turkije	
Item 29 alleen in Kroatië	
Item 30 alleen in Cyprus (Noord)	
ITEM 30 ALLEEN IN VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE REPUBLIEK MACEDONIË	
Q1	Wat is uw nationaliteit? Noemt u maar het land, of de landen, waarvan u de nationaliteit bezit.

(ENQ.: MEER ANTWOORDEN MOGELIJK)

	(138-170)
België	1,
Denemarken	2,
Duitsland	3,
Griekenland	4,
Spanje	5,
Frankrijk	6,
Ierland	7,
Italië	8,
Luxemburg	9,
Nederland	10,
Portugal	11,
Engeland (Groot-Brittannië, Noord-Ierland)	12,

Oostenrijk	13,
Zweden	14,
Finland	15,
Cyprus (Zuid)	16,
Tsjechië	17,
Estland	18,
Hongarije	19,
Letland	20,
Litouwen	21,
Malta	22,
Polen	23,
Slowakije	24,
Slovenië	25,
Bulgarije	26,
Roemenië	27,
Andere landen	32,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	33,

EB69.2 Q1

INDIEN ALLEEN 'EEN ANDER LAND' OF 'WEET NIET' BIJ Q1 STOP INTERVIEW

BELANGRIJKSTE TRENDVRAGEN

1) SOCIO-ECONOMISCHE INDICATOREN

QA1	Bent u over het geheel genomen zeer tevreden, tamelijk tevreden, niet zo tevreden of helemaal niet tevreden met het leven dat u leidt? Zou u zeggen dat u:
-----	--

(ENQ.: LEES OP)

(191)

zeer tevreden bent	1
tamelijk tevreden bent	2
niet zo tevreden bent	3
helemaal niet tevreden bent	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

EB70.1 QA3

STEL QA2a NIET in CY(tcc) – CY(tcc) GA NAAR QA2b

QA2a Hoe beoordeelt u de huidige stand van zaken op elk van de volgende gebieden?

(ENQ.: TOON SCHERM MET SCHAAL - ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Ze er go ed	Ta me lijk go ed	Ta me lijk sle cht	Ze er sle cht	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

(192)

(193)

(194)

1	De economische situatie in Nederland	1	2	3	4	5
2	De Europese economie	1	2	3	4	5
3	De economische situatie in de wereld	1	2	3	4	5

(195)	4	De situatie wat uw eigen werk betreft	1	2	3	4	5
(196)	5	De financiële situatie in uw eigen huishouden	1	2	3	4	5
(197)	6	De werkgelegenheid in Nederland	1	2	3	4	5
(198)	7	De milieuontwikkeling in Nederland	1	2	3	4	5

EB71.1 QA3a (ITEMS 1 TO 6) + EB70.1 QA4a (ITEM 7)

STEL QA2b ALLEEN IN CY(tcc) - ANDEREN GAAN NAAR QA3a

STEL QA3a NIET IN CY (tcc) - CY (tcc) GA NAAR QA3b

QA3a	Wat zijn uw verwachtingen voor de komende 12 maanden: zullen de komende 12 maanden beter, slechter of hetzelfde zijn als het gaat om ...
------	--

(ENQ.: ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

(ENQ.: LEES OP)	Beter	Slechter	Hetzelfde	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
-----------------	-------	----------	-----------	--

(206)	1	Uw leven in het algemeen?	1	2	3	4
	2	De economische situatie in Nederland?	1	2	3	4
(207)						
	3	De financiële situatie in uw eigen huishouden?	1	2	3	4
(208)						
(209)	4	De werkgelegenheid in Nederland?	1	2	3	4
	5	De situatie wat uw eigen werk betreft?	1	2	3	4
(210)						
	6	De economische situatie in de Europese Unie	1	2	3	4
(211)						
(212)	7	De economische situatie in de wereld	1	2	3	4

EB71.1 QA4a

STEL QA3b ALLEEN IN CY(tcc) - ANDEREN GAAN NAAR QA4a

STEL QA4a EN QA5a NIET in CY(tcc) – CY(tcc) GA NAAR QA4b

QA4a	Wat zijn volgens u momenteel de twee belangrijkste zaken die in Nederland spelen?
------	---

(ENQ.: TOON SCHERM - LEES OP - MAXIMAAL 2 ANTWOORDEN)

Criminaliteit
Economische situatie
Stijgende prijzen/Inflatie
Belastingen
Werkloosheid
Terrorisme

(220-237)

1,
2,
3,
4,
5,
6,

Defensie/buitenlandse zaken	7,
Huisvesting	8,
Immigratie	9,
Gezondheidszorg	10,
Onderwijs	11,
Pensioenen	12,
Milieubescherming	13,
(ALLEEN AAN SPLIT B) Het milieu (N)	14,
Energie gerelateerde zaken	15,
Geen (SPONTAAN) (N)	16,
Anders (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	17,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	18,

EB71.1 QA5a TREND MODIFIED

QA5a	Wat zijn voor u persoonlijk de twee belangrijkste zaken waar u op dit moment mee te maken hebt?
------	---

(ENQ.: TOON SCHERM - LEES OP - MAXIMAAL 2 ANTWOORDEN)

	(238-255)
Criminaliteit	1,
Economische situatie	2,
Stijgende prijzen/Inflatie	3,
Belastingen	4,
Werkloosheid	5,
Terrorisme	6,
Defensie/buitenlandse zaken	7,
Huisvesting	8,

Immigratie	9,
Gezondheidszorg	10,
Onderwijs	11,
Pensioenen	12,
Milieubescherming	13,
(ALLEEN AAN SPLIT B) Het milieu (N)	14,
Energie gerelateerde zaken	15,
Geen (SPONTAAN) (N)	16,
iets anders (INT.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	17,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	18,

EB71.1 QA5b TREND MODIFIED

STEL QA4b en QA5b ALLEEN IN CY(tcc) - ANDEREN GAAN NAAR QA6a

2) PERCEPTIE VAN DE EU

STEL QA6a EN QA7a ALLEEN IN EU27 - FYROM, TR en HR GAAN NAAR QA6b - CY(tcc) GAAT NAAR QA6c

QA6a	In het algemeen gesproken: vindt u het een goede of een slechte zaak of noch het één noch het ander dat Nederland lid is van de Europese Unie?
------	--

(ENQ.: LEES OP)

	(292)
Goede zaak	1
Slechte zaak	2
Noch goed, noch slecht	3

WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

4

EB71.1 QA6a

QA7a	Heeft Nederland, alles welbeschouwd, naar uw idee wel of geen voordeel bij zijn lidmaatschap van de Europese Unie?
------	--

(293)

Wel voordeel

1

Geen voordeel

2

WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

3

EB71.1 QA7a

STEL QA6b en QA7b ALLEEN IN FYROM, TR en HR - EU27 GAAN NAAR QA8a - CY(tcc) GAAN NAAR QA6c
--

STEL QA6c EN QA7c ALLEEN IN CY(tcc) - ANDEREN GAAN NAAR QA8a
--

VRAAG QA8a NIET IN CY (tcc) - CY(tcc) GA NAAR QA8b
--

QA8a	Zou u zeggen dat het over het algemeen de goede kant of de verkeerde kant opgaat, in ...
------	--

(ENQ.: ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Het gaat de goede kant op	Het gaat de verkeerde kant op	Geen van beide	Weet niet
--	-----------------	---------------------------	-------------------------------	----------------	-----------

(298)

1	Nederland	1	2	3	4
---	-----------	---	---	---	---

(299)

2	De Europese Unie	1	2	3	4
---	------------------	---	---	---	---

EB71.1 QA8a TREND MODIFIED

VRAAG QA8b ALLEEN IN CY(tcc) - ANDEREN GAAN NAAR QA9

QA9: STEL ITEMS 1, 3 en 4 NIET IN CY(tcc)

QA9	Ik wil u nu een vraag stellen over het vertrouwen dat u heeft in bepaalde instellingen. Zegt u mij voor elk van de volgende instellingen of u er eerder wel vertrouwen of eerder geen vertrouwen in heeft.				
-----	--	--	--	--	--

(ENQ.: ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(LEES OP)	Eerder wel vertrouwen	Eerder geen vertrouwen	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
--	-----------	-----------------------	------------------------	--

(302)	1	Justitie, het Nederlandse rechtssysteem	1	2	3
(303)	2	Politieke partijen	1	2	3
(304)	3	De Nederlandse regering	1	2	3
(305)	4	Het Nederlands Parlement, de Tweede Kamer	1	2	3
(306)	5	De Europese Unie	1	2	3
(307)	6	De Verenigde Naties	1	2	3

EB71.1 QA9 (items 3-5) + EB70.1 QA12 (items 1-2,6)

IEDEREEN

QA10	Welk beeld roept de Europese Unie in het algemeen bij u op: een zeer positief beeld, een tamelijk positief beeld, een neutraal beeld, een tamelijk negatief beeld, of een zeer negatief beeld?
------	--

(ENQ.: SLECHTS ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(308)
Zeer positief	1
Tamelijk positief	2
Neutraal	3
Tamelijk negatief	4
Zeer negatief	5
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	6

EB71.1 QA10

QA11	Wat betekent de Europese Unie voor u persoonlijk?
------	---

(TOON SCHERM - LEES OP - MEERDERE ANTWOORDEN MOGELIJK - ROTEER VAN BOVEN NAAR BENEDEN EN VAN BENEDEN NAAR BOVEN)

	(309-324)
Vrede	1,
Economische welvaart	2,
Democratie	3,
Sociale zekerheid	4,
De vrijheid om overal in de Europese Unie te kunnen reizen, studeren en werken	5,
Culturele diversiteit	6,
Een sterkere invloed in de wereld	7,
De Euro	8,
Werkloosheid	9,
Bureaucratie	10,
Weggegooid geld	11,
Het verlies van onze culturele identiteit	12,
Meer criminaliteit	13,
Niet genoeg controles aan de grenzen van landen buiten de Europese Unie	14,
iets anders (INT.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	15,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	16,

EB70.1 QA14

STEL QA12a NIET IN CY(tcc) - STEL ITEM 1 ALLEEN IN EU-LANDEN BUITEN DE EUROZONE - STEL ITEM 2 ALLEEN IN EU-LANDEN BINNEN DE EUROZONE - FM, HR EN TR VRAGEN ALLEEN ITEMS 3, 4, 5 EN 6 - CY(tcc) GA NAAR QA12b

QA12a	Wilt u mij voor elke uitspraak zeggen of u het eerder eens of oneens bent?
-------	--

	(ENQ.: LEES OP)	Eerder eens	Eerder oneens	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
--	-----------------	-------------	---------------	--

(326)	2	Naar mijn gevoel zijn wij economisch stabiel(er) omdat Nederland deel uitmaakt van de eurozone	1	2	3
(327)	3	Mijn stem telt mee in de Europese Unie.	1	2	3
(328)	4	Mijn stem telt mee in Nederland	1	2	3
(329)	5	Ik begrijp hoe de Europese Unie in elkaar zit.	1	2	3
(330)	6	De stem van Nederland telt mee in de Europese Unie	1	2	3
(331)	7	Met de belangen van Nederland wordt goed rekening gehouden in de Europese Unie	1	2	3

EB70.1 QA15a TREND MODIFIED

STEL QA12b ALLEEN IN CY(tcc) - ANDEREN GAAN NAAR QA13

IEDEREEN

QA13	Heeft u wel eens iets gehoord over.....?
------	--

	(ENQ.: LEES OP)	JA	NEE	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
--	-----------------	----	-----	--

(336)	1	Het Europees Parlement	1	2	3
(337)	2	De Europese Commissie	1	2	3
(338)	3	De Europese Centrale Bank	1	2	3

EB70.1 QA16 TREND MODIFIED

QA14	Kunt u mij voor elk van de volgende Europese instellingen zeggen of u er eerder wel vertrouwen of eerder geen vertrouwen in heeft?
------	--

(ENQ.: ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	EERDER WEL VERTROUWEN	EERDER GEEN VERTROUWEN	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
--	-----------------	--------------------------	------------------------------	--

(339)	1	Het Europees Parlement	1	2	3
(340)	2	De Europese Commissie	1	2	3
(341)	3	De Europese Centrale Bank	1	2	3

EB71.1 QA11

QA15	Hoe denkt u over elk van de volgende voorstellen. Wilt u mij voor elk voorstel zeggen of u er vóór of tegen bent.
------	---

	(ENQ.: LEES OP -ROTEER)	VOOR	TEGEN	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
(342)	1 Een Europese Monetaire Unie met één munteenheid, de euro	1	2	3
(343)	2 Verdergaande uitbreiding van de Europese Unie teneinde andere landen in de toekomst deel te laten nemen.	1	2	3
(344)	3 Het feit dat de ene groep landen sneller aan het bouwen is aan Europa dan dat andere landen doen	1	2	3

EB70.1 QA27 TREND MODIFIED

QA16	Kunt u mij voor elk van de volgende gebieden aangeven of u vindt dat er meer besluitvorming op Europees niveau moet plaats vinden of dat tegengesteld daar aan juist minder besluitvorming op Europees niveau moet plaats vinden
------	--

(TOON SCHERM MET SCHAAL - EEN ANTWOORD PER REGEL)

	(LEES OP)	Meer besluitvorming op Europees niveau	Minder besluitvorming op Europees niveau	Er is geen verandering nodig	Weet niet
(345)	1 Aanpak van de werkloosheid	1	2	3	4
(346)	2 De bescherming van sociale rechten	1	2	3	4
(347)	3 Garanderen van economische groei	1	2	3	4
(348)	4 De strijd tegen de georganiseerde misdaad	1	2	3	4
(349)	5 De bestrijding van het terrorisme	1	2	3	4
(350)	6 Garanderen van veilig voedsel	1	2	3	4
(351)	7 De bescherming van het milieu	1	2	3	4
(352)	8 Het voorkomen van ingrijpende gezondheidsproblemen	1	2	3	4
(353)	9 Gelijke behandeling van mannen en vrouwen	1	2	3	4
(354)	10 De landbouwsubsidies	1	2	3	4
(355)	11 Het promoten van democratie en vrede op de wereld	1	2	3	4
(356)	12 Samenwerking op het gebied van onderzoek en innovatie	1	2	3	4
(357)	13 Het garanderen van een doorlopende energievoorziening	1	2	3	4

EB65.1 QA8 TREND MODIFIED

QA17	Gebruik makend van een schaal van 1-10, hoe zou u de prestaties van de Europese Unie op elk van de volgende gebieden beoordelen? '1' betekent dat de prestatie van de Europese Unie op dat bepaalde gebied "helemaal niet toereikend is" en '10' betekent dat de prestatie "zeer toereikend" is
------	---

(TOON SCHERM - EÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(LEES OP)	1 Helemaal niet toereikend	2	3	4	5	6	7	8	9	10 Zeer toereikend

(358-359)	1	Aanpak van de werkloosheid	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
(360-361)	2	De bescherming van sociale rechten	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
(362-363)	3	Garanderen van economische groei	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
(364-365)	4	De strijd tegen de georganiseerde misdaad	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
(366-367)	5	De bestrijding van het terrorisme	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

(368-369)	6	Garanderen van veilig voedsel	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
(370-371)	7	De bescherming van het milieu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
(372-373)	8	Het voorkomen van ingrijpende gezondheidsproblemen	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
(374-375)	9	Gelijke behandeling van mannen en vrouwen	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
(376-377)	10	De landbouwsubsidies	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
(378-379)	11	Het promoten van democratie en vrede op de wereld	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
(380-381)	12	Samenwerking op het gebied van onderzoek en innovatie	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
(382-383)	13	Garanderen van doorlopende een energievoorziening	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

EB65.1 QA13 TREND MODIFIED

VRAAG QA18a AAN SPLIT A - ANDEREN GAAN NAAR QA18b

QA18a	Europese eenwording heeft zich de afgelopen jaren op verschillende zaken geconcentreerd. Op welke zaken zouden de Europese instellingen de komende jaren de nadruk moeten leggen om de Europese Unie in de toekomst te versterken?
-------	--

(ENQ.: TOON SCHERM – LEES OP – ROTEER – MAX. 3 ANTWOORDEN MOGELIJK)

	(384-401)
De interne markt	1,
Cultuurbeleid	2,
Europees buitenlands beleid	3,
Europees defensie beleid	4,
Immigratie zaken	5,
Europees onderwijs beleid	6,
Milieu zaken	7,
Energie zaken	8,
Solidariteit met armere gebieden	9,
Wetenschappelijk onderzoek	10,
Sociale zaken en de gezondheidszorg	11,
Bestrijden van criminaliteit	12,
De strijd tegen klimaatverandering	13,
Economische zaken	14,
Infrastructuur op het gebied van vervoer en energie	15,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	16,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	17,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	18,

EB71.1 QA16

VRAAG QA18b AAN SPLIT B - ANDEREN GAAN NAAR QA19

QA18b	Op welke van de volgende onderwerpen zouden de Europese instellingen zich volgens u in de volgende jaren moeten richten om de Europese Unie in de toekomst te versterken?
-------	---

(ENQ.: TOON SCHERM – LEES OP – ROTEER – MAX. 3 ANTWOORDEN MOGELIJK)

	(402-419)
De Europese interne markt	1,
Cultuurbeleid	2,
Buitenlands beleid	3,
Defensie	4,
Immigratie zaken	5,
Onderwijsbeleid	6,
Milieu zaken	7,
Energie zaken	8,
Steun aan armere regio's	9,
Wetenschappelijk onderzoek en vernieuwing	10,
Sociale en gezondheidsproblemen	11,
Bestrijden van criminaliteit	12,
De strijd tegen klimaatverandering	13,
Economische zaken	14,
Infrastructuur op het gebied van vervoer en energie	15,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	16,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	17,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	18,

NEW

3) VRAGEN OVER HET VOORZITTERSCHAP

STEL QA19 TOT EN MET QA22 ALLEEN IN EU27 - ANDEREN GAAN NAAR QB1

QA19	In de Europese Unie vervult elke lidstaat op z'n beurt gedurende zes maanden het voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie. Op dit moment is Tsjechië aan de beurt. Heeft u onlangs nog iets gelezen in de krant of gehoord of gezien op de radio, op de televisie of op het internet over het voorzitterschap van Tsjechië?
------	---

(420)

Ja	1
Nee	2
Weet niet	3

EB70.1 QA29

STEL QA20 ALLEEN IN CZ - ANDEREN EU27 GAAN NAAR QA21

STEL QA21 ALLEEN IN EU27 - ANDEREN GAAN NAAR QB1

QA21	Vanaf 1 juli 2009 is het de beurt aan Zweden. Heeft u onlangs nog iets gelezen in de krant of gehoord of gezien op de radio, op de televisie of op het internet over het voorzitterschap van Zweden?
------	--

(422)

Ja	1
Nee	2
Weet niet	3

EB70.1 QA31

DE EU, DE WERELD, DE GLOBALISERING

QB1a	Welke van de volgende zijn volgens u het belangrijkste bij het bepalen van de algemene macht en invloed van een land of groep landen in de wereld? In de eerste plaats?
------	---

QB1b	In de tweede plaats
------	---------------------

(LAAT SCHERM ZIEN - EEN ANTWOORD PER KOLOM)

(LEES OP - ONDER NAAR BOVEN/BOVEN NAAR ONDER)	(444)	(445)
	QB1a	QB1b
	IN DE EERSTE PLAATS	IN DE TWEEDE PLAATS
De economische macht	1	1
De politieke invloed	2	2
De militaire macht	3	3
De culturele invloed	4	4
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5	5
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	6	6
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	7	7

NEW

QB2a	En welke van de volgende kenmerken de Europese Unie het best? In de eerste plaats?
------	--

QB2b	In de tweede plaats
------	---------------------

(LAAT SCHERM ZIEN - EEN ANTWOORD PER KOLOM)

(LEES OP - ZELFDE ONDER NAAR BOVEN/BOVEN NAAR ONDER ALS IN QB1)	(446) QB2a	(447) QB2b
	IN DE EERSTE PLAATS	IN DE TWEEDE PLAATS
De economische macht	1	1
De politieke invloed	2	2
De militaire macht	3	3
De culturele invloed	4	4
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5	5
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	6	6
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	7	7

NEW

QB3	Kunt u voor elk van de volgende stellingen aangeven of u het er helemaal mee eens, eerder mee eens, eerder mee oneens of helemaal mee oneens bent?
-----	--

(TOON SCHERM – ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(LEES OP - ROTEER)	Helemaal mee eens	Eerder mee eens	Eerder mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet
(448)	1 Globalisering biedt kansen voor economische groei	1	2	3	4	5
(449)	2 Globalisering vergroot sociale verschillen	1	2	3	4	5
(450)	3 Globalisering maakt gelijke regels op wereldwijd niveau noodzakelijk ("wereldwijd bestuur")	1	2	3	4	5

EB69.2 QA47a&b TREND MODIFIED

STEL QB4a NIET IN CY (tcc) - CY(tcc) GAAT NAAR QB4b

QB4a	Welk van de volgende twee beweringen benadert het dichtst uw mening aangaande globalisering?
------	--

(ENQ.: LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

Globalisering betekent een goede kans voor Nederlandse bedrijven dankzij het opengaan van markten	(451)
Globalisering betekent een bedreiging voor de werkgelegenheid en bedrijven in Nederland	1
Weet niet	2
	3

EB70.1 QA33a

STEL QB4b ALLEEN IN CY(tcc) - ANDEREN GAAN NAAR QB5a

STEL QB5a ALLEEN AAN SPLIT A - ANDEREN NAAR Q5Bb

QB5a	In welke mate bent u het eens of oneens met de volgende stelling: de Europese Unie helpt om Europese burgers te beschermen tegen de negatieve gevolgen van globalisering.
------	---

(ENQ.: TOON SCHERM - LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(453)
Helemaal mee eens	1
Eerder mee eens	2
Eerder mee oneens	3
Helemaal mee oneens	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

EB71.1 QA17a

STEL QB5b AAN SPLIT B - SPLIT A GAAT NAAR QB6

QB5b	In welke mate bent u het eens of oneens met de volgende stelling: De Europese Unie stelt Europese burgers in staat beter te profiteren van de positieve effecten van globalisering.
------	---

(ENQ.: TOON SCHERM - LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(454)
Helemaal mee eens	1
Eerder eens	2
Eerder oneens	3
Helemaal mee oneens	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

EB71.1 QA17b

STEL QB6a NIET IN CY(tcc) - CY(tc) GA NAAR QB6b

QB6a	In welke mate denkt u dat de (NATIONALITEIT) economie beïnvloed wordt door de wereldwijde economische toestand?
------	---

(ENQ.: TOON SCHERM - LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(455)
Grotendeels	1
In enige mate	2
niet erg	3
Helemaal niet	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

NEW

STEL QB6b ALLEEN IN CY(tcc) - ANDEREN GAAN NAAR QB7

IEDEREEN

QB7	Zou u zeggen dat de Europese Economie het beter doet, slechter doet, of even goed doet als de economie in...
-----	--

(TOON SCHERM)

	(LEES OP)	Beter doet	Slechter doet	Even goed doet	Weet niet
(457)	1 De Verenigde Staten	1	2	3	4
(458)	2 Japan	1	2	3	4
(459)	3 China	1	2	3	4
(460)	4 India	1	2	3	4
(461)	5 Rusland	1	2	3	4
(462)	6 Brazilië	1	2	3	4

EB69.2 QA50

WERELDWIJD BESTUUR IN DE CONTEXT VAN DE ECONOMISCHE CRISIS/ROL VAN DE EU

QB8	Welke van deze spelers zijn, volgens u, in staat om het meest effectief op te treden tegen de gevolgen van de financiële en economische crisis?
-----	---

(ENQ.:TOON SCHERM - LEES OP - ROTEER - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

De Nederlandse overheid	(463) 1
De Europese Unie	2
De Verenigde Staten	3

De G20 (de 20 rijkste landen in de wereld)	4
Het Internationaal Monetair Fonds (IMF)	5
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	6
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	7
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	8

EB71.1 QD3 TREND MODIFIED

STEL QB9 EN QB10 ALLEEN IN EU27 - CY(tcc) GA NAAR QC1b - ANDEREN GAAN NAAR QC1a

QB9	In welke mate gaat u akkoord of niet akkoord met de bewering dat de Europese Unie voldoende macht en middelen heeft om haar economische belangen in de globale economie te verdedigen (M)
-----	---

(ENQ.: TOON SCHERM - LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(464)
Helemaal mee eens	1
Een beetje mee eens	2
Een beetje mee oneens	3
Helemaal mee oneens	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

EB71.1 QA18 TREND MODIFIED

QB10	Indien de Europese Unie besluit om acties te nemen in het helpen bedwingen van de crisis, op welke terreinen vindt u dan dat deze acties zich met prioriteit moeten richten ?
------	---

(ENQ.: TOON SCHERM - LEES OP - ROTEER - MAX. 2 ANTWOORDEN)

	(465-476)
Investering in opleiding\scholing\onderzoek	1,
Investering in infrastructuur	2,
Maatregelen gericht op energie \ milieu	3,
Steun voor grote bedrijven / industrie (N)	4,
Ondersteuning van het MKB	5,
Garanties mbt gezondheidszorg	6,
Steun voor gepensioneerden	7,
Ondersteuning van werklozen	8,
Steun voor de armsten (N)	9,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	10,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	11,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	12,

EB71.1 QA19 TREND MODIFIED

WAARDEN

STEL QC1a NIET IN CY - CT GA NAAR QC1b

QC1a	Wilt u mij voor elk van de volgende stellingen aangeven in hoeverre u het daar mee eens of oneens bent?
------	---

(ENQ.: TOON SCHERM – ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(ENQ.: LEES OP)	Helemaal mee eens	Eerder mee eens	Eerder mee oneens	Helemaal mee oneens	Weet niet
(497)	1 De staat bemoeit zich teveel met ons leven	1	2	3	4	5
(498)	2 Economische groei zou prioriteit moeten hebben in Nederland, zelfs als het ten koste gaat van het milieu	1	2	3	4	5
(499)	3 Milieubescherming zou prioriteit moeten hebben in Nederland, zelfs als het ten koste gaat van de economische groei	1	2	3	4	5
(500)	4 Vrije concurrentie is de beste garantie voor economische voorspoed	1	2	3	4	5
EB69.2 QD1a TREND MODIFIED						
STEL QC1b ALLEEN IN CY - ANDEREN GAAN NAAR QC2						
IEDEREEN						

QC2	Indien de volgende veranderingen in onze levenswijze in de nabije toekomst zouden optreden, denkt u dat het een goede zaak, een slechte zaak, of noch goed, noch slecht zou zijn?
-----	---

(ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Goede zaak	Slechte zaak	Noch goed, noch slecht	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
(505)	1 Minder nadruk op geld en materiële bezittingen	1	2	3	4
(506)	2 Meer nadruk op technologische ontwikkelingen	1	2	3	4

NEW

QC3	Welke van de volgende zaken zou onze maatschappij moeten benadrukken om het hoofd te bieden aan grote wereldwijde uitdagingen?
-----	--

(TOON SCHERM - LEES OP - ROTEER - MAXIMAAL 2 ANTWOORDEN)

Milieubescherming	(507-515)
Sociale gelijkheid en solidariteit	1,
Vrije handel / markteconomie	2,
	3,

Culturele diversiteit en open staan voor anderen	4,
Vooruitgang en vernieuwing	5,
Tradities	6,
Anders (indien SPONTAAN genoemd)	7,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	8,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	9,

NEW

QC4	Welke van de volgende beweringen komt het best overeen met uw mening over hoe onze maatschappij moet veranderd worden?
-----	--

(LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(516)
Belangrijke maatschappelijke veranderingen moeten beetje bij beetje worden gerealiseerd, zelfs indien deze aanpak meer tijd vergt	1
Belangrijke maatschappelijke veranderingen kunnen alleen worden gerealiseerd door snel te handelen, zelfs al vergt dit soms drastisch ingrijpen	2
We hoeven onze maatschappij niet te veranderen (SPONTAAN)	3
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	4

NEW

QC5	Wat zijn voor u de drie belangrijkste zaken op het gebied van de persoonlijke financiën?
-----	--

(ENQ.: LEES OP - TOON SCHERM - MAXIMAAL 3 ANTWOORDEN)

	(517-528)
Betalen van rekeningen	1,
Sparen voor het pensioen	2,
Betalen van schulden	3,
Kopen van een huis\appartement	4,
Geld nalaten aan mijn kinderen en/of kleinkinderen	5,
Beschermen van mijn familie voor het geval ik ziek of werkloos ben	6,
Wat geld achter de hand hebben voor onvoorziene zaken	7,
Zo goed mogelijk leven van mijn huidige inkomen	8,
Een bedrijf opzetten	9,
Geen (SPONTAAN) (N)	10,
Overig (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	11,
Weet niet	12,

EB63.2 QD1 TREND MODIFIED

QC6	Ongeacht of u momenteel op zoek bent naar een baan, welke van de volgende zou u persoonlijk als uw topprioriteit bestempelen?
-----	---

(TOON SCHERM - LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(529)
Goed loon	1
Werkzekerheid	2
Een interessante baan	3
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	4

NEW

MENSENRECHTEN

QD1	Uit de volgende lijst lijst betreffende mensenrechten, welke zouden de hoofdprioriteiten voor het buitenlands beleid van de Europese Unie moeten zijn?
-----	--

(ENQ.: TOON SCHERM – LEES OP – ROTEER – MAX. 3 ANTWOORDEN MOGELIJK)

	(550-564)
Afschaffing van de doodstraf	1,
Strijd tegen marteling	2,
Kinderrechten	3,
Vrouwenrechten	4,
Strijd tegen mensenhandel	5,
Economische en sociale rechten	6,
Vrije meningsuiting	7,
Persvrijheid	8,
Strijd tegen opsluiting zonder proces	9,
Afwezigheid van eerlijk proces	10,
Strijd tegen racisme, vreemdelingenhaat en discriminatie	11,
Rechten van minderheden en etnische groepen	12,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	13,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	14,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	15,

NEW

QD2	Doet de EU volgens u momenteel te veel, voldoende of onvoldoende om de mensenrechten in de wereld te promoten en te verdedigen?
-----	---

(LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

(565)

Te veel	1
Voldoende	2
Onvoldoende	3
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	4

NEW

QD3 Hoe goed bent u geïnformeerd over de activiteiten die de EU onderneemt om de mensenrechten in de wereld te verdedigen?

(LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

(566)

Zeer goed geïnformeerd	1
Tamelijk goed geïnformeerd	2
Niet erg goed geïnformeerd	3
Helemaal niet geïnformeerd	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

NEW

QD4 In welk deel van de wereld moet de EU voorrang geven aan haar inspanningen om de mensenrechten te promoten en te verdedigen?

(TOON SCHERM - LEES OP - ROTEER - SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)

(567-568)

Afrika beneden de Sahara	1
Noord-Afrika	2
het Midden-Oosten en de Golfregio	3
Azië, Centraal-Azië	4
Centraal- en Zuid-Amerika, de Caraïben	5
Noord-Amerika	6
Oost-Europa en de landen van de Kaukasus	7
het Westen van de Balkan	8
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	9
Aan allemaal, geen regio in het bijzonder (SPONTAAN)	10
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	11
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	12

NEW

NIEUWE THEMA'S

1) IDENTITEIT

QE1	Welke van de volgende elementen zijn volgens u de twee belangrijkste die de Europese identiteit bepalen?
-----	--

(TOON SCHERM - LEES OP - ROTEER - MAX. 2 ANTWOORDEN)

(589-598)

Gemeenschappelijke geschiedenis	1,
De geografische ligging	2,
Democratisch waarden	3,
Een veilig sociaal vangnet	4,

Gemeenschappelijke cultuur	5,
Gemeenschappelijk religieus erfgoed	6,
Ondernemerschap	7,
Anders (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	8,
Geen / Er is geen Europese identiteit (SPONTAAN)	9,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	10,

NEW

STEL QE2 EN QE3 ALLEEN IN EU27 - ANDEREN GAAN NAAR QE4

QE2	(NATIONALITEIT) zijn heeft voor mensen een verschillende betekenis. Wat zijn volgens u de belangrijkste kenmerken van (NATIONALITEIT) zijn?
-----	---

(ENQ.: TOON SCHERM – LEES OP – ROTEER – MAX. 3 ANTWOORDEN MOGELIJK)

(599-611)

Een Christen zijn	1,
(NATIONALITEIT) culturele tradities delen	2,
Geboren zijn in (ONS LAND)	3,
Minstens één (NATIONALITEIT) ouder te hebben	4,
Zich (NATIONALITEIT) voelen	5,
(ALLEEN IN ENKELTALIGE LANDEN) Het nederlands beheersen	6,
Burgerrechten uitoefenen, bijvoorbeeld gaan stemmen in (ONS LAND)	8,
Grootgebracht zijn in (ONS LAND)	9,
Actief zijn in een vereniging of organisatie in (ONS LAND)	10,
Iets anders (INT.: indien spontaan genoemd)	11,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	12,

WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

13,

NEW

QE3	En op het gebied van Europeaan zijn, welke van de volgende denkt u zijn de belangrijkste eigenschappen?
-----	---

(ENQ.: TOON SCHERM – LEES OP – ROTEER – MAX. 3 ANTWOORDEN MOGELIJK)

(612-623)

Een Christen zijn	1,
Europese culturele tradities delen	2,
Geboren zijn in Europa	3,
Minstens één Europese ouder hebben	4,
Zich Europeaan voelen	5,
Een Europese taal beheersen, naast uw eigen taal	6,
Burgerrechten uitoefenen, bijvoorbeeld gaan stemmen voor de Europese verkiezingen	7,
Grootgebracht zijn in een Europees land	8,
Actief zijn in een vereniging of organisatie waarin andere EU-burgers betrokken zijn	9,
Iets anders (INT.: indien spontaan genoemd)	10,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	11,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	12,

NEW

Denkt u eens aan het gegeven van een geografische identiteit. Mensen kunnen hierover verschillend denken. Mensen kunnen zichzelf zien als Europeaan, als Nederlander of als iemand uit een bepaalde regio. Sommige mensen zeggen dat globalisering ervoor zorgt dat mensen dichter tot elkaar komen als 'wereldburgers'.

QE4 Wanneer u hieraan denkt, in hoeverre beschouwt u zichzelf als een...

(TOON SCHERM MET SCHAAL - EEN ANTWOORD PER ITEM)

	(ENQ.: LEES OP - ROTEER)	In grote mate	In enige mate	niet erg	Helemaal niet	Weet niet
(624)	1 Europeaan	1	2	3	4	5
(625)	2 Nederlander	1	2	3	4	5
(626)	3 Inwoner van uw regio	1	2	3	4	5
(627)	4 Wereldburger	1	2	3	4	5

EB69.2 QB1

2) TIJDLIJN: DE TOEKOMST - DE EUROPESE UNIE IN 2030

QF1 Zou u zeggen dat u heel erg optimistisch, tamelijk optimistisch, tamelijk pessimistisch of heel erg pessimistisch bent over de toekomst van de Europese Unie...?

(ENQ.: ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

Heel erg optimistisch	(648)
Tamelijk optimistisch	1
	2

Tamelijk pessimistisch	3
Heel erg pessimistisch	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

EB69.2 QA38

QF2	Stel u zich de Europese Unie in 2030 voor. In vergelijking met vandaag, hoe zal het leven van de Europese burgers zijn?
-----	---

(ENQ.: TOON SCHERM - LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

(649)

Makkelijker	1
Moeilijker	2
Niet makkelijker, maar ook niet moeilijker	3
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	4

NEW

a) VOORSPELLINGEN VOOR 2030

QF3	Denkt u dat in 2030 in de Europese Unie, de mensen in een maatschappij zullen leven waar meer belang zal worden gehecht aan de economie, of aan het milieu?
-----	---

(ENQ.: SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)

(650)

De economie	1
Milieu	2
Beide zullen even belangrijk zijn (SPONTAAN)	3

Geen verandering, hetzelfde als de maatschappij vandaag (SPONTAAN)	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

NEW

QF4	En in 2030, in de Europese Unie, denkt u dat de mensen in een maatschappij zullen leven waar meer belang wordt gehecht aan solidariteit, of aan individualisme?
-----	---

(ENQ.: SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)

(651)

Solidariteit, steun aan anderen	1
Individualisme	2
Beide zullen even belangrijk zijn (SPONTAAN)	3
Geen verandering, hetzelfde als de maatschappij vandaag (SPONTAAN)	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

NEW

QF5	En denkt u dat mensen in een maatschappij zullen leven waar meer belang wordt gehecht aan werk, of aan ontspanning?
-----	---

(ENQ.: SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)

(652)

Werk	1
Ontspanning	2
Beide zullen even belangrijk zijn (SPONTAAN)	3

Geen verandering, hetzelfde als de maatschappij vandaag (SPONTAAN)	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

NEW

QF6	En denkt u dat de mensen in 2030 in de Europese Unie in een maatschappij zullen leven waar meer belang wordt gehecht aan orde, of aan individuele vrijheden?
-----	--

(ENQ.: SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)

(653)

Orde	1
Individuele vrijheid	2
Beide zullen even belangrijk zijn (SPONTAAN)	3
Geen verandering, hetzelfde als de maatschappij vandaag (SPONTAAN)	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

NEW

QF7	En denkt u dat mensen meer of minder tijd zullen kunnen besteden aan het gezinsleven?
-----	---

(ENQ.: SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)

(654)

Meer tijd	1
Minder tijd	2

Geen verandering, hetzelfde als de maatschappij vandaag (SPONTAAN)	3
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	4

NEW

QF8	En denkt u dat de mensen in 2030 in de Europese Unie in een maatschappij zullen leven die meer of minder tolerant zal zijn ten opzichte van etnische en religieuze minderheden?
-----	---

(ENQ.: SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)

(655)

Meer tolerant	1
Minder tolerant	2
Geen verandering, hetzelfde als de maatschappij vandaag (SPONTAAN)	3
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	4

NEW

b) HOOP VOOR 2030

QF9	Laat het ons nu hebben over uw eigen hoop, niet uw voorspellingen. Verkiest u in 2030 in de Europese Unie een maatschappij waar meer belang wordt gehecht aan de economie, of aan het milieu?
-----	---

(ENQ.: SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)

(656)

Economie	1
Milieu	2
Een maatschappij waarin beide even belangrijk zullen zijn (SPONTAAN)	3
Geen verandering, hetzelfde als de maatschappij vandaag (SPONTAAN)	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

NEW

QF10 Verkiest u in 2030 in de Europese Unie een maatschappij waar meer belang wordt gehecht aan solidariteit, of aan individualisme?

(ENQ.: SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)

	(657)
Solidariteit, steun aan anderen	1
Individualisme	2
Een maatschappij waarin beide even belangrijk zullen zijn (SPONTAAN)	3
Geen verandering, hetzelfde als de maatschappij vandaag (SPONTAAN)	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

NEW

QF11 En verkiest u een maatschappij waar meer belang wordt gehecht aan werk, of aan ontspanning?

(ENQ.: SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)	
	(658)
Werk	1
Ontspanning	2
Een maatschappij waarin beide even belangrijk zullen zijn (SPONTAAN)	3
Geen verandering, hetzelfde als de maatschappij vandaag (SPONTAAN)	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5
NEW	

QF12	Verkiest u in 2030 in de Europese Unie een maatschappij waar meer belang wordt gehecht aan orde, of aan individuele vrijheid?
------	---

(ENQ.: SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)	
	(659)
Orde	1
Individuele vrijheid	2
Een maatschappij waarin beide even belangrijk zullen zijn (SPONTAAN)	3
Geen verandering, hetzelfde als de maatschappij vandaag (SPONTAAN)	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5
NEW	

QF13	Verkiest u in 2030 in de Europese Unie een maatschappij waar mensen meer tijd of meer tijd kunnen besteden aan het gezinsleven?
------	---

(ENQ.: SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)

	(660)
Meer tijd	1
Minder tijd	2
Geen verandering, hetzelfde als de maatschappij vandaag (SPONTAAN)	3
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	4

NEW

QF14	Verkiest u in 2030 in de Europese Unie een maatschappij die meer of minder tolerant is ten opzichte van etnische en religieuze minderheden?
------	---

(ENQ.: SLECHTS EEN ANTWOORD MOGELIJK)

	(661)
Meer tolerant	1
Minder tolerant	2
Geen verandering, hetzelfde als de maatschappij vandaag (SPONTAAN)	3
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	4

NEW

QF15	Vertel mij voor elk van de volgende of u denkt dat, in 2030 in de Europese Unie, ...?
------	---

(TOON SCHERM MET SCHAAL - ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Ja, waarschijnlijk	Nee, waarschijnlijk niet	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
--	-----------------	--------------------	--------------------------	--

(662)

1	Het gemiddelde loon van de vrouw gelijk zal zijn aan dat van de man voor dezelfde vaardigheden en ervaring	1	2	3
2	Er een gelijk aantal vrouwen en mannen in alle politieke instellingen zal werken	1	2	3

(663)

NEW

QF16 En in 2030, in de Europese Unie, zou u een maatschappij verkiezen waar...?

(TOON SCHERM MET SCHAAL - ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Ja, zeker	Ja, tot op zekere hoogte	Nee, niet echt	Nee, zeker niet	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
--	-----------------	-----------	--------------------------	----------------	-----------------	--

(664)	1	Gemiddeld, de lonen van vrouwen gelijk zijn aan die van mannen voor dezelfde vaardigheden en ervaring	1	2	3	4	5
	2	Er een gelijk aantal vrouwen en mannen in alle politieke instellingen zal werken	1	2	3	4	5
(665)							

NEW

QF17	Zou u voor elk van het onderstaande kunnen zeggen, of de Europese Unie volgens u, in 2030....?
------	--

(ENQ.: TOON SCHERM - SLECHTS ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(ENQ.: LEES OP - ROTEER)	Ja, waarschijnlijk	Nee, waarschijnlijk niet	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
--	--------------------------	--------------------	--------------------------	--

(666)	1	slechts een ondergeschikte economische macht zal zijn	1	2	3
	2	met de euro een krachtiger munteenheid zal hebben dan de dollar	1	2	3
(667)					

(668)	3	wereldwijd een vooraanstaande diplomatieke macht zal zijn	1	2	3
(669)	4	Zich ver buiten de grenzen van het Europese continent zal uitstrekken (N)	1	2	3

EB67.2 QA38 TREND MODIFIED

QF18	Nog steeds met het oog op 2030, wat zullen volgens u de twee belangrijkste problemen zijn waarmee (ONS LAND) in 2030 zal kampen?
------	--

(ENQ.: TOON SCHERM - LEES OP - MAXIMAAL 2 ANTWOORDEN)

	(670-686)
Criminaliteit	1,
Economische situatie	2,
Stijgende prijzen/Inflatie	3,
Belastingen	4,
Werkloosheid	5,
Terrorisme	6,
Defensie/buitenlandse zaken	7,
Huisvesting	8,
Immigratie	9,
Gezondheidszorg	10,
Onderwijs	11,
Pensioenen	12,
De milieubescherming (split A){13}Het milieu (Split B)	13,
Energie	14,
Iets anders (INT.: indien spontaan genoemd)	15,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	16,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	17,

NEW

3) REGIONALE DIMENSIE

STEL QG ALLEEN IN EU27 - ANDEREN GAAN NAAR QH

QG1	Op welk niveau, dus Europees niveau, nationaal niveau, regionaal niveau of lokaal niveau, heeft de overheid volgens u de meeste invloed op uw levensomstandigheden?
-----	---

(LEES OP - SLECHTS ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(707)
Op Europees niveau	1
Op nationaal niveau	2
Op regionaal of lokaal niveau	3
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	4

EB70.1 QH1 TREND SLIGHTLY MODIFIED

QG2	Wanneer er beslissingen door de Europese Unie worden genomen, vindt u dan dat er voldoende of onvoldoende rekening wordt gehouden met de regionale of lokale overheid?
-----	--

(LEES OP - SLECHTS ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(708)
Voldoende	1
Onvoldoende	2
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	3

EB70.1 QH2

4) IMMIGRATIE

IEDEREEN

QH1 Kun u mij voor elk van de volgende stellingen zeggen of het eerder eens of eerder oneens bent?

(ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(LEES OP)	Eerder mee eens	Eerder mee oneens	Het hangt ervan af (SPONTAAN)	Weet niet
(729)	1 Mensen van andere etnische groepen verrijken het culturele leven in Nederland	1	2	3	4
(731)	3 De aanwezigheid van mensen van andere etnische groepen is een oorzaak van onveiligheid	1	2	3	4
(732)	4 De aanwezigheid van mensen van andere etnische groepen verhoogt de werkloosheid in Nederland	1	2	3	4
(734)	6 Wij hebben immigranten nodig om in bepaalde sectoren van onze economie te werken	1	2	3	4

(735)	7	De komst van immigranten naar Europa kan het probleem van de vergrijzing van de Europese bevolking helpen oplossen	1	2	3	4
	8	Immigranten kunnen een belangrijke rol spelen bij het ontwikkelen van meer begrip en verdraagzaamheid voor de rest van de wereld (N)	1	2	3	4
(736)	9	(SPLIT A) Immigranten dragen meer bij aan belastingen dan ze ontvangen aan gezondheidsuitkeringen en bijstand (N)	1	2	3	4
(737)	10	(SPLIT B) Legale immigranten dragen meer bij aan belastingen dan ze ontvangen aan gezondheidsuitkeringen en bijstand (N)	1	2	3	4
(738)						

EB66.3 QA25 TREND MODIFIED

5) BURGER IN DE EU/GEDRAGSINTENTIES

Q11	Dan gaan we het nu hebben over de betaling van de zorg. Heeft u ooit moeten betalen, betaalt u nu of verwacht u in de toekomst te moeten betalen voor professionele thuiszorg of zorg in een verpleeghuis/verzorgingstehuis voor een van uw ouders? Noemt u alstublieft alle antwoorden die van toepassing zijn.
-----	--

(LEES OP - MEER ANTWOORDEN MOGELIJK)

(759-763)

Ja, u hebt in het verleden betaald	1,
Ja, u betaalt nu	2,
Ja, u verwacht in de toekomst te moeten betalen	3,
Nee, geen van deze antwoorden is van toepassing	4,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5,

EB67.3 QA13

Q12	Denkt u dat u in de toekomst de passende hulp en langetermijnzorg zult krijgen indien u deze nodig hebt?
-----	--

(ENQ.: LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(764)
Ja, zeker	1
Ja, waarschijnlijk	2
Nee, waarschijnlijk niet	3
Nee, zeker niet	4
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	5

NEW

6) EVALUATIE VAN HET SOCIAAL SYSTEEM, VANDAAG EN MORGEN

STEL QJ1a NIET IN CY (tcc) - CY(tcc) GA NAAR QJ1b

QJ1a	Kunt u mij voor elk van de volgende stellingen zeggen of u deze van toepassing vindt op Nederlandse sociale zekerheidsstelsel? Ons sociale zekerheidsstelsel...
------	---

(EÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(LEES OP)	Tamelijk goed van toepassing	Tamelijk slecht van toepassing	Geen van deze (SPONTAAN)	Weet niet
--	-----------	------------------------------------	-----------------------------------	-----------------------------	-----------

(785)

1	biedt een voldoende beschermingsniveau	1	2	3	4
---	--	---	---	---	---

(786)

2	kan dienen als een model voor andere landen	1	2	3	4
---	---	---	---	---	---

(787)

3	is te duur voor de Nederlandse samenleving	1	2	3	4
---	--	---	---	---	---

EB66.3 QA20

STEL QJ1b ALLEEN IN CY(tcc) - ANDEREN GAAN NAAR QJ2

STEL QJ2a NIET IN CY (tcc) - CY(tcc) GA NAAR QJ2b

QJ2a	Laat ons nu even nadenken over de (NATIONALITEIT) sociale zekerheid in 2030. Denk u dat, in 2030, uw sociaal zekerheidssysteem
------	--

(EÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Ja, zeker	Nee, waarschijnlijk niet	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
--	-----------------	-----------	--------------------------	--

(791)	1	Voldoende bescherming zal bieden	1	2	3
(792)	2	Te duur zal zijn voor de (NATIONALITEIT) maatschappij	1	2	3

NEW

STEL QJ2b ALLEEN IN CY(tcc) - ANDEREN GAAN NAAR QJ3

PENSIOENEN

IEDEREEN

QJ3	Als u op dit moment denkt aan de toekomst van uw pensioen, heeft u er dan veel vertrouwen, enig vertrouwen, weinig vertrouwen of helemaal geen vertrouwen in?
-----	---

(LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(815)
Veel vertrouwen	1
Enig vertrouwen	2
Weinig vertrouwen	3
Helemaal geen vertrouwen	4

Weet niet	5
-----------	---

EB66.3 QA15 TREND MODIFIED

STEL QJ4a EN QJ5a NIET IN CY(tcc) - STEL QJ4a ALS "MOMENTEEL AAN HET WERK", CODE 5 TOT 18 IN D15a - CY(tcc) GA NAAR QJ4b - ANDEREN GAAN NAAR QJ5a

QJ4a	Als u zou moeten kiezen uit de volgende mogelijkheden bedoeld om de financiering van het pensioenstelsel te kunnen garanderen in Nederland, welk zou dan voor u het meest aanvaardbaar zijn?
------	--

(LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(816)
Langer werken en bijdragen	1
Handhaaf de huidige pensioenleeftijd en verhoog de bijdragen aan de sociale zekerheid	2
Handhaaf de huidige pensioenleeftijd en accepteer dat u minder zult ontvangen	3
Een combinatie van alledrie (SPONTAAN)	4
Geen van deze (SPONTAAN)	5
Weet niet	6

EB66.3 QA16b TREND MODIFIED

STEL QJ5a NIET IN CY(tcc) - STEL QJ5a ALS "OP DIT MOMENT GEEN BETAALD WERK" - CODE 1 tot en met 4 in D15a - ANDEREN GAAN NAAR QJ6

QJ5a	Welke van de volgende mogelijkheden bedoeld om de financiering van het pensioenstelsel te kunnen garanderen in Nederland, zou volgens u het meest aanvaardbaar zijn voor een werkend persoon?
------	---

(TOON SCHERM - LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(817)
Langer werken en bijdragen	1
Handhaaf de huidige pensioenleeftijd en verhoog de bijdragen aan de sociale zekerheid die werknemers betalen	2
Handhaaf de huidige pensioenleeftijd en accepteer dat u minder zult ontvangen	3
Een combinatie van alledrie (SPONTAAN)	4
Geen van deze (SPONTAAN)	5
Weet niet	6

EB66.3 QA16d TREND MODIFIED

STEL QJ4b EN QJ5b ALLEEN IN CY(tcc) - STEL QJ4b ALS "MOMENTEEL AAN HET WERK", CODEER 5 TOT 18 IN D15a - ANDEREN GAAN NAAR QJ5b

IEDEREEN

QJ6	Welke van de volgende uitspraken geeft het best uw huishoudelijke situatie weer?
-----	--

(INT.: TOON SCHERM - LEES OP, SLECHTS ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(820)
Uw huidige situatie laat het niet toe om toekomstplannen te maken. U leeft van dag naar dag	1

U weet wat u de komende zes maanden gaat doen	2
U heeft een langetermijnvisie van wat uw huishouden gedurende de komende 1 à 2 jaar zal zijn	3
Anders (SPONTAAN)	4
Weet niet	5

EB65.3 QE14a TREND MODIFIED

QJ7	Kunt u voor ieder van de volgende zaken zeggen of u het hierhelemaal mee eens, eerder mee eens, eerder mee oneens ofhelemaal mee oneens bent?
-----	---

(TOON SCHERM MET SCHAAL - ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Helemaal mee eens	Een beetje mee eens	Een beetje mee oneens	Helemaal mee oneens	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)
--	-----------------	----------------------	------------------------	--------------------------	------------------------	--

(821)

1	(NIET IN CY(tcc) Het is moeilijk om een goede baan te vinden in (ONS LAND), zelfs met een hoog diploma	1	2	3	4	5
3	Om de paar jaar van baan veranderen is noodzakelijk om werk te blijven hebben	1	2	3	4	5

(823)

NEW

QJ8 Denk nu na over de werkgelegenheid in (LAND) in 2030. Volgens u, in 2030...

(ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Ja, zeker	Nee, zeker niet	WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

(824)

1	(NIET IN CY(tcc) Zal het moeilijk zijn om een goede baan te vinden in (ONS LAND), zelfs met een hoog diploma	1	2	3
---	--	---	---	---

(826)

3	Om de paar jaar van baan veranderen zal noodzakelijk zijn om werk te blijven hebben	1	2	3
---	---	---	---	---

NEW

DEMOGRAFISCHE VRAGEN

D1 Als men het over politiek heeft, worden vaak de termen 'links' en 'rechts' gebruikt. Wilt u met behulp van deze schaal aangeven hoe uw eigen politieke richting ligt?

(DRUK OP ENTER VOOR SCHAAL EN TOON DAN SCHERM - NIET HELPEN - BIJ AARZELING AANDRINGEN)

(943-944)

1 Links	2	3	4	5	6	7	8	9	10 Rechts
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Weigering (ENQ. INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

11

WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

12

EB71.2 D1

GEEN VRAGEN D2 TOT EN MET D6

D7 Ik laat u een scherm zien met daarop een aantal situaties. Kunt u mij het cijfer noemen dat bij de situatie staat die op u van toepassing is? Bent u....?

(ENQ.: TOON SCHERM - LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

(945-946)

GEHUWD OF OPNIEUW GEHUWD	
Samenwonend zonder kinderen	1
Samenwonend met de kinderen uit dat huwelijk	2
Samenwonend met de kinderen uit een vorig huwelijk	3
Samenwonend met de kinderen uit dat huwelijk en een vorig huwelijk	4
SAMENWONEND MET EEN PARTNER	
Zonder kinderen	5
Samenwonend met de kinderen uit die relatie	6

Samenwonend met de kinderen uit een vorige relatie	7
Samenwondend met de kinderen uit die relatie en een vorige relatie	8
ALLEENSTAAND	
Zonder kinderen	9
Samenwonend met kinderen	10
GESCHIEDEN OF UIT ELKAAR	
Zonder kinderen	11
Samenwonend met kinderen	12
WEDUWNAAR/WEDUWE	
Samenwonend zonder kinderen	13
Samenwonend met kinderen	14
Anders (SPONTAAN)	15
Weigering (SPONTAAN)	16

EB71.2 D7

D8 Hoe oud was u toen u uw schoolopleiding of studie beëindigde? Het gaat om uw VOLLEDIGE DAGOPLEIDING.

(ENQ.: INDIEN "NOG BEZIG MET OPLEIDING", CODE '00' - INDIEN "GEEN OPLEIDING GENOTEN" CODE '01' - INDIEN "WEIGERING" CODE '98' - INDIEN "WEET NIET" CODE '99')

(947-948)

--	--

EB71.2 D8

GEEN VRAAG D9

D10	(ENQ.: NOTEER GESLACHT ZONDER TE VRAGEN)	
		(949)
	Man	1
	Vrouw	2
	EB71.2 D10	
D11	Wat is uw leeftijd?	
	(950-951)	
	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	EB71.2 D11	
	GEEN VRAGEN D12 TOT D14	
	STEL VRAAG D15b ALLEEN INDIEN "NIET WERKZAAM" - CODES 1 tot en met 4 in D15a	
D15a	Wat is uw huidige beroep?	
D15b	Welk beroep heeft u het laatst uitgeoefend?	
	(952-953)	(954-955)
	D15a	D15b
	HUIDIGE BEROEP	LAATSTE BEROEP
	NIET WERKZAAM	
	Zorgend voor de dagelijkse boodschappen en het huishoudelijk werk, of (thans) zonder beroep	1
	Student	2

Werkloos of tijdelijk zonder werk	3	3
Gepensioneerd of arbeidsongeschikt	4	4
ZELFSTANDIG		
Boer\Tuinder	5	5
Visser	6	6
Zelfstandige beoefenaar van vrij beroep, bijv. advocaat, arts, accountant, architect en dergelijke	7	7
Eigenaar van een winkel, kleine zelfstandige	8	8
Eigenaar van een onderneming, (mede-) eigenaar van een bedrijf	9	9
IN LOONDIENST		
Vrije beroepen, zoals doctoren, advocaten, accountant, architect	10	10
Hogere leidinggevende functie (president-directeur, algemeen directeur, directeur)	11	11
Middelbare leidinggevende functie (afdelingshoofden, leraren, junior managers en technici)	12	12
Werknemer, hoofdzakelijk werkend achter een bureau	13	13
Werknemer, niet werkend achter een bureau maar reizend (vertegenwoordiger, chauffeur, etcetera)	14	14
Werknemer, niet werkend achter een bureau maar in dienstverlenend beroep (ziekenhuis, restaurant, politie, brandweer, en dergelijke)	15	15
Opzichter, voorman	16	16
Geschoolde handarbeider	17	17
Ongeschoolde handarbeider, hulp in de huishouding	18	18
HEEFT NOOIT BETAALD WERK VERRICHT	19	19

EB71.2 D15a D15b

GEEN VRAGEN D16 TOT D24

D25 Woont u ...?

(ENQ.: LEES OP)

(956)

Op het platteland of in een dorp

1

In een kleine of middelgrote stad

2

In een grote stad

3

WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)

4

EB71.2 D25

GEEN VRAGEN D26 TOT D39

D40a Kunt u mij zeggen hoeveel personen van 15 jaar of ouder bij u thuis wonen, inclusief uzelf?

(ENQ.: LEES OP - NOTEER HET JUISTE AANTAL)

(957-958)

--	--

EB71.2 D40a

D40b En kunt u mij zeggen hoeveel kinderen jonger dan 10 jaar bij u thuis wonen?

(ENQ.: LEES OP - NOTEER HET JUISTE AANTAL)

(959-960)

--	--

EB71.2 D40b

D40c En kunt u mij zeggen hoeveel kinderen van 10 tot en met 14 jaar bij u thuis wonen?

(ENQ.: LEES OP - NOTEER HET JUISTE AANTAL)

(961-962)

--	--

EB71.2 D40c

D41 Waar bent u zelf geboren?

(ENQ.: LEES OP - TOON SCHERM - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(963)
In Nederland	1
In een andere lidstaat van de Europese Unie	2
In Europa, maar niet in een lidstaat van de Europese Unie	3
In Azië, Afrika of Latijns Amerika	4
In Noord Amerika, Japan of Oceanië	5
Weigering (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	6

EB71.2 D41

D42 En welke van de volgende situaties komt het meest overeen met uw situatie?

(ENQ.: LEES OP - TOON SCHERM - SLECHTS ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(964)
Uw moeder en vader zijn geboren in Nederland	1
Een van uw ouders is geboren in Nederland en de ander is geboren in een andere lidstaat van de Europese Unie	2
Uw moeder en vader zijn geboren in een andere lidstaat van de Europese Unie	3
Een van uw ouders is geboren in Nederland en de ander is geboren in een land buiten de Europese Unie	4
Uw moeder en vader zijn geboren buiten de Europese Unie	5
Een van uw ouders is geboren in een andere lidstaat van de EU en de andere ouder is buiten de EU geboren	6
WN\Weigering (SPONTAAN)	7

EB71.2 D42

D43a Is er een vaste telefoon aanwezig in het huishouden?

D43b Heeft u zelf een mobiele telefoon?

	(965)	(966)
	D43a	D43b
	Vast	Mobiel
Ja	1	1
Nee	2	2

EB71.2 D43a D43b

D46 Welke van de volgende zaken zijn er in uw huishouden?

(ENQ.: TOON SCHERM - LEES OP - MEER ANTWOORDEN MOGELIJK)

(967-976)

Televisie	1,
DVD speler	2,
Muziek CD speler	3,
Computer	4,
Internetaansluiting thuis	5,
Een auto	6,
Een appartement of een huis dat afbetaald is	7,
Een appartement of een huis waarvoor nog afbetaald wordt	8,
Geen van deze (ENQ.: INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	9,
WEET NIET (INDIEN SPONTAAN GENOEMD)	10,

EB71.2 D46

D60	In de afgelopen twaalf maanden, zou u zeggen dat u moeilijkheden hebt gehad om uw rekeningen aan het einde van de maand te betalen... ?
-----	---

(TOON SCHERM - LEES OP - ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK)

	(977)
Meestal	1
Af en toe	2
Bijna nooit/nooit	3
Weigering (SPONTAAN)	4

EB71.2 D60

D61	Op de volgende schaal komt '1' overeen met de laagste sociale status die mensen kunnen hebben in de maatschappij en '10' met de hoogste. Kunt u mij vertellen waar op deze schaal u zichzelf plaatst?
-----	---

(TOON SCHERM - EEN ANTWOORD MOGELIJK)

	(978-979)
1 De laagste sociale status	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10 De hoogste sociale status	10
Weigering (SPONTAAN)	11

EB71.2 D61

D62 Kunt u mij zeggen of ... ?

(TOON SCHERM MET SCHAAL - ÉÉN ANTWOORD PER REGEL)

	(ENQ.: LEES OP)	Elke dag of vrijwel elke dag	Twee of drie keer per week	Ongeveer een keer per week	een of twee keer per maand	Minder vaak	Nooit
--	-----------------	------------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	-------------	-------

(980)	1	U thuis internet gebruikt, bij u in huis	1	2	3	4	5	6
(981)	2	U internet gebruikt op uw werkplek	1	2	3	4	5	6
(982)	3	U internet elders gebruikt (school, universiteit, internetcafés enz.)	1	2	3	4	5	6

EB71.2 D62

INTERVIEW PROTOCOLE

P1	DATUM VAN INTERVIEWEN
(1003-1004)	(1005-1006)
	DAG
	MAAND

EB71.2 P1

P2	BEGINTIJD VAN HET INTERVIEW
TNS NIPO: WORDT AUTOMATISCH GEREgistREERD	
(1007-1008)	(1009-1010)

		UUR			MINUTEN
--	--	-----	--	--	---------

EB71.2 P2

P3	DUUR INTERVIEW IN MINUTEN
----	---------------------------

(1011-1013)

			MINUTEN
--	--	--	---------

EB71.2 P3

P4	Aantal personen dat aanwezig was bij het vraaggesprek, inclusief de interviewer
----	---

(1014)

Twee (interviewer + ondervraagde)	1
Drie	2
Vier	3
Vijf of meer	4

EB71.2 P4

P5	De medewerking van de ondervraagde was ...
----	--

(1015)

Uitstekend	1
Goed	2
Middelmatig	3
Slecht	4

EB71.2 P5

P6	Gemeente grootte
----	------------------

(LOKALE CODES)

(1016-1017)

--	--

EB71.2 P6

P7

Regio

(LOKALE CODES)

(1018-1019)

--	--

EB71.2 P7

P8

Postcode

(1020-1027)

--	--	--	--	--	--	--	--

EB71.2 P8

P9

Sample point nummer

(1028-1035)

--	--	--	--	--	--	--	--

EB71.2 P9

P10

Interviewnummer

(1036-1043)

--	--	--	--	--	--	--	--

EB71.2 P10

P11	Weeg factor
-----	-------------

(1044-1051)

--	--	--	--	--	--	--	--

EB71.2 P11

STEL ALLEEN in LU, BE, ES, FI, EE, LV EN MT
